

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Jana Doubalová

Rizikové chování u dětí školního věku a možnosti školy je ovlivnit

Risk behaviour in school-aged children and the possibilities of school to influence
them

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 31. července 2014

.....
Jana Doubalová

Poděkování

Ráda bych touto cestou chtěla poděkovat Doc. PhDr. Oldřichu Matouškovi, CSc. za vstřícnost, odbornou pomoc a poskytnutí cenných rad. Dále všem účastníkům výzkumného šetření. V neposlední řadě své rodině a všem ostatním, kteří mi svou podporou umožnili dostudovat.

Klíčová slova:

Dospívání, výchovní činitelé, rizikové chování, prevence rizikového chování, prevence rizikového chování na školách.

Keywords:

Adolescence, educational factors, risk behavior, prevention of risk behavior, prevention of risk behavior in schools.

Abstrakt:

Diplomová práce je zaměřena na zkušenosti žáků šestých a devátých tříd základních škol ve Dvoře Králové nad Labem s projevy rizikového chování. Teoretická část vymezuje pojmy vztahující se k období dospívání, rizikového chování a prevenci. Dále se zabývá postupy při výskytu rizikového chování na základních školách. Praktická část prezentuje výsledky vlastního empirického šetření a nese znaky kvantitativního výzkumu. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, v jaké míře mají žáci 2. stupně základních škol ve Dvoře Králové nad Labem osobní zkušenost s rizikovým chováním. Nástrojem metody sběru dat byl dotazník. Výsledky výzkumného šetření budou přínosem v prevenci rizikového chování na základních školách ve Dvoře Králové nad Labem.

Abstract:

The thesis is focused on the experience of 6th and 9th elementary school classes with risk behavior in Dvůr Králové nad Labem. The theoretical part defines terms related to adolescence, risk behavior and prevention. This part also deals with procedures in the occurrence of the risk behavior in elementary school. The practical part presents the results of own empirical investigation and bears the signs of a quantitative research. The aim of the research was to determine to which extent second grades students in Dvůr Králové nad Labem have personal experience in the risk behavior. The method of data collection tool was a questionnaire. The results of the research will be beneficial in the prevention of risk behavior in primary schools in Dvůr Králové nad Labem.

OBSAH

1	Úvod	10
2	Dospívání	12
2.1	Vymezení období dospívání	12
2.1.1	Období pubescence	12
3	Dospívající děti a jejich výchovní činitelé	14
3.1	Rodina jako výchovní činitel	14
3.2	Škola jako výchovní činitel	15
3.3	Vrstevnická skupina jako výchovní činitel	16
4	Rizikové chování	18
4.1	Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti	18
4.2	Geneze rizikového chování a jeho faktory	19
4.3	Projevy rizikového chování	21
4.4	Interpersonální agresivní chování	21
4.4.1	Agrese a agresivita	21
4.4.2	Šikana	23
4.5	Delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku	24
4.5.1	Vandalismus	25
4.5.2	Krádeže	25
4.6	Rizikové chování jednice ve vztahu ke společenským institucím	26
4.6.1	Lhaní	26
4.6.2	Záškoláctví	26
4.7	Užívání návykových látek	28
4.7.1	Nealkoholové drogy	29
4.7.2	Alkohol	35
4.8	Nezdravé stravovací návyky	37
4.8.1	Poruchy příjmu potravy	37
5	Prevence rizikového chování	41
5.1	Primární prevence	41
6	Prevence rizikového chování na školách	43
6.1	Ředitel školy	43
6.2	Školní metodik prevence	44
6.3	Výchovní poradce	44
6.4	Třídní učitel	44

6.5	Prevence agresivního chování a šikanování	45
6.6	Prevence vandalismu	45
6.7	Prevence krádeže	46
6.8	Prevence záškoláctví.....	47
6.9	Prevence užívání návykových látek	48
6.10	Prevence poruch příjmu potravy.....	49
7	Výzkumná část.....	51
7.1	Zadání výzkumného šetření.....	51
7.2	Výzkumný problém a cíle výzkumného šetření	51
7.3	Výzkumná strategie a technika sběru dat	51
7.4	Dílčí cíle a hypotézy	52
7.5	Způsob vyhodnocování jednotlivých hypotéz.....	54
7.6	Organizace výzkumného šetření.....	56
7.7	Charakteristika výzkumného souboru	57
7.8	Vyhodnocení dílčích cílů a hypotéz	57
7.8.1	Vyhodnocení prvního dílčího cíle	57
7.8.2	Vyhodnocení druhého dílčího cíle.....	59
7.8.3	Vyhodnocení třetího dílčího cíle	61
7.8.4	Vyhodnocení čtvrtého dílčího cíle.....	61
7.8.5	Vyhodnocení pátého dílčího cíle	64
7.8.6	Vyhodnocení šestého dílčího cíle	68
7.8.7	Vyhodnocení sedmého dílčího cíle.....	68
8	Celkové výsledky a interpretace výzkumu	70
8.1	Demografické údaje.....	70
8.2	Rodinné vztahy	70
8.3	Volný čas	72
8.4	Projevy rizikového chování	76
8.4.1	Agresivní a antisociální chování.....	76
8.4.2	Osobní zkušenost s nealkoholovými drogami	79
8.4.3	Osobní zkušenost s užitím marihuany	81
8.4.4	Osobní zkušenost s alkoholem	83
8.4.5	Osobní zkušenost s kouřením cigaret	86
8.4.6	Dostupnost návykových látek.....	89
8.4.7	Osobní zkušenost s poruchami příjmu potravy	90

9	Diskuze.....	92
10	Závěr	95
11	Seznam použité literatury	97
	Monografie	97
	Akademická práce	100
	Internetové zdroje	101
12	Seznam obrázků.....	103
13	Seznam tabulek.....	104
14	Seznam grafů	107
15	Seznam příloh	108

Seznam zkratk

Absolutní četnost: AČ

Dílčí cíl: DC

H: Hypotéza

HC: Hlavní cíl

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: MŠMT

Relativní četnost: RČ

1 Úvod

Období dospívání je pro mladého člověka velmi náročné. Na této cestě se potká s různými úkoly a překážkami. Důležitým cílem dospívání je, aby si mladý člověk vytvořil vlastní identitu a našel sám sebe, kým je a bude chtít být. Pro zdravý vývoj a rozvoj mladého člověka je podstatné, aby měl dobré rodinné zázemí a sociální vztahy mimo rodinu. Pokud dospívající není na tuto cestu dostatečně připraven, má nejisté zázemí a sociální vztahy, může lehce sejít na cestu, která je nebezpečná a jeho vývoj ztíží. Mladí lidé mají odjakživa sklon více riskovat, překračovat limity a zkoušet své možnosti, protože si obvykle neuvědomují následky svého chování. Jsou ohroženi celou řadou rizik v podobě návykových látek, agresivního chování nebo poruch příjmu potravy, která jsou typická pro období dospívání. Rizikové chování dospívajících je ve všech svých podobách celosvětovým fenoménem. Je prokázáno, že jeho různé podoby se vyskytují velmi často společně. Obvykle mívají stejné příčiny i rizikové a ochranné činitele.

Teoretická část diplomové práce v první kapitole blíže charakterizuje vývojové období dospívání. Další kapitola uvádí nečastější výchovné činitele, kteří ovlivňují vývoj a výchovu dítěte. Blíže specifikuje rodinu, školu a vrstevnickou skupinu. Následující kapitola se zabývá rizikovým chováním a jeho psychosociálními souvislostmi, genezí a jeho projevy. Protože je problematika rizikového chování velice rozsáhlá, zaměřila jsem se ve své práci jen na nejčastější projevy rizikového chování v oblasti agresivního chování, delikventního chování ve vztahu k majetku, rizikového chování ve vztahu ke společenským institucím, užívání návykových látek a nezdravým stravovacím návykům. Realita užívání návykových látek je nepříznivá, protože věk uživatelů se neustále snižuje. Pátá kapitola popisuje rozdělení prevence rizikového chování. Blíže charakterizuje primární prevenci. Následující kapitola věnuje pozornost prevenci rizikového chování na školách. Popisuje strukturu vytváření primární prevence a toho, kdo se na ní podílí. Dále zahrnuje postupy a prevenci vybraných rizikových jevů, které se nejčastěji objevují mezi dospívajícími na základních školách. Prevence rizikového chování je důležitou součástí života dospívajících. Obzvláště na základních školách, kde děti tráví většinu dne. Proto je nezbytnou složkou výchovy a vzdělávání. Na základních školách se objevuje široké spektrum rizikových činitelů. Je tedy zřejmé, že informovanost, posilování zdravého životního stylu a rozvoj sociálních kompetencí dospívajících má zde své místo.

Při vypracovávání diplomové práce jsem vycházela z odborné literatury, která se zabývá problematikou rizikového chování a metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Cílem diplomové práce je zmapovat, v jaké míře mají děti na základních školách zkušenosti s projevy rizikového chování. Do výzkumného šetření byly zapojeny všechny základní školy ve Dvoře Králové nad Labem, konkrétně žáci šestých a devátých tříd. Vzhledem k velikosti výzkumného souboru byl výzkum uskutečněn kvantitativní výzkumnou strategií, technikou dotazníkového šetření. Pro účely výzkumu byly do dotazníkového šetření zařazeny tyto projevy – agresivní chování, delikventní chování ve vztahu k majetku, rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím, užívání návykových látek a nezdravé stravovací návyky.

Výsledky výzkumu byly předány ředitelům základních škol pro další zpracování. Věřím, že získaná data poslouží ke snaze o co nejvyšší ochranu dětí v předcházení rizikového chování.

2 Dospívání

Kapitola je zaměřena na vývojové období dospívání. Následně shrnuje změny, které provázejí toto období lidského života.

2.1 Vymezení období dospívání

V období dospívání dochází v biologickém smyslu k prvním známkám pohlavního zrání a znatelnému a rychlému růstu. Spolu s biologickými změnami probíhají významné psychické změny, které zahrnují nové pudové tendence, hledání způsobů jejich uspokojování a kontroly, celkovou emoční labilitu a také začátek vyspělého způsobu chování a jeho rozvoje. Současně dochází k novému sociálnímu zařazení jedince, které se projevuje v jeho chování, výkonech a v měnícím se sebepojetí. V tomto období dochází k pozornějšímu vnímání vztahů mezi lidmi, v rodině a okolí. Významně vzrůstá vliv dětské skupiny, jejíž pravidla se dítě snaží dodržovat i přes to, že jsou v konkurenci s pravidly rodiny. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

2.1.1 Období pubescence

Období pubescence neboli puberty je charakterizováno věkem 11 až 15 let. Puberta je podstatným úsekem lidského života, který ale často s sebou nese rozčarování, zmatek i bolest. V procesu socializace se jedná o největší obrat a obvykle o nejbouřlivější období. Dospívající pohlíží na své rodiče kritickými očima, mnohdy zastává opačný názor než jeho rodiče, a přes to se s nimi musí radit o různých rozhodnutích. Obdobně se rodiče dívají na své děti. Okolí dospívajícího se potýká se zvýšenou kritikou, rebelstvím i vzpourou dítěte. V současnosti děti vstupují do puberty dříve, okolo desátého a jedenáctého roku života a zároveň domov opouštějí o mnoho později než v minulosti. (Carr, Shale, 2010) V období dospívání si děti hledají svou vlastní identitu. Identita se člení na vnější a vnitřní. Vnější identitu tvoří jistá sociální příslušnost ve společnosti. Zatímco vnitřní identita zahrnuje představy a úsudky, které má sám o sobě jedinec. (Výrost, Slaměník, 2008) Hlavním nástrojem hledání vlastního JÁ „*má být vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stane hlavní, nejvýznamnější skupinou, zastíňující svým vlivem všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny*“. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 81–82) Vrstevníci tedy nabývají na důležitosti a tím se rodina stává méně důležitá. Přátelské vztahy se stávají trvalejšími a dospívající se učí respektovat názory ostatních, pohlížet na svět očima druhých a dbát na jejich potřeby. (Carr, Shale, 2010) Nebezpečné je ovšem to, že dospívající zpravidla upřednostňuje názory a přesvědčení vrstevnické skupiny. Tím je jedinec ohrožen při vytváření vlastních úsudků. Právě v období puberty dochází k největšímu kontaktu s rizikovým

prostředím a následně chováním. Dospívající se v tomto vývojovém období setkává s několika situacemi, se kterými by se měl vyrovnat a zvládnout je. Kozubíková (2011) uvádí ty nejdůležitější:

- **Rozvíjení své identity**

Dospívající by se měl naučit využívat vlastních poznatků a zkušeností k rozvíjení vlastní jedinečné osobnosti.

- **Přizpůsobení se novému vzhledu**

U jedince dochází k tělesným změnám, které se musí naučit akceptovat. Na jedné straně se může stát, že je tento vývoj oproti vrstevníkům zpomalen, a to může vyvolat pochybnosti a nejistotu. Na druhé straně může být vývoj urychlen a může u dospívajícího vzbudit rozpaky či zvýšit sebevědomí.

- **Využívání intelektuální kapacity**

Dochází k rychlému rozvoji mentálních schopností, který má svůj význam v následujícím vzdělávání.

- **Vývoj chování a sebeovládání**

Mladí lidé často trpí velkými výkyvy nálad, které mohou vést až za hranici společensky nepřijatelnému chování.

- **Volba hodnotového žebříčku**

Jedinec v průběhu vývoje přijímá řadu pravidel, která určují, co je správné a nesprávné. Tyto normy se utvářejí zejména v rodině. V období dospívání jedinec dosavadní naučená pravidla a hodnoty zpochybňuje, aby mohl učinit vlastní rozhodnutí.

- **Psychologická a citová nezávislost na rodičích**

Rodina dítěti poskytuje zázemí, jak v oblasti základních lidských potřeb, ale také po stránce citové, kdy dítěti dává pocit bezpečí a lásky. Ovšem není nic neobvyklého, když mezi rodičem a dospívajícím dojde k neshodám. Dospívající může úspěšné nezávislosti dosáhnout pouze v případě, pokud jsou jeho vztahy s rodiči založeny na vzájemném uznání a úctě.

- **Uspokojivé vztahy s vrstevníky stejného i opačného pohlaví**

Mladý člověk si také osvojuje chování, hodnoty a postoje ve svých vrstevnických skupinách, které ho mohou ovlivnit více než jeho vlastní rodina. Proto je velice důležité, aby si dospívající rozumně vybírali okruh svých přátel.

3 Dospívající děti a jejich výchovní činitelé

Tato kapitola pojednává o základních výchovních činitelích, kteří ovlivňují vývoj dospívajícího dítěte. Každý jedinec je v průběhu svého života vystaven začleňování se do společnosti. Jedná se o proces socializace. Společnost ovlivňuje dospívající dítě prostřednictvím různých výchovních činitelů, které mají charakter pozitivní, ale také negativní. Mezi základní výchovné činitele patří ty, které na jedince působí dlouhodobě – rodina, škola a vrstevnické skupiny.

3.1 Rodina jako výchovní činitel

V současné době se můžeme setkat s řadou různých definic, které se věnují rodině. Všeobecně je rodina popisována z hlediska svého postavení ve společenském systému, vazeb, sociálních funkcí a základních sociálních procesů, které v ní probíhají. (Lovasová, 2005) Dunovský (1999) uvádí, že rodinu lze chápat jako malou primární společenskou skupinu, která je postavena na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a jejich dětí nebo na vztahu, který ho nahrazuje (osvojení). Ve společné domácnosti pak členové rodiny plní společensky určené a uznané role, které plynou ze společného soužití. Rodina plní funkce, které podmiňují její existenci a tím dává tomuto společenství vlastní význam ve vztahu k jedincům a celé společnosti. Rodina, která je složená z manželského páru a jejich potomků, je označována jako rodina nukleární a je známá ve všech lidských společenstvích. Jejím hlavním posláním je poskytovat svým členům péči a ochranu. K základním funkcím rodiny podle Dunovského (1999), Marádové a kol. (1992) patří:

- **Biologicko-reprodukční funkce**

Cílem této funkce je zabezpečovat reprodukci lidské populace a udržet na světě život. Může se uplatňovat i mimo rodinu, ale tím ztrácí na svém plném významu, protože je důležité zajistit dítěti potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj. Kraus (2008) dodává, že společnost potřebuje pro úspěšný rozvoj pevnou reprodukční základnu, proto je v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto výhledy naplní.

- **Ekonomicko-zabezpečovací funkce**

Ekonomická funkce je na jedné straně podstatná pro existenci a rozvoj ekonomického systému společnosti, protože je důležité zapojení rodinných příslušníků do výrobní nebo nevýrobní sféry v určitých profesích. Pro společnost a rodinu samotnou je důležité její struktura – kolik má dětí, jakého vzdělání dosáhnou rodinní příslušníci, jaké profese dosáhnou a jak ji budou ovládat. V tomto smyslu rodina přispívá ke stabilitě rozvoje ekonomického systému společnosti. Na

druhé straně stojí zabezpečovací funkce, která se vztahuje k hmotnému zabezpečení rodiny, jejich všech příslušníků, včetně dětí. Rodiče mají zodpovědnost za zabezpečení materiálních podmínek, které jsou nutné k životu rodiny a za vytvoření podmínek, které podporují zdravý a plnohodnotný vývoj dětí.

- **Emocionální funkce**

Podstatou emocionální funkce je zajistit citové zázemí svým členům. Životní jistoty spočívají více ve vnitřních vztazích než ve vnějších vazbách. Z tohoto důvodu se emocionální funkce dostává do popředí. Emocionalita se stává významným faktorem rodiny a je velmi důležitá pro děti i dospělé. Jejím naplněním dochází k zajištění harmonického života rodiny i pocit celkového uspokojení všech jejích členů.

- **Socializačně-výchovná funkce**

Tato funkce spočívá v opravdovém zájmu a v kvalitní péči o dítě v jeho výchově. Rodiče by svému dítěti měli porozumět jak v jeho vývoji, tak i v jeho potřebách a požadavcích a následně rozvíjet jeho schopnosti a síly. Měli by mít vždy na mysli jeho nejlepší zájem a prospěch a chránit ho před nepříznivými situacemi a podporovat ho, aby samo dokázalo takovým situacím čelit. Matějček (1986, s. 32) dodává, že „rodina ztratila řadu funkcí, které ji dříve udržovaly pohromadě do jisté míry nezávisle na poutu citovém. Měla funkci výrobní, vzdělávací, ochrannou, pojišťovací atd.; dnes však rozhodujícího významu nabyly dvě funkce: 1. zajistit citové zázemí všem svým členům a 2. připravit děti pro život v dané společnosti.“

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam a má vliv na rozvoj jeho osobnosti v rovině duševní, tělesné i sociální. Rodina je ve své podstatě vzorová společnost, kde dítě přejímá základní vzorce chování, návyky, postupy a dovednosti, které mají významnou roli pro orientaci ve společnosti a v interpersonálních vztazích. A to jak ve smyslu pozitivním, tak i ve smyslu negativním. (Lovasová, 2005)

3.2 Škola jako výchovný činitel

Téma školy se dospívajících maximálně dotýká, protože ve škole tráví mnoho času a tím na ně ve velké míře působí i pedagogický sbor, který utváří a ovlivňuje jejich postoje. Podstatně záleží na tom, aby si učitel uměl najít cestu ke svým žákům. (Bukovská, 2010) Učitelé se denně setkávají s dětmi, se kterými se obvykle pracuje přijatelně, ale najdou se i takové, které se projevují agresivně, rušivě, neučí se, nerespektují školní požadavky a znamenají pro ostatní spolužáky a učitele zátěž. Proto je důležité vědět, jak tyto problémy řešit a do jaké míry je může učitel ovlivnit. Učitel je ten, který určuje, kdo je problémovým žákem, protože ho v každodenním kontaktu nějakým způsobem vnímá a hodnotí. Obecně vzato se pedagogové

soustředují nejvíce na postoj k učení a chování. Každý pedagog si postupně vytvoří vlastní systém svých žáků, který se nakonec stane stereotypní, protože se v něm objevuje tendence děti klasifikovat podle předem daných měřítek. Může se jednat například o sklony přičítat žákům určité atributy podle pohlaví, státní příslušnosti nebo rodiny, ze které dítě pochází. (Vágnerová, 2005) Psychická pohoda dítěte a jeho vztah ke škole je vytvářen jednak kvalitou vztahů ke spolužákům, se kterými je dítě téměř denně v kontaktu, ale také celkovou atmosférou ve třídě. Naprosto zásadní je, aby se případné vzniklé problémy aktivně řešily hned, jak se o nich rodiče a pedagogové dozví a nezametaly se pod koberec. K nejčastějším problémům ve škole patří problémy ve školním kolektivu, strach z reakce rodičů, strach z vysvědčení, vztah s učitelem, problémy s učivem, strach ze školy a zkoušení, správná volba školy a záškoláctví. Škola musí zajistit pro rozvoj a vývoj dětí bezpečné prostředí. (Bukovská, 2010) Podle Peška a Nečesané (2009) je současná forma poradenských a preventivních opatření v oblasti rizikového chování na mnoha základních školách ve velké míře nedostatečná v oblasti kvality a systematickosti. Proto by škola měla být dostatečně informovaná. Při výskytu rizikového chování je nutná individuální práce se žákem a spolupráce s rodiči ze strany školy. (Pešek a kol., 2008) Matoušek a Kroftová (2003) uvádí, že škola je v evropském prostředí pojímána jako otevřená instituce, která spolupracuje s rodiči, organizacemi a místní komunitou, která napomáhá jejímu fungování.

3.3 Vrstevnická skupina jako výchovný činitel

Vrstevnickou skupinou rozumíme vztah mezi dvěma či více dospívajícími dětmi přibližného věku. Může, ale i nemusí se jednat o vztah kamarádský nebo přátelský. Vrstevnická skupina je tedy charakteristická tím, že se dospívající navzájem znají, komunikují spolu a mají společný cíl. Vrstevnické skupiny umožňují svým aktérům uspokojení potřeb jistoty a přijetí, poskytnutí prostoru pro srovnávání vlastních postojů a způsobů jednání, proces sociálního učení a formování vlastní identity. (Bukovská, 2010) Ve věku od 9 do 12 let se zintenzivňuje potřeba kontaktu s vrstevníky, čímž dochází ke změně identifikačních vzorů dítěte. Dítě se chce co nejvíce podobat svým vrstevníkům. Dochází k výraznému oddělování chlapeckých a dívčích skupin, kde si dítě potvrzuje vlastní identitu a osvojuje si vzorce chování, které jsou typické pro dané pohlaví. Dívky obvykle vytvářejí malé skupiny, kde se soustředí více na vzájemné vztahy. Chlapci se soustředují ve větších skupinách, kde důležitou roli hraje jejich společná aktivita a společným vztahům již nevěnují tolik pozornosti. Ve věku od 12 až 15 let dochází k výrazným změnám. Rodiče jako vzor jsou zastíněni vlivem vrstevnické skupiny. (Matoušek, Kroftová, 2003) Rozhodujícím se stává to, co se odehrává ve vrstevnických vztazích. Tady se již projevuje začínající snaha odpoutání se od rodičů, protože dospívajícím záleží na udržitelnosti svého místa

ve skupině. (Bukovská, 2010) Socializace ve vrstevnické skupině postupně směřuje k větší individualizaci a osamostatnění se. Tím dochází k rozvoji identity jedince. Vše začíná přizpůsobením se skupině. Následně pubescent přijme skupinovou identitu. Poté, co skupinová identita splní svoji roli, dochází k postupnému osamostatňování se dospívajícího. Proces socializace probíhá obvykle pouze částečně, protože se ukončením povinné školní docházky většina skupiny rozpadá. Poté jedinec začíná na novo, už disponuje určitými zkušenostmi, které získal dříve. (Vágnerová, 2000) Dospívající potřebuje autoritu, která je přirozená, nikoliv mocenská. Přirozená autorita jedinci nabízí podporu, respekt, vzory chování, příklady a pocit bezpečí. Pokud převažuje autorita mocenská, může dříve nebo později dojít ke vzpouře nebo přijetí role podřízenosti. Tím může dojít k boji o moc. Dospívající se bude snažit o to, aby vyhrál a nikoliv se choval správně. V této situaci se pubescent nachází na nejlepší cestě, jak se začlenit do nevhodné party, ve které se mu bude líbit, protože je pro něho snadnější díky mocenské autoritě poslouchat vůdce skupiny. Nyní se dostáváme k negativnímu působení vrstevnické skupiny na dospívající dítě. V případě, že pubescent nemá v rodině oporu, najde ji u takové party, která ho přijme, akceptuje, ale zároveň od něj vyžaduje jistou konformitu v chování, vyjadřování, postoji k autoritám, rodině, škole, drogám a alkoholu. Pro dospívajícího, který pochází z problémové nebo dysfunkční rodiny, má vrstevnická skupina větší význam než pro dospívajícího, kterému je v rodině poskytována podpora. (Matoušek, Kroftová, 2003) Vrstevníci se stávají neformálními autoritami. Jejich chování představuje zdroj standardů chování. Dochází k ovlivňování rozhodování v běžných situacích a vytváří se příležitost pro osvojování nových rolí a sociálního učení, protože se jednotliví dospívající vzájemně napodobují. (Macek, 2003, Vágnerová 2000) Není neobvyklé, že nastane situace, kdy rodiče vybrané kamarády neschvalují, ale i v takovém případě je správné projevit důvěru a nezakazovat vzájemné návštěvy, protože od potomka pak může hrozit vzpoura. Rodiče by měli mít na paměti, že se s dítětem nechtějí odcizit, kvůli jeho současné partě. (Carr, Shale, 2010)

4 Rizikové chování

Rizikové chování představuje poměrně širokou kategorii chování, kterou se zabývají sociální a medicínské obory. Takové chování značně komplikuje život dospívajícího a přináší neblahé důsledky, které si dospívající dítě často nepřipouští nebo je podceňuje. Je nutné, aby společnost byla o těchto rizicích informována a věděla o možných nebezpečích.

4.1 Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti

Matoušek (2008, s. 175) definuje rizikové chování jako „*jednání, jež může ohrozit život, zdraví nebo sociální integritu jedince, nebo chování, které je namířeno proti zájmům společnosti definovaných zákony.*“ Pojem rizikové chování je sociální skutečnost, která zahrnuje různé formy chování, které nejsou jednoznačně určeny. Způsobují ovšem zdravotní, sociální nebo psychické ohrožení jak jedince, tak i jeho sociálního okolí. (Sirůčková in Miovský, 2010)

Jedinec, který se už nějakým způsobem rizikově chová, má sklon se tak chovat i v dalších oblastech. Tím dochází k jisté propojenosti rizikových projevů, která v sobě zahrnuje určitou formu životního stylu. Například se jedná o současnou konzumaci alkoholu, kouření cigaret a užívání marihuany. (Mioviský, 2010) Hamanová (2003) používá termín syndrom rizikového chování v dospívání, kterým zdůrazňuje jeho specifčnost, protože některé rizikové jevy se objevují jen v tomto období a do dospělosti už nepřetrvávají. Projevy rizikového chování dospívajícímu umožňují uspokojit některé jeho vývojové potřeby. Například umožnění komunikace s vrstevníky nebo zvýšení si sebevědomí. Pro něj se taková satisfakce stává mnohokrát důležitější než výhled do vzdálené budoucnosti.

V období dospívání nepřisuzují dospívající svým nápadům a myšlenkám žádné limity. Z toho může vyplynout extrémní postoj „*mě se nemůže nic stát*“, jež dospívajícímu dovoluje experimentovat. Takový stav je sice pro dané vývojové období vcelku žádoucí, ale může rozvinout rizikové chování. Výzkum doložil, že určité projevy rizikového chování mohou vést až ke vzniku a rozvoji závažnějších poruch se zdravotními a psychosociálními důsledky. Proto se do popředí dostává otázka, jakým způsobem lze hodnotit důležitost rizikového chování a jeho smysl v konkrétním vývojovém období, ale i z hlediska trvalých důsledků pro život. Dá se tedy rizikové chování pokládat za normální součást lidského vývoje? (Sirůčková in Mioviský, 2010)

Pokud na rizikové chování nahlédneme z perspektivy jeho funkce, kterou pro člověka plní, můžeme zjistit, že takové chování má význam ve zvládnání problémů, což je poměrně nebezpečné. V takovém případě má rizikové chování charakter maladaptivní copingové strategie. Hurrelmann a Richter (in Mioviský, 2010) definují její tři podoby:

- **Externalizující forma**

Váže se na sociální okolí a kontext, ve kterém se člověk pohybuje. Příkladem může být násilné chování probíhající ve vrstevnické skupině, které mu ulehčuje vyrovnat se s konfliktem ve vlastní rodině.

- **Internalizující forma**

Je propojena s bezradným hledáním řešení vývojových úkolů. Rizikové chování je pak zacíleno proti svému tělu a psychice. Dospívající se stahuje do sociální izolace a projevuje nezájem o společenský život.

- **Vyhýbavá forma**

Je úzce spojena s užíváním legálních a nelegálních návykových látek.

Rizikové chování v sobě také nese socializační funkci, která má v období dospívání formu přiměřeného experimentování. Takové chování ulehčuje utváření sebepojetí, začlenění a přijetí dospívajících do vrstevnické skupiny. V rámci procesu utváření identity dospívající vnímá například užívání návykových látek jako symbol nezávislosti a způsob, jak jít proti rodičovské autoritě. Při takovém rizikovém chování mají rizika stále převahu, poněvadž dospívající může zvolit několik forem rizikového chování současně a tím dochází k zúžení využívaných vzorců chování při zvládání vývojových problémů a úkolů. (Sirůčková in Miovský, 2010) Záškodná (1998) rozděluje psychosociální problémy dospívajících do **pasivní formy**, která v sobě zahrnuje různé stupně únikových reakcí – záškoláctví, útky z domova, absence ve škole nebo až v extrémním případě sebepoškození. **Agresivní forma** se projevuje vandalismem, drobnými krádežemi nebo snižováním lidské důstojnosti. Takovým chováním pak jedinec poškozují druhé nebo dokonce celou společnost. **Kompromisní forma** představuje instabilitu, konzumaci a zneužívání návykových látek, nikotinismus a nadměrné užívání alkoholu.

4.2 Geneze rizikového chování a jeho faktory

Geneze rizikového chování je postavena na teorii problémového chování, kterou formuloval Jessor. Teorie byla několikrát ověřována a byla potvrzena v rámci různých sociálních kontextů, typů problémového chování, věkových skupin a historických období. Jádrem teorie stojí na předpokladu, že rizikové chování je výsledkem vzájemného působení osobnosti člověka a prostředí, ve kterém žije. Na základě tohoto předpokladu se dá vznik rizikového chování rozčlenit do pěti systémů (Sirůčková in Miovský, 2010):

- **Biologický systém**

Je postaven na vrozených proměnných jako je pohlaví, rozumové předpoklady či tělesná konstituce. Zde jsou rizikovým faktorem například alkoholismus v rodinné anamnéze. Naopak protektivním faktorem zde může být nadprůměrný intelekt.

- **Systém sociálního prostředí**

Ovlivňuje jedince a rozvoj rizikového chování až prostřednictvím toho, jak on sám ho vnímá, hodnotí a jaký si k němu utvoří postoj. Riziko zde představuje sociální vyloučení nebo sociální znevýhodnění. Mezi pozitivní činitele patří kvalitní škola, soudržnost rodiny, dobrá lokalita bydliště nebo pozitivní vzory dospělých.

- **Percipovaný environmentální systém**

Představuje subjektivní vnímání a hodnocení daného sociálního prostředí, především vnímání a hodnocení vztahů s rodiči a vrstevníky. Tento systém má nejsilnější vliv na rozvoj rizikového chování dospívajícího, který zažívá značné stresové situace. Rizikem jsou jeho rodiče, kteří nedostatečně kontrolují činnosti dítěte. Dále přátelé dítěte, jejichž postoj je k rizikovému chování pozitivní nebo se sami rizikově chovají a mají na jedince významnější vliv než jeho rodiče.

- **Osobnostní systém**

Zahrnuje sebehodnotu, postoje a motivaci, která signalizuje určitou dispozici k rizikovému chování. V situacích, kdy opakovaně dochází k neúspěchu, může jedinec zvolit rizikové způsoby chování, prostřednictvím kterých svých úspěchů dosáhne nebo se naopak s neúspěchy vyrovná. Negativním činitelem je tendence dospívajícího přisuzovat negativní důsledky působení vnějších vlivů než vlastnímu chování, protože tím podceňuje následky svého chování. Naopak protektivním faktorem je to, jak jedinec přijímá společenské normy, hodnoty a zvyklosti. Pokud je má zevnitřněné, cítí se za ně odpovědný a tím se stává méně ohrožený rizikovým chováním.

- **Systém chování**

Představuje to, jak dospívající vnímá vlastní hodnotu. Dojde-li k narušení jeho sebehodnoty v důsledku nějakého chování, bude se snažit takovému chování vyhnout. V případě, že se nějakým způsobem začne rizikově chovat, je výsledek vzájemného působení biologického systému a systému sociálního prostředí současně s jeho interakcí se společenskými konvencemi.

Není podmínkou, že rizikové a protektivní faktory jsou vždy v protikladu. V této teorii jsou rizikové faktory pojímány jako činitelé, kteří zvyšují pravděpodobnost náchylnosti k rizikovému chování. Protektivní faktory v této teorii můžou na vznik rizikového chování působit přímo nebo můžou mít vliv na působení rizikových faktorů. (Sirůčková in Miovský, 2010)

4.3 Projevy rizikového chování

Macek (2003) definuje rizikové chování jednak jako aktivity, které přímo nebo nepřímo směřují k psychosociálnímu nebo zdravotnímu poškození samotného jedince, jiných osob, prostředí nebo majetku. Mezi nejčastější projevy patří **interpersonální agresivní chování**. Zahrnuje šikanu, násilné chování, rasovou nesnášenlivost a diskriminaci a extremismus. Dalším projevem je **delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku**, které představuje krádeže, sprejerství a vandalismus. **Sexuální rizikové chování** vystihuje předčasné zahájení pohlavního života, nechráněný pohlavní styk a styk s rizikovými partnery, promiskuitu i předčasné mateřství a rodičovství. **Rizikové chování jedince ve vztahu ke společenským institucím** spočívá v záškoláctví nebo neplnění školních povinností. Dalším projevem jsou **rizikové sportovní aktivity**, tedy adrenalinové a extrémní sporty. **Rizikové zdravotní návyky**, se týkají pití alkoholických nápojů, kouření tabáku, užívání drog, nezdravých stravovacích návyků, ale také nadměrné nebo nedostatečné pohybové aktivity. (Sirůčková in Miovský, 2010) Některé z uvedených projevů rizikového chování budu následně blíže specifikovat.

4.4 Interpersonální agresivní chování

Agresivní chování jedince znamená přirozenou součást jeho sociálního chování. Současně si skrze něj uspokojuje potřeby a dosahuje cílů. Z toho vyplývá komplexní povaha, různorodá podoba a podmínky výskytu agresivního chování. (Výrost, Slaměník, 2008)

4.4.1 Agrese a agresivita

Agrese je podle Martínka (2009, s. 8) „*jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit*“. Agrese je tedy chování s cílevědomým charakterem. Nikoliv přemýšlení, plánování nebo představování si, jak někoho zranit nebo poškodit. Je to chování, jehož následkem je ublížení nebo poškození. Agrese má i podobu ničení majetku jiné osoby nebo podobu psychologického ublížení, pod čím si můžeme představit urážení, zastrašování, vydírání, zesměšňování nebo ponižování. V podstatě se jedná o cokoliv, co v člověku vyvolává odpor a prožívání psychické nepohody. (Výrost, Slaměník, 2008)

Vágnerová (2004, s. 757) uvádí, že „*agresivita označuje tendenci a pohotovost k násilnému způsobu reagování*“. Agresivita je lidský pud, který se vyvíjí ze základních vrozených instinktů. Má ji tedy každý z nás. Síla tohoto pudu je u každého jedince odlišná kvůli jeho individualitě. Míra agresivity člověka je ovlivněna výchovou, kulturou, prostředím, sociálními interakcemi, náboženstvím nebo vlastním temperamentem. (Říčan, Janošová, 2010)

K agresivnímu chování u člověka existují vrozené dispozice, které ovšem nejsou u všech lidí totožné. Extrémní varianty agresivního chování jsou spíše vzácné. Zatímco značné množství lidí má naopak průměrnou dávku dispozic k takovému chování. Tendence k takovému chování má negativní i pozitivní stránku. Negativní se v extrému projevuje porušováním sociálních norem a poškozováním nebo omezováním ostatních lidí. Pozitivní stránka je součástí asertivity a lze chápat jako schopnost sebeprosazení a realizace svých plánů v rámci platných sociálních norem. (Vágnerová, 2004)

Člověk se v průběhu svého života vyvíjí a roste a někdy je nucen chovat agresivně. Tím se učí, jaký následek mělo jeho chování. Mnohdy se stane, že takovým jednáním něco získá a zjistí, že se mu agrese vyplatí. Samozřejmě k takovému zjištění stačí i to, když vidí takové jednání u druhých nebo v médiích. (Říčan, Janošová, 2010) V dnešní době je dítě vystaveno riziku masových médií, která ho učí, že ve společnosti může přežít jen ten nejsilnější a soucit považují pouze za slabost, která se jen využívá, je nesmyslná a méněcenná. (Bendl, 2003) Člověk se setkává s agresí denně, to ale neznamená, že si ji automaticky přebere za svou vlastní. Jakékoliv lidské jednání, které není afektivní, prochází kritickým myšlením a srovnáním s vlastními hodnotami. V případě přejmutí nějakého vzorce chování v určité míře mluvíme jako o nápodobě, ztotožnění a sugesci. Nápodoba je vědomá a nevědomá. Vystihuje promyšlené úsilí napodobit chování někoho druhého. Ztotožněním jedinec přebírá nejen chování, ale i postoje, hodnoty a názory. Sugescie představuje jednání, které ve všech ohledech není podrobno kritickému myšlení. (Vargová, Pokorná, Toufarová, 2007) Agresi můžeme podle Spurného (1996) rozdělit na **primitivní a krátkodobou**, která probíhá v afektu a vyznačuje se nepromyšleným jednáním a zaměřením na nevinný cíl. Opakem je agrese **promyšlená a dlouhodobá**, kdy jednání je zacílené a dobře promyšlené. **Agrese frustrační** je spojována s nahromaděným vztekem. Vztek vypluje na povrch až, když se na cestě k cíli jedince objeví překážka, která brání dosažení cíle. Tento typ spíše představuje omezené možnosti reakce dítěte, jelikož nemůže jednat jinak, nebo to jinak neumí. (Martínek, 2009) Čermák (1998) ještě rozlišuje agresi **instrumentální a emocionální**. Instrumentální agrese slouží jako nástroj k dosažení něčeho, co si agresivně jednající jedinec přeje. Proto je jeho jednání promyšlené, zacílené. Oběť agrese je jen prostředkem dosažení cíle, nikoliv cílem samotné agrese. K ublížení může dojít omylem nebo nějakým vedlejším efektem. Emocionální agrese se projevuje z různých silných emocí jako je hněv, strach nebo nenávist, které se v člověku hromadí. Její uvolnění přináší člověku snížení napětí. Je spojována s afektivním jednáním, ale také s promyšleným, vědomě kontrolovatelným jednáním.

Souhrnně k agresi především dochází v situacích, kdy je osoba, která má určité agresivní predispozice, vystavena určitým podnětům. Způsobují ji vnější okolnosti a podněty, ale také ji ovlivňují biologické, osobní a sociální faktory. Agresi také vyvolává jistý typ sociálních situací, alkohol a drogy. Taktéž je ovlivněna sociálním prostředím a vlivem médií masové komunikace, které v současnosti přibývá. (Výrost, Slaměnik, 2008)

4.4.2 Šikana

Vágnerová (2004, s. 798) definuje šikanu jako „*násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit*“. Jedná se různé formy obtěžování, které každý člověk vnímá subjektivně. Co jeden vnímá jako šikanu, druhý v tom může vidět jakoukoliv běžnou věc, která nestojí za řeč. Hlavním rysem šikany je nepoměr sil mezi agresorem a obětí, ale také to, že představuje systematický, promyšlený a opakovaný jev. (Bendl, 2003) Školy se při definování šikany řídí metodickým pokynem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který udává, že „*šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.*“ (šikana, www.msmt.cz, 2013) Takové jednání, ve kterém se objevují známky skupinové šikany, lze sledovat ve větší míře už ve středním věku, protože v té době se třída přetváří na strukturovanou skupinu a má již má své normy a hierarchii. Skupina si osvojuje krátkodobé organizované jednání a může začít používat svou nově objevenou sílu. Často si ji dokazuje ke členům, kteří jsou odlišní a slabí. V dětské skupině se zásadním stává konformita, a pokud se někdo odlišuje, nebývá tolerován. Šikana se zvyšuje tam, kde se u dítěte již dříve objevily sklony agresivního jednání, nebo pokud dítě nezná či neovládá jiný způsob sebeprosazení. S věkem má šikana stoupající tendenci. (Vágnerová, 2004)

Agresor je ten, který vůči slabšímu jedinci projevuje násilně ponižující jednání. Obvykle je psychicky či fyzicky zdatný, ale zároveň neukázněný, necitlivý, bezohledný a vůči ostatním podezřivý. Má potřebu předvádět se a dokazovat svojí převahu nad druhými, protože může být zvyklý řešit vše násilím nebo kvůli svým omezeným schopnostem se neumí uspokojit v jiné oblasti. Mnohdy nemá dostatečně vyvinuté svědomí a necítí vinu. Zpravidla se jedná o jedince,

kteří se již agresivně projevují od raného věku. Většinou se jedná o žáky s méně úspěšným prospěchem. Agresor si projektuje do svých obětí vlastní postoje a podezírání ostatní z toho, k čemu má sklony sám. Agresivní chování dítěte posiluje zkušenost z rodiny. Rodiče dětí, které šikanovali, bývají k takovému jednání tolerantnější, protože ve výchově sami používají fyzické tresty. Děti, které se setkávají s negativním postojem rodičů, jako je odmítání, nezáměr či nenávisť, mají k agresivnímu chování větší tendence. Dítě, které je v roli oběti, často bývá tiché, nejisté, plaché, úzkostné a s nízkým sebevědomím. Obvykle je fyzicky slabé a má nějakým způsobem nápadný zevnějšek. Proto ho ostatní děti považují za zvláštní a nesympatické. Jeho sociální status není nijak dobrý. Tím jak se u dítěte projevuje jeho bezbrannost a slabost, zvyšují se tendence k jeho šikaně. (Vágnerová, 2004) Říčan (1995) uvádí, že významným důvodem, proč je dítě ohroženo agresí, je jeho odlišnost, kterou se dítě projevuje od kolektivu. Může se jednat o jeho nižší či naopak vyšší inteligenci, nižší tělesnou kondici, nižší výkonnost, handicap nebo obyčejnou nešikovnost. Důležitou roli také hraje původ dítěte. Není neobvyklé, že se obětí stane dítě ze sociálně slabé rodiny nebo naopak dítě z dobře zajištěné rodiny. Lze říci, že vše, čím se dítě vymyká od skupiny, může být důvodem k vyvolání agresivního chování

Šikana zahrnuje několik příznaků, podle kterých můžeme rozpoznat, že něco není v pořádku. Přímé znaky zahrnují honičky, strkání, fyzické napadení, rvačky, používání urážlivých přezdivek a nadávek, posmívání, poškozování osobních věcí nebo krádeže. O šikanu jde tehdy, pokud oběť takové jednání přijímá s pokorou, brání se nebo ho neoplácí. Nepřímé znaky jsou horší, protože se hůře diagnostikují. Projevují se v chování oběti. Například se dítě nemůže po prostorách školy pohybovat samo, straní se ostatních, nezapojuje se do skupinového dění nebo se přestávkách snaží být co nejbližší učitelům. Jeho osobní věci mohou být rozházené nebo zničené. (Říčan, 199) Je třeba mít na pozoru, že se tyto znaky se mohou společně různě kombinovat.

Vágnerová (2004) dodává, že šikana znamená silný sociální stres, který u dětí může způsobit ohrožení psychického i somatického zdraví. Může u nich dojít ke zvýšení úzkosti, depresi, vysoké vztahovosti, k poruchám spánku, snížení imunity a celkové nepohodě.

4.5 Delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku

Delikventní chování zahrnuje vandalismus a krádeže. Oba dva pojmy blíže specifikují.

4.5.1 Vandalismus

Fischer a Škoda (2009, s. 55) charakterizují vandalismus „jako logicky nezdůvodnitelné poškození a ničení veřejného i soukromého majetku či věcných hodnot. Toto jednání nepřináší pachateli žádný materiální zisk. Většinou se takového jednání dopouští pouze pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Jedná se o akt zvůle. Tu jedinec ukazuje proto, aby demonstroval, že on sám kontroluje svoji moc“. Takové jednání je často součástí životního stylu různých skupin a part. Obvykle v nich můžeme sledovat i další rizikové jevy. Nejčastějšími předměty poškození jsou veřejně dostupné objekty – parky a jejich zařízení, zastávky a lavičky. Lze sem také zařadit nápisy na zdech, veřejných plochách nebo v dopravních prostředcích. Podstatou vandalismu je iracionalita pachatelů, kdy ničení nemá rozumný smysl. Vandalismus představuje potřebu jedince na sebe upozornit. Motivem může být potřeba začlenit se do party, získat pozici v partě nebo projevení odvahy před spoluvrstevníky. (Fischer, Škoda, 2009)

4.5.2 Krádeže

Krádež lze vysvětlit jako porušení normy respektu k vlastnictví jiné osoby či omezení práv jiné osoby nebo společnosti. Podstatou krádeže je její záměr. O krádeži u dítěte je možno mluvit teprve tehdy, pokud je již v takovém stupni rozumové vyspělosti, kdy dokáže pochopit pojem vlastnictví a přijmout normu chování, která určuje odlišný vztah k vlastním a cizím věcem. Malou významnost mají příležitostné a malé krádeže, které se vyskytují zpravidla u mladších dětí, protože se jedná o impulzivní reakci a aktuální potřebu vlastnit nějakou věc, která se jim líbí. Velký význam mají krádeže objevující se ve starším školním věku. Jedná se o krádeže promyšlené, opakované a nejvíce se vyskytující v partě. Množství krádeží přibývá po dvanáctém roku věku, tedy na druhém stupni základní školy. (Heřmanská, 1994) Vágnerová (2004) rozlišuje čtyři typy krádeže podle cíle a motivace, která k takovému jednání dítě vedla. Jsou variabilní a signalizují, jaké má dítě problémy:

- **Dítě krade pro sebe**

Zde se jedná o potřebu něco získat, čeho nejde dosáhnout sociálně přijatelnějším způsobem. Příčinou může být i stav, kdy rodina dítěte zásadně selhává a může jít o nouzové uspokojení základních potřeb jako je pití, jídlo, ošacení apod.

- **Dítě krade pro druhé**

Důvodem je neuspokojená potřeba být akceptován a mezi vrstevníky získat větší prestiž. Tímto jednáním může usilovat o získání kamarádů, pro které je neatraktivní nebo nezvládá přijatelnější

způsoby pro udržení vztahů. Typickým rysem je, že se krádeže provádí mimo skupinu. Nejčastěji doma nebo v obchodě. Existuje i možnost, že je dítě ke krádeži donuceno šikanou.

- **Dítě krade, aby demonstrovalo své kompetence**

Podstatou je projev konformity k vrstevnickým normám, nejde tedy o dosažení materiálního zisku. Cílem je vyrovnání se ostatními členy skupiny.

- **Dítě nebo mladistvý krade s partou nebo pro partu**

Normy zakotvené v partě určují krádeže jako žádoucí nebo dokonce jako povinnou aktivitu. Odmítnutí krádeže je potrestáno. Jedinec krade proto, aby si svoji pozici udržel s vědomím, že bude oceněn.

4.6 Rizikové chování jedince ve vztahu ke společenským institucím

Rizikové chování jedince ve vztahu ke společenským institucím zahrnuje lhaní a záškoláctví. Oba dva pojmy blíže specifikují.

4.6.1 Lhaní

Lhaní můžeme pochopit jako způsob úniku z nepříjemné situace, kterou neumí dítě vyřešit jinak. Pokud si je jedinec vědom úmyslu nepravdivosti, jedná se pravou lež. Jedná se o obranný mechanismus, jehož cílem je vyhnout se potížím nebo získání nějaké výhody, která zpravidla není zasloužená. Ve školním věku už dítě dokáže rozlišit, co je pravda. Pokud i jedinec za těchto okolností lže, jde mu o dosažení něčeho, na co nemá právo. U lhaní se hodnotí kritérium četnosti a účelu. Z hlediska vrstevnických norem je lhaní a podvádění autorit tolerováno a hodnoceno jako přijatelné jednání. Pubescenti ho vnímají jako nezbytnou obranu v situacích ohrožení. Lži, které se zaměřují na dosažení osobního prospěchu nebo poškození jiné osoby, představují zvláštní kategorii, protože znevýhodňují druhé. Nepovažují se za obranu v nouzi. Spojují se negativními projevy a osobnostními vlastnostmi jako je necitlivost, egoismus a bezohlednost. V tomto případě může jít o projevy vážnějších odchylek osobnostního vývoje. Patologická lhavost je jedním ze symptomů disociální poruchy osobnosti, projevuje se trvalejším charakterem. Tito jedinci ji typicky využívají k řešení problémů. (Vágnerová, 2004)

4.6.2 Záškoláctví

Pro tyto jevy je charakterizující tendencí odněkud utíkat. Jdou pochopit jako obranné a únikové jednání. Jedinec si jimi řeší své problémy z prostředí, které ho ohrožuje nebo je pro něj nepřijatelné. (Vágnerová, 2004) Záškoláctví představuje úmyslné zameškávání školního

vyučování. Dochází k neomluvené absenci žáka ve škole, proto se jedná o přestupek, kterým žák vědomě zanedbává školní docházku. Mnohdy je spojeno s dalšími typy rizikového chování. (záškoláctví, www.msmt.cz, 2010) Záškoláctví je vázáno na negativní postoj jedince ke škole. Je spojováno s nepřijetím normy pozitivního hodnocení vzdělávání nebo s reakcí na prospěchové selhání. Někdy lze vysvětlit jako komplex obranného jednání. Cílem je vyhnout se nepříjemnosti, kterou může být konfrontace jedince s úspěšnějšími spolužáky nebo požadavky učitele na práci dítěte. Důležité je zjistit příčinu záškoláctví. Hodnotí se jeho četnost, plánovitost a způsob provedení. Pokud se jedná o opakované a plánované záškoláctví, jedná se o určitý postoj k autoritě a normě povinnosti, kterou dítě nechce nebo není schopné akceptovat. Záškoláctví představuje nejčastější projev přestupků a nejvíce je spojováno s nerespektováním autority učitele, povinností a pravidel školy. Kyriacou (2004) definuje záškoláctví v pěti kategoriích:

- **Pravé záškoláctví**

Žák záměrně nechodí do školy, ale jeho rodiče si myslí, že do školy chodí.

- **Záškoláctví s vědomím rodičů**

Existují rodiče, kteří sami mají odmítavý postoj ke škole nebo trpí přílišnou slabostí ve vztahu k dítěti. Tato forma také může zahrnovat závislost rodičů na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti.

- **Záškoláctví s klamáním rodičů**

Na této formě se podílejí děti, které dokážou přesvědčit a klamat své rodiče o svých zdravotních obtížích, kvůli kterým nemohou navštívit školu. Rodiče jim z těchto důvodů absenci omlouvají. Tato podoba záškoláctví je ovšem obtížně rozlišitelná od záškoláctví s vědomím rodičů.

- **Útěky ze školy**

Představují situaci, kdy děti na vyučování přijdou, nechají si zapsat přítomnost, ale později během vyučování ze školy odejdou.

- **Odmítání školy**

Do této kategorie lze zahrnout typy žáků, u kterých představa školní docházky vyvolává psychické potíže v důsledku strachu ze šikany, výskytu školní fobie či deprese, problémů s obtížnostmi učiva nebo celkových problémů ve škole.

V současné době je záškoláctví nejčastější a nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole. Projevuje se impulsivními útekami a toulkami, přičemž impulsivní útekami představují zkratkovou reakci na nezvládnutou situaci ve škole nebo doma. Jejich smyslem je únik před trestem nebo zahanbujícími a ponižujícími pocity, které by jedinec zažil. (Vágnerová, 2004)

4.7 Užívání návykových látek

Psychoaktivní látky poskytují lidem možnost či iluzi uniknout svým problémům a dosáhnout pocitů štěstí, pohody, fantastických zážitků, síly a inspirace. I přesto, že je obecně známo, že psychoaktivní látky mají na člověka neblahé důsledky, nikdy se jich lidé zcela nezřekli. Důvodem je, že vyvolávají žádoucí pocity, na nějakou dobu zbavují pocitu nejistoty, strachu, zvyšují sebehodnocení a vyvolávají uspokojení. V každé společnosti se vytváří normy, které postihují nežádoucí chování ve vztahu k různým drogám. Ovšem tento postoj může v některých případech posilovat tendenci zejména mladých lidí zkusit to, co je zakázané a je tabuizováno. (Vágnerová, 2004) Fischer a Škoda (2009, s. 88) považují za psychoaktivní látku „každou látku, která ovlivňuje psychickou činnost.“ Vágnerová (2004) dodává, že psychická činnost se mění subjektivně. Zároveň popisuje důsledky, které mohou být způsobeny jejich užíváním. V první řadě se jedná o **akutní intoxikaci**, která přechodně mění fyziologické a psychické funkce. **Zneužívání** způsobuje psychické nebo somatické změny, které jsou následkem dlouhodobého užívání těchto látek. Posledním důsledkem je **závislost** na užívání psychoaktivní látky. V tomto případě jedinec užívá látku bez ohledu na její negativní důsledky pro jeho zdraví. Karel Nešpor (2000, s. 14) definuje syndrom závislosti podle Mezinárodní klasifikace nemocí jako „skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha, někdy přemáhající, brát psychoaktivní látky, které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány, alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.“ Nalezneme mnoho definic závislosti. Základ ovšem vždy tvoří kritéria jako je „nezvladatelná a neodolatelná touha po opakovaném braní drogy, tendence ke zvyšování dávek, existence psychické či fyzické závislosti na určité droze vyjádřená přítomností tzv. abstinenčního syndromu psychického nebo fyzického typu a negativní důsledky pro jedince i společnost.“ (Presl, 1995, s. 11)

Závislost lze rozdělit na fyzickou a psychickou. Fyzická závislost vzniká, když se biologické funkce organismu adaptují na příslušnou psychoaktivní látku. Zároveň dochází ke zvyšování tolerance, kdy člověk potřebuje stále větší dávky k dosažení stejného efektu. U této závislosti se u vysazení drogy objevuje abstinenční syndrom, který se projevuje neklidem, napětím i různými vegetativními potížemi. Psychická závislost se projevuje tím, že jedinec má obtížně přemožitelnou touhu vzít si svou drogu. Tato závislost vzniká díky příjemným pocitům,

které droga vzbuzuje. (Vágnerová, 2004) Hajný (2001) zmiňuje také sociální závislost. Dochází k ní, pokud si jedinec vytvoří silné pouto ke skupině lidí, ve které se droga užívá a distribuuje.

Pokud již mluvíme o závislosti, musíme si položit otázku, proč vlastně člověk návykové látky užívá. Jsou známé různé příčiny, respektive potřeby užívání těchto látek. Mezi nejčastější patří potřeba vyřešit problémy, se kterými si člověk sám neví rady, uvolnit zábrany nebo uniknout každodenním stresu. Následující příčinou je potřeba někam patřit. Jedinec potřebuje být akceptován skupinou, ve které se návykové látky staly běžným standardem, a potřebuje si uchovat sociální vztahy. Dalším důvodem může být potřeba uniknout stereotypu, získání inspirace nebo vyhnout se nudě. V neposlední řadě se jedná o potřebu uspokojení, kterou nelze získat jinými prostředky. (Presl, 1995)

Z výzkumů vyplývá, že dospívající začínají experimentovat s drogami jako je alkohol, tabák a konopné látky. Většina z nich u experimentu a občasného užívání zůstane a v budoucnosti nemá s drogami větší potíže. Zbylá část je ovšem ohrožena rizikem dalších stádií závislosti, kdy se u nich zvyšuje pravděpodobnost problémů s drogami v budoucnosti. (Pešek, Nečesaná, 2009)

4.7.1 Nealkoholové drogy

Tato kapitola se zaměřuje na vývoj vzniku závislosti na nealkoholových drogách a vymezuje rozdělení nealkoholových drog v návaznosti na téma diplomové práce.

Vývoj vzniku závislosti

Dospívání je nejrizikovějším obdobím, kdy může dojít ke vzniku závislosti na drogách, protože se obecně zvyšuje tendence experimentovat. Dospívajícím chybí zkušenost a náhled na vlastní zranitelnost. Riziko vzniku závislosti ovlivňuje i fakt, že užívání drog je sociálně odmítáno. Někteří takové nežádoucí chování oceňují. U dospívajících se může jednat i o určitou formu protestu. Často se nacházejí v situacích, kde vládne nejistota a nedostatek sebedůvěry. Právě užitím drogy můžou dosáhnout oslabené sebejistoty a euforie. O riziku, které droga nese, vůbec neuvažují. Stačí jim prožívat radost z překračování společenských norem. Je nutné podotknout, že drogová závislost vzniká mnohem rychleji, než alkoholová závislost. U dospívajících mohou být důsledky užívání drogy daleko závažnější. Dochází k narušení osobnostního rozvoje, osvojování sociálních dovedností a odmítání rodičovské autority. Paradoxně se ale závislost na rodině zvyšuje, protože dochází k neschopnosti se sám o sebe postarat. (Vágnerová, 2004)

Vznik a rozvoj závislosti na nealkoholových drogách lze označit jako proces komplexních změn v somatické, psychické a sociální oblasti. Závislost vzniká postupně a v několika fázích. (Fischer, Škoda, 2009). Vágnerová (2004), Fischer a Škoda (2009) popisují čtyři fáze:

- **1. fáze experimentování a příležitostného užívání**

Impulsem k užití drogy je zejména zvědavost. Jedinci přináší doposud nepoznané pocity a prožitky. Dalším spouštěčem jsou zátěžové situace. Droga pomáhá uniknout z reality a vyřešit problém. V této době si jedinec neuvědomuje negativní účinky látky, ani to, že takovým způsobem svůj problém nevyřeší. Moralizování a sankce na jedince neplatí. Pokud se podaří jedince v této fázi podchytit, tak je pravděpodobnost zanechání konzumace drogy poměrně vysoká. Návyk na droze zatím nemá, ale může dojít k tendenci vzít si drogu opakovaně, pokud zjistí, že mu pomáhá v jeho situaci.

- **2. fáze pravidelného užívání**

V této fázi jedinec užívá drogu čím dál častěji a vytváří si určitý stereotyp chování. Popírá rizika, která jsou spojená s jeho chováním. Přesvědčuje sebe i ostatní, že má vše pod kontrolou. Iluze kontroly je ovlivněna typem psychoaktivní látky, frekvencí aplikace a dávce drogy. Jedinci už přestává záležet na okolí a změny v chování jsou patrné. Dají se pozorovat problémy ve škole, zanedbávání povinností nebo pozdní příchody domů.

- **3. fáze návykového užívání**

Motivace závislého směřuje pouze k droze. Jedinci se mění hodnoty a zvyšuje se mu lhostejnost k čemukoliv. Svůj návyk na droze neskrývá. Objevují se problémy ve škole a konflikty v rodině. Životní styl se orientuje na drogu a na získávání peněz. Má rozbité sociální vazby. I přes své výčitky není schopen pro to nápravu nic udělat. V této fázi jedinec svou závislost akceptuje jako trvalou součást života nebo se děsí ještě většího propadu své osobnosti a snaží se své závislosti zbavit. Avšak motivaci k léčbě zvládne jen malá část drogově závislých.

- **4. fáze terminální**

V této fázi dochází k celkovému úpadku osobnosti a rozpadu sociálních vazeb. Uživatel ztrácí svou důstojnost a reálný nadhled. Drogově závislý udržuje kontakty pouze s komunitou uživatelů drog. Jeho původní vztahy s rodinou a přáteli jsou zcela zničeny. Tato fáze se neobejde bez dlouhodobé léčby a odborné pomoci.

Organická rozpouštědla

Tato skupina zahrnuje ředidla (toluen) a lepidla. Organická rozpouštědla jsou značně toxická. Jedná se tedy o velmi nebezpečnou skupinu látek. Jsou lehce dostupná a levná, proto je nejčastěji zneužívají děti a dospívající. Dostupná jsou jednak v čistém stavu, ale také jako

součástí různých technických a drogistických výrobků (lepidla, ředidla, čističe, odlakovače na nehty). Organická rozpouštědla se inhalují buď přímo, z hadru napuštěného látkou nebo z igelitového sáčku. (Fischer, Škoda, 2009) Účinky se projevují z dechu i z oděvu. Je cítit zápach po chemikáliích. Uživatel má rozšířené zornice, zarudlé oči a nepřítomný pohled. Inhalování rozpouštědel přináší chvilkovou euforii, apatii, ospalost, zhoršenou artikulaci, poruchy koordinace a nepřiměřené emoční reakce. Po dlouhodobějším užívání se objevuje nezám, lenivost, zhoršený prospěch a zanedbávání školy. Zneužívání organických rozpouštědel lze u jedince rozpoznat podle vyrážky kolem úst a nosu. (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1994) Při chronickém užívání hrozí předávkování s těžkou otravou a možným úmrtím. Dlouhodobé užívání způsobuje poškození jater, centrální nervové soustavy, dýchacích cest, ale i psychické poruchy. Ty se projevují zvýšenou podrážděností a afektivní labilitou. Objevuje se zhoršení pozornosti, myšlení, paměti a řeči. Může dojít až k rozvoji mozkové demence. Postupně dochází k celkové degradaci osobnosti. Vzniklá závislost je psychického charakteru. (Vágnerová, 2004) Kalina a kol. (2003) uvádí, že užívání těchto látek u rodičů nebudí žádnou pozornost. Proto znamenají tak velké riziko. Obvykle se z užívání těchto látek brzy přechází na jiné nelegální drogy. Organická rozpouštědla se stávají podobnou vstupní drogou jako je alkohol, tabák a konopí.

Jelikož je získání látek takového charakteru velmi snadné, je potřeba zvyšovat informovanost dětí a dospívajících o důsledcích jejich užívání.

Halucinogenní drogy

Halucinogenní drogy jsou rozmanitá skupina látek, která má schopnost vyvolat deformaci vnímání a měnit myšlenkové procesy. Na světě je známo okolo 500 000 druhů rostlin, které se dají zneužít jako omamné halucinogenní prostředky. (Fischer, Škoda, 2009) Nejznámější drogou je LSD. Nejčastěji se používá ve formě tzv. tripů. Pod tímto pojmem si můžeme představit čtverečky papíru, které jsou napuštěny drogou. Nejrozšířenější a nejlépe dostupnou drogou jsou houby lysohlávky, které obsahují účinnou látku psilocybin. (Vágnerová, 2004) Lysohlávky se čteně vyskytují na území České republiky. Jsou tedy lehce dostupné a není problém jejich účinky vyzkoušet. Při intoxikaci se účinek projevuje rozšířenými zornicemi, zčervenáním, rychlejším tepem, horším sebeovládáním a především halucinacemi. Halucinace jsou obvykle vizuální, ale mohou působit na kterýkoliv smysl. Taktéž mohou měnit jedincovo subjektivní vnímání času a vnímání sebe sama. Po užití drogy se u jedince mohou vyskytnout pocity euforie, ale také záchvaty paniky a depresivní stavy. Specifickým příznakem užití halucinogenů jsou flashbacky, které se mohou vyskytovat brzy po užití, ale také je prokázáno, že až do pěti let od poslední

intoxikace. Jedná se o samovolné opakování zážitků, které měl jedinec při poslední intoxikaci. (Fischer, Škoda, 2009) U této skupiny drog se nevyskytuje biologická závislost, ale je tu značné riziko psychické závislosti s potřebou zvyšovat dávky. (Vágnerová, 2004)

Stimulační drogy

Mezi zástupce stimulačních drog patří kokainové drogy, amfetaminy a pervitin neboli metamfetamin. Tyto drogy zvyšují bdělost, zrychlují puls a metabolismus, odstraňují zábrany uživatele a mívají anorektický účinek. Často se zneužívají lidmi, kteří potřebují zvýšit svoji výkonnost, energii a bdělost. Na českém území je mezi konzumenty oblíben právě pervitin, který je lehce dostupný ve větších městech. Při akutním předávkování hrozí vysoké horečky, křeče, krvácení do mozku a následně i smrt. Při dlouhodobém užívání přicházejí problémy se spánkem a vysokým krevním tlakem. Dochází k paranoie a depresím, protože je narušena orientace v realitě. (Fischer, Škoda, 2009) Celkově je narušeno emoční ladění a sebehodnocení. Jedinec je podrážděný a nedůvěřivý. Konkrétně u pervitinu se velmi rychle vytváří psychická závislost. Přináší velké riziko kvůli svému užívání. Aplikuje se především nitrožilně. S tím jsou spojená zdravotní rizika, která spočívají v opakovaném užívání injekční stříkačky nebo při sdílení jedné stříkačky více uživateli. (Pervitin, www.drogy-info.cz, 2009)

Taneční drogy

Taneční drogy jsou na pomezí stimulačních a halucinogenních drog. Jsou reprezentovány extází. Užívá se orálně ve formě tablet nebo kapslí. Její účinky lze pozorovat na rozšířených zornicích, zrudnutím v obličeji a zvýšenou tělesnou aktivitou. Extáze je droga diskoték. Výrazně tlumí pocity únavy a schopnost vnímání vlastního těla. Navozuje silnou dávku energie, euforie a vcítění se. (Pešek a kol., 2009). Po vyprchání jejího účinku se obvykle dostavuje útlum, deprese a únava. Při dlouhodobém užívání může vzniknout psychická závislost. Může dojít ke zhoršení paměti a emočnímu otupění. Při akutní intoxikaci může dojít i ke smrti. Při tanečních akcích je velkým rizikem právě neschopnost vnímání vlastního těla, protože může dojít k přehřátí organismu a k dehydratačnímu kolapsu. V případě jejího užití je potřeba znát zásady bezpečného užívání jako je nemíchání s alkoholem a jinými látkami a doplňování tekutin. (Taneční drogy, www.drogy-info.cz, 2003).

Konopné drogy

Na českém trhu se vyskytují dva druhy konopných drog – marihuana a hašiš. Získávají se z konopí. Konopí je obecně ve světě nejpoužívanější nezákonnou drogou. Nejčastěji se užívá formou kouření, ale i faktickou konzumací. Po užití marihuany se dostavuje příjemná euforie, uvolnění, zesílené smyslové vnímání a zpomalené vnímání času. Zároveň dochází k poruchám krátkodobé paměti a psychomotorické koordinace. (Fischer, Škoda, 2009) Účinky se projevují zrychleným tepem, zarudlýma očima, bolestmi na prsou, suchem v ústech, hladem nebo nezájmem. Dlouhodobější užívání konopných látek vede ke kolísání nálad, zhoršené schopnosti soustředění, horšímu prospěchu nebo delšímu reakčnímu času. Největším rizikem jsou chronické záněty spojivek a dýchacích cest. Rizika se dotýkají i povahových změn, citového otupění, ztráty hodnot a většího nebezpečí vzniku duševních onemocnění. (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1994) Hlavní nebezpečí spočívá v odblokování zábran a přestupu užívání tvrdých drog. (Fischer, Škoda, 2009) Proto je marihuana často označována jako „vstupní droga“ zejména pro svou popularitu u teenagerů a svou lehkou dostupnost. Studie prokázaly, že konzumace alkoholu nebo kouření cigaret předchází užívání marihuany, které později otevírá kontakt s jinými nelegálními drogami. (Gfroerer, 2002) Ačkoliv jsou konopné drogy široce užívané, tak závislost nebo úmrtí způsobené jejich užitím, nejsou výzkumy prokázány. Přesto jejich výskyt nelze podceňovat. Je doloženo, že čím je věk dítěte, které užívá marihuanu nižší, tím je vyšší riziko, že dítě později zkusí jinou nelegální drogu nebo u něj vzniknou závažné problémy s alkoholem nebo jinými drogami. (Pešek a kol., 2008) K takovému chování pravděpodobně vede vliv party, ve které řada jedinců zkouší experimentovat s jinými látkami. (Fischer, Škoda, 2009) Skutečnost, že za minulý rok se marihuana stala nejčastěji hlášenou drogou u klientů v léčebných programech, je znepokojující. (Evropská zpráva o drogách 2013: trendy a vývoj, www.drogy-info.cz, 2013). Obecně se o marihuaně ve společnosti vede nejvíce diskuzí, ze kterých vyplývá, že na ni nevzniká závislost a přináší méně zdravotních rizik než alkohol a tabák. (Hajný, 2001)

Kouření tabáku

Zneužívání nikotinu v širokém sortimentu tabákových výrobků přináší závažné zdravotní a celospolečenské důsledky. Tabák obsahuje několik tisíc chemických sloučenin, ale právě nikotin má nejvýraznější psychoaktivní účinky. (Fischer, Škoda, 2009) Nikotin patří mezi látky, které zaviňují proces závislosti. Je to látka, kterou lidé zneužívají i přesto, že vědí, jaké má závažné zdravotní účinky. (Skála, 1988) Nikotin způsobuje změny nálad, redukci stresu a zvýšení výkonu jedince. Nejpopulárnější formou intoxikace je kouření cigaret. (Fischer, Škoda, 2009) U kuřáků

začátečníků je typickým znakem bledost, studený pot, zvracení, nevolnost a bolesti hlavy. Později se dají zpozorovat zažloutlé prsty, kašel, pokles tělesné výkonnosti, bolesti žaludku a srdeční choroby. Kouření tabáku má také neblahý vliv na pleť, která rychleji stárne. Nejhorším rizikem je srdeční onemocnění a rakovina, které jsou nejčastěji příčinou smrti. (Nešpor, Csémy, Pernicová) Kouření tabáku není životní nezbytností. Na začátku cesty k návyku se objevuje radost z nové zkušenosti a opojení, ve kterém je skryto nebezpečí, protože později začne mít kuřák svou cigaretu rád. Emoce, které plynou z užití cigarety, pochopitelně ovlivňují kuřákovu chování. Postupně dochází k automatizaci celého procesu, ze kterého se stane stereotyp. Právě u mladého kuřáka začíná asociační řada příjemným zážitkem z kouření například u poslechu nějaké hudby. Poté, kdy stejnou hudbu uslyší, má tendenci zopakovat si onen příjemný zážitek. Uspokojení, které se po zapálení cigarety dostaví, posiluje jeho chování tak, že se podobné asociace budou nabalovat. (Novák a kol., 1980) Podle teorie učení je závislost odpověď na nějaký podnět. Na základě této teorie Novák a kol. (1980) rozděluje kuřáky do tří skupin:

- **Příležitostní kuřáci**

Cigaretu si zapálí pouze při nějaké příležitosti a tomuto způsobu jsou věrní po celou svou kuřáckou kariéru.

- **Návykoví kuřáci**

Cigareta má pro ně pouze psychostimulační účinek a nejsou na ni fyzicky závislí.

- **Toxikomané**

U nich vznikla psychosomatická závislost na nikotinu. Neumí si představit svůj život bez cigarety a mívají silný abstinenci syndrom.

Dospívající začínají kouřit z několika různých důvodů. Mohou chtít vypadat nezávisle, nechtějí se cítit se trapně před vrstevníky, kteří kouří nebo mohou napodobovat kouřící populární osoby. Beze sporu mají velký vliv rodiče a sourozenci, kteří kouří. Zpravidla se nevyskytuje pouze jedna podstatná příčina. Obvykle se jedná o souhrn několika rizikových činitelů. Mezi ně patří **osobnost člověka**. Jednak jedinec může být snadno ovlivnitelný nebo si může při kouření připadat dospěle. Taktéž se na jedince podílí **vliv prostředí**, protože na něj mohou tlačit vrstevníci nebo jej ovlivňují samotní kouřící rodiče či sourozenec, který nemá problém si cigarety obstarat v trafice. V neposlední řadě jedince ovlivňují **vlastní cigarety**, které mu přináší úlevu od stresu a příjemné omámení. (Pešek, Nečesaná, 2009)

Výzkumy potvrdily, že po roce 2002 výrazně pokleslo kouření u dětí školního věku. V rozmezí pěti let došlo ke snížení prevalence pravidelného kouření u obou pohlaví mezi 13. – 15. rokem věku. Zároveň výzkumy zjistily nárůst v průměrném počtu vykouřených cigaret u kuřáků týdně. Zjistilo se, že děti okusí první cigaretu průměrně v deseti letech. Potvrdila se

snadná dostupnost zakoupení tabákových výrobků pro děti a mládež a souvislost mezi kouřením cigaret a užíváním jiných návykových látek. Zejména se jedná o alkohol, kouření marihuany a užití extáze. (Pešek, Nečesaná, 2009)

4.7.2 Alkohol

V naší společnosti je alkohol nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a značně akceptovatelnou psychoaktivní látkou. Podobně je tomu i ve většině částí světa. Alkohol spolu s cigaretami je ve velké míře propagován prostřednictvím reklamních kampaní, které jsem zaměřené především na mladé lidi. (Fischer a Škoda, 2009) Alkohol představuje společenskou drogu. Obvykle je konzumován ve skupině. Jeho konzumace má poměrně dlouhodobou tradici a společnost je vůči němu docela tolerantní. Obvykle se tento postoj mění v případě nadměrné konzumace nebo při vzniku závislosti. (Vágnerová, 2004)

Alkohol uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu a dodává pocit sebejistoty. Opačně může vyvolávat negativní prožitky jako je smutek a zažívací potíže. V malých dávkách působí stimulačně a jedinci odbourává zábrany. Při velkých dávkách má na jedince tlumivý efekt. (Vágnerová, 2004) Jeho účinky můžeme pozorovat na nezřetelné výslovnosti, zarudlých očích a zhoršené pohybové koordinaci. Může dojít i k fyzické nebo slovní agresi. Postupně alkohol vyvolává okénka, třes a zvyšování odolnosti. Mezi jeho největší rizika patří úrazy, jaterní nemoci, nemoci trávicího systému nebo vysoký krevní tlak. Může vyvolat povahové změny i duševní nemoci jako je delirium tremens. Zejména u dětí a dospívajících je největším rizikem otrava alkoholem. (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1994)) Beze sporu alkohol působí na mozkové buňky dospívajících, které se v tomto období stále nově vytváří. Poškození paměti a schopností alkoholem je sice mírné, ale přes to zhoršuje studijní výsledky a do budoucna i pracovní výsledky jedince. (Nešpor, Csémy, 1997) Podle Nešpora (1997) není rizikem jen zhoršená paměť a studijní výsledky. Ve spolu kombinaci s alkoholem se můžou objevit sklony k trestné činnosti násilného rázu, sklony k sebevraždám, k sexuálnímu násilí, k nebezpečnému sexu a v neposlední řadě sklony k závislosti na alkoholu. Konzumace alkoholických nápojů je mezi dospívajícími lidmi výrazně rozšířeno a provázeno vysokou spotřebou už od 90. let minulého století. Pešek a Nečesaná (2009, s. 24) uvádějí, že „*dvě třetiny českých dětí požíly alkoholické nápoje ještě před dosažením třináctého věku života.*“ Zejména při rodinných oslavách, vinobraních nebo pivních slavnostech. Není výjimkou, když jim alkohol nabídnou sami rodiče. Během posledních let vzrostl problém excesivního pití u dospívajících ve snaze dosáhnout co nejdříve stavu opilosti. Tento problém stoupl zejména u dívek. Důvodem je řešení problémů, snaha začlenit se do party a rychlé dosažení dobré nálady.

Alkohol je všeobecně dostupnější, proto zcela logicky dospívající začínají s touto drogou. Paradoxem je, že jeho legální status a společenská oblíbenost vedou k tomu, že je naprosto mylně považován za méně škodlivou látku než ostatní drogy. K trendu konzumace alkoholických nápojů mladých jedinců přispívají i opatření vyplývající ze zákona, která jsou často nedodržována, protože nejsou systematicky kontrolována. Alkohol se tedy stává vstupní drogou, která vede k užívání tabáku, marihuany a dalších zakázaných látek. (alkohol, www.magazin-legalizace.cz, 2013) Výzkumy dokládají, že čím dříve jedinec začne pít alkohol, tím pravděpodobněji bude v budoucnu užívat nelegální drogy. Téměř polovina těch, kteří začali konzumovat alkohol ve 14 letech nebo dříve, během následujícího života užívali i jiné drogy. Proti tomu je zjištěno, že ti jedinci, kteří začali pít ve dvaceti a později, užila nelegální drogu během dalšího života jen desetina. (alkohol, www.drogy-info.cz, 2010)

Vývoj vzniku závislosti

Jedinec může být na alkoholu závislý psychicky i biologicky. Psychická závislost spočívá v tom, že si člověk zvykl řešit problémy únikem do alkoholu a jiným způsobem je řešit nedovede. Biologická závislost je doprovázena abstinčním syndromem. Je to reakce člověka na snížení nebo vynechání potřebné dávky. Projevuje se depresí, úzkostí, podrážděnou náladou nebo neklidem. Člověk, který nadměrně konzumuje alkohol, ještě nemusí být závislý, pokud nemá potřebu pít stále a nereaguje abstinčními příznaky. Závislost vzniká na základě dlouhodobého a pravidelného nadužívání alkoholu. (Vágnerová, 2004) U každého je její vývoj individuální. Vágnerová (2004), Fischer a Škoda (2009) rozdělují závislost do čtyř fází podle amerického alkoholologa českého původu E. M. Jellineka:

- **Stadium občasné konzumace**

Jedinec konzumuje alkohol nejčastěji ve společnosti. Může to být projevem sociální konformity v určitých sociálních vrstvách, kde se pití alkoholických nápojů stalo normou. V tomto případě hrozí riziko, že se jeho frekvence pití zvýší. Nebezpečné je, že si tuto zkušenost zafixuje, protože ví, že alkohol mu v zátěžové situaci přináší úlevu.

- **Stadium varovné**

Člověk ví, že mu alkohol pomůže zvládat stresové situace. Cítí se sebejistěji a výkonněji. Pro tuto fázi je typické, že si na alkohol již zvykl a jeho tolerance k němu stoupá. Proto dochází ke zvyšování dávek. Je běžné, že nad svým pitím ztrácí kontrolu a opije se. Dochází k výpadkům paměti, které signalizují, že své jednání už zcela neovládá. Již si je vědom své potřeby alkoholu, kterou pocítuje jako nepříjemné varování.

- **Stadium rozhodné**

V této fázi tolerance k alkoholu stále stoupá. Stav opilsti jsou častější, které jsou doprovázeny alkoholickou amnézií. Jedinec nad svým pitím ztrácí kontrolu. Mnohdy bývá přesvědčen, že „kdyby chtěl, mohl by přestat“. Ve skutečnosti potřebuje alkohol denně a upřednostňuje společnost lidí, kteří také pijí a zároveň mu nic nevyčítají a podporují ho. Zde dochází ke změně osobnostních vlastností, hodnot, a k oploštění zájmů i vztahu k lidem.

- **Stadium konečné**

V tomto stadiu se tolerance k alkoholu snižuje. Jedinec se rychle opije, ale zároveň bez alkoholu nevydrží. Objevují se psychické a somatické poruchy a narušení sociální interakce s okolím. Jedinec je izolován od společnosti, která k němu přistupuje negativně, odmítavě a odsuzuje ho. Pro toto stadium jsou typické stavy bezmocnosti, protože si člověk uvědomuje svou neschopnost zvládnout závislost. Celkově dochází k fyzickému i psychickému chátrání a úpadku v sociální oblasti.

4.8 Nezdravé stravovací návyky

Kapitola se zabývá poruchami příjmu potravy a nadměrnou pohybovou aktivitou, která je často doprovází. Poruchy příjmu potravy představují značný problém v období dospívání, který by neměl být přehlížen.

4.8.1 Poruchy příjmu potravy

Pro poruchy příjmu potravy je typická patologická změna postoje k vlastnímu tělu. Projevuje se neadekvátním hodnocením proporcí a hmotností těla. Z toho vyplývá, že jedinec má narušený vztah k jídlu a stravovacím návykům. Každý své tělo nějakým způsobem hodnotí a vnímá. „*Psychický obraz vlastního těla se nazývá tělové schéma*“. Tělové schéma může být ovšem zkresleno obavami, přáním nebo emocemi. Každý člověk se vidí tak, jakým si přeje být. Jeho celkový vztah k tělu ovlivňuje i to, jak se momentálně cítí, jestli je spokojený či nikoliv. (Vágnerová, 2004, s. 463) Podstatou vnímání vlastního těla je sebezpojetí. Každý jedinec vnímá jakoukoliv změnu subjektivně. Pokud je proměna zásadní a zjevná, může vést k pocitu ohrožení vlastní integrity a ztrátě sebejistoty. Představa o vlastním těle přetrvává i tehdy, co ke změně těla opravdu došlo a této představě už neodpovídá. Příkladem může být dívka, která byla v dětství zavalitá, a všichni na ni poukazovali. V době, kdy vyrostla a zeštíhlela, se bude stále považovat za obézní. Tělo se v průběhu dospívání mění, a pokud se nezmění postoj člověka, nemá tato změna větší význam. Dospívání s sebou přináší tělesnou změnu, která je akceptována různými

způsoby. Jedinec může být na své dospívání pyšný. V opačném případě se za něj může stydět. Změna tělového schématu a přijetí nové identity je proces, který přetrvává určitou dobu. Tato změna může v některých případech znamenat zátěž a ztrátu sebejistoty. V některých případech není akceptovatelná a jedinec se jí může různými způsoby bránit. Buď realitu zkresluje, popírá nebo ji mění. Příkladem může být dívka, která přestane jíst a její tělo ztratí typické ženské znaky. V dospívání téměř každý zažívá pochybnosti o svém zevnějšku. V období dospívání hrozí riziko patologického vztahu k vlastnímu tělu. Dojde k němu, pokud jedinec nesplňuje konvenční estetický ideál. Tito jedinci jsou obvykle hůře hodnoceni, akceptováni a mívají nižší sociální status oproti těm, kteří estetický ideál splňují. Zkušenost, která je v této důležité fázi negativní, může narušit vztah k vlastnímu tělu. Postoj ke změně vlastního zevnějšku se u obou pohlaví liší. Všeobecně je známo, že častěji pocitem nespokojenosti se svým zevnějškem trpí dívky. V případě, že se člověk uspokojivě neidentifikuje s vlastním tělem, může u něj dojít k negativnímu postoji, nenávisti, odmítání vlastního těla, a tím vzniká prostor pro rozvinutí poruch příjmu potravy. (Vágnerová, 2004)

Poruchy příjmu potravy zahrnují jedny z nejzávažnějších onemocnění, protože jsou díky jejich průběhu velmi zákeřné. Řadí se mezi nemoci s nejvyšší úmrtností v psychiatrické praxi. (Krch a kol., 1999) Vágnerová (2004) uvádí, že poruchy příjmu potravy jsou charakterizovány dvěma extrémy. Jedná se o odmítání jídla (mentální anorexie) a tendenci k nadměrnému přejídání (mentální bulimie).

Mentální anorexie

„Mentální anorexie je spojena s vědomým a úmyslným snižováním váhy a udržováním výrazné podváhy.“ (Orel a kol., 2012, s. 152) Tohoto cíle jedinec dosahuje dietami, navozováním zvracení, užívání projímadel nebo nadměrným cvičením. O mentální anorexii se jedná v případě, že dojde ke snížení váhy o více než 15% proti normální hmotnosti. Pro tuto poruchu je typické její tajení a skrývání před okolím. Podstatou této poruchy je zkreslené vnímání vlastního těla a myšlenky na potřebu udržení nízké váhy. (Orel a kol., 2012) Cílem jedince je ovládnout pocit hladu hladověním, které mu přináší pocit uspokojení a snížení úzkosti. Nemocný si tak vytvoří závislost na pocitu hladu, který dokazuje, že nemocný netloustne, a proto může být sám se sebou spokojen. (Vágnerová, 2004) Důsledkem dlouhodobého hladovění je ztráta chuti k jídlu a pocitu hladu. Zároveň dochází ke ztrátě schopnosti adekvátně vnímat vlastní tělo. Krch (1999) rozděluje mentální anorexii do dvou typů. První typ je **nebulimický**. Během epizody mentální anorexie u něj nedochází k opakovaným záchvatům přejídání. Druhý typ je **bulimický**, při němž dochází k opakovaným záchvatům přejídání, zvracení nebo užití

projímadel. Tyto dva uvedené typy mentální anorexie mohou mít cyklický charakter, kdy dochází ke střídání hladovění a přejídání. Z tohoto rozdělení je patrné, že v některých případech není mezi těmito poruchami výrazný rozdíl.

Statistiky uvádějí, že mentální anorexie postihuje zejména dospívající dívky a mladé ženy. Obvykle již po 30. roce života nevzniká. Je to připisováno právě velkým fyzickým a psychickým změnám, které se v tomto období odehrávají. Chlapci jsou poruchami příjmu potravy postiženi vzácněji. (Benešová, Mičová, 2003) Literatura uvádí nejčastější poměr nemocných chlapců a dívek 1:10. Počet nemocných žen daného věku je odhadován v rozmezí 0,5-1%. Tato čísla jsou pouze odhadována, protože většina z nemocných svoje potíže tají a nevyhledává odbornou pomoc. (Vágnerová, 2004) V České republice je u mentální anorexie udávána úmrtnost 2 až 8 %. V průměru se vyléčí 50% dívek. Studie také ukazují, že u necelých 20 % dívek s anorexií byl zjištěn chronický průběh. Mentální anorexie se oproti bulimii vyskytuje méně často. Postihuje necelé 1 % mladých děvčat. (Marádová, 2007)

Mentální bulimie

„Mentální bulimie je typická opakujícími se záchvaty neodolatelné touhy po jídle spojené s konzumací s vysoce nadměrným množstvím potravy během krátké doby.“ Současné se vyskytuje potřeba kontroly tělesné váhy, která je uskutečňována následným vyvolaným zvracením, fyzickým cvičením nebo užitím projímadel a jiných léků. (Orel a kol., 2012, s. 153) Typickým znakem mentální bulimie je chorobný strach z tloušťky a nepřiměřené hodnocení vlastního těla, který je spojený s nadhodnocováním jeho hmotnosti nebo proporcí. Cílem této nemoci nemusí být vždy extrémní hubenost, i když je obvykle ideálem nižší hmotnost než ta, která je žádoucí. (Vágnerová, 2004) Benešová a Mičová (2003) uvádějí, že rozdíl mezi mentální anorexií a mentální bulimií je patrný na první pohled. Osoby trpící anorexií na sebe upoutávají pozornost výraznou vyhublostí, zatímco bulimičky nejsou v tomto ohledu tak nápadné. Často se jim daří svou nemoc dlouhou dobu tajit. Pro mentální bulimii je charakteristická nutkavá a vůlí neovladatelná touha po jídle, kterou lze označit jako závislost na jídle. Nemocný jedinec není schopen své záchvaty po jídle ovládat a jí i přes to, že nemá hlad. Uspokojení z nasycení nemocnému přináší uvolnění napětí, ale zároveň vyvolává pocity viny a nechuti nad sebou samým. Proto se také u tohoto onemocnění objevují nutkavé tendence zbavit se požití potravy co nejrychleji a jakýmkoliv způsobem. Typickým rysem osob trpících mentální bulimií je neschopnost sebeovládání. Rády by hladověly, ale nejsou toho schopny, na rozdíl od anorektických osob. Tento fakt v nich vyvolává pocity viny a vzteku na sebe sama. Mnohdy se cítí zhnusené a

bezmocné, ale přes to vědí, že jejich jednání se bude znova opakovat. Pocit selhání v nich posiluje úzkost a depresi. (Vágnerová, 2004)

Ze statistik vyplývá, že mentální bulimie opět postihuje více dívky a mladé ženy. Odhaduje se, že poruchou trpí 2-6% ženské populace. (Vágnerová, 2004) V české republice je úmrtnost u mentální bulimie udávána v 0 až 2 %. Zejména pro bulimičky je v průběhu onemocnění velikým rizikem alkohol a drogy. Z výzkumů vyplývá, že mentální bulimií trpí každá dvacátá dospívající dívka, tedy 6 %. (Marádová, 2007)

Papežová (2003) uvádí, že rozdíly mezi oběma poruchami jsou neostré. Obě poruchy mohou přecházet jedna v druhou. Mohou mít i opakující charakter, kdy se hladovění střídá se záchvaty přejídání. Mnohdy se stává, že jedinci trpící mentální anorexií později postupně přejdou k mentální bulimii a naopak.

Nadměrná pohybová aktivita

Lidé se prostřednictvím pohybové aktivity snaží získat ideální štíhlou postavu a snížit nespokojenost s vlastním tělem. Je prokázáno, že častá nadměrná pohybová aktivita má souvislost se vznikem poruch příjmu potravy, protože může vést k oné nespokojenosti s vlastním tělem. Naopak umírněné cvičení zlepšuje spokojenost s vlastním tělem a zlepšuje náladu, zdraví i pocit kontroly. Hyperaktivita je výrazným znakem osob, které trpí poruchami příjmu potravy. (Grogan, 2000) Marádová (2007) uvádí, že nemocní, kteří trpí mentální anorexií nebo bulimií jsou posedlí velmi náročnými aktivitami a sportem i přes to, že jsou extrémně vyhublí a brzy vyčerpaní. Mají potřebu stále něco dělat, cvičit a zpotit se. Není neobvyklé, že dokáží cvičit a posilovat až několik hodin nebo ujít mnohakilometrové vzdálenosti pěšky v neprodyšném oblečení. Tím u nich dochází ke zhoršení schopnosti soustředit se na učení a jiné aktivity. Postupně přichází únava, apatie a vyčerpanost v souvislosti s podvýživou.

Závěrem lze říci, že osoby trpící poruchami příjmu potravy tvoří různorodou skupinu s rozdílným průběhem nemoci. Tyto poruchy patří mezi nejnebezpečnější ohrožení v dospívání. Pro život nemocného mají neblahé důsledky. Mentální anorexie i bulimie mají pomalý a nenápadný rozvoj, proto se dají lehce přehlédnout.

5 Prevence rizikového chování

Jestliže u dospívajících dochází k rozvoji rizikového chování, bývá složité ho zastavit. Z tohoto důvodu je důležité se zaměřit na prevenci, která je pro dospívající účinná a dokáže je pozitivně ovlivnit. V následujících kapitolách se zaměřuji na vztah primární prevence ve školství k určitým typům rizikového chování.

Jakékoliv typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních nebo jiných intervencí považujeme za prevenci rizikového chování. Vyjmenované typy intervencí musí směřovat k předcházení výskytu rizikového chování, zamezovat dalšímu šíření a nárůstu, zmírňovat již jeho existující formy a projevy a pomáhat řešit jeho důsledky. (Miovský, 2010) Tato definice vyplývá z obecného členění prevence, která se dělá na **primární, sekundární a terciární**. Základní charakteristikou primární prevence je předcházení vzniku rizikového chování u osob, u kterých se rizikové chování ještě nevyskytlo. Podstatou sekundární prevence je předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které již jsou takovým chováním ohroženi. U terciární prevence se jedná o předcházení zdravotních nebo sociálních potíží u osob, které se již rizikově chovají. Výsledkem prevence má být dobrá kvalita zdravého způsobu života dospívajícího a jeho vyrovnaný bio-psycho-sociální rozvoj. (Co je prevence, www.adiktologie.cz, 2014)

5.1 Primární prevence

Nejpodstatnějším cílem primární prevence je předcházení a omezování rozsahu rizik, který je spojen s konkrétními projevy rizikového chování. Cílem je zabránění u co nejvyššího počtu osob objevení se výrazných projevů rizikového chování. (Co je prevence, www.adiktologie.cz, 2014)

Primární prevenci rozlišujeme na nescifickou a specifickou. **Nescifickou primární prevencí** charakterizují aktivity, které nejsou v přímé souvislosti s rizikovým chováním a činnosti, které pomáhají ke snížení rizika vzniku a rozvoje rizikového chování prostřednictvím lepšího využití volného času. Pod takovými činnostmi si můžeme představit sportovní nebo zájmové aktivity, jejichž cílem je vést jedince k dodržování určitých společenských pravidel, zdravému rozvoji osobnosti a k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tyto programy jsou pouze obecné, nevztahují se k určitému typu rizikového chování. Jejich úkolem je pouze zamezit a předcházet výskytu rizikového chování. **Specifická primární prevence** zahrnuje programy a aktivity, které jsou zaměřené na nějakou konkrétní formu rizikového chování. Podstata této prevence vychází z toho, že vždy budou existovat jedinci, pro které nebudou dostupné nebo

zajímavé nabízené volnočasové aktivity. Programy a činnosti specifické primární prevence jsou zaměřeny na jasně popsanou cílovou skupinu, u které se rizikové chování projevuje. Specifická primární prevence má následující tři dělení, která jsou vymezena v závislosti na intenzitě programu, prostředcích a nástrojích, které program využívá a na úrovni zapojení cílových skupin (Černý in Miovský, 2010):

- **Všeobecná primární prevence**

Orientuje se na běžnou populaci dětí a mládeže. Rozdělování na méně nebo více rizikové skupiny zde nehraje roli. Podstatné je pouze věkové složení. Programy se zaměřují na větší počet osob jako je třída nebo menší sociální skupina. Programy jsou tématické a v praxi obvykle stačí vzdělání školního metodika. Primárním cílem je zamezení a oddálení vzniku rizikového chování. Jako příklad lze uvést preventivní program Unplugged. Jedná se o program primární prevence pro žáky 6. tříd základních škol, který je zaměřen na prevenci návykových látek. Vychází z toho, že škola je vhodným prostředím pro prevenci užívání tabáku, alkoholu a nelegálních drog. Cílovou skupinou programu jsou dospívající děti ve věku 12 až 14 let. Pro tento věk je typické, že dospívající začínají experimentovat s drogami, zejména s tabákem, alkoholem a konopím. Cílem programu je snížení počtu dospívajících, kteří začínají užívat návykové látky nebo oddálení přechodu od experimentování s návykovými látkami k pravidelnému užívání. (Unplugged, www.adiktologie, 2011)

- **Selektivní primární prevence**

Zaměřuje se na skupiny osob, které jsou více ohrožené vznikem a vývojem různých forem rizikového chování než jiné skupiny populace. U těchto skupin je rizikové chování podmíněno biologickými, sociálními, psychologickými a environmentálními faktory. Obvykle se programy zaměřují na jednotlivce nebo malé skupiny, kdy jejich cílem je včasné a efektivní řešení jejich problematiky. Cílovou skupinou například mohou být děti alkoholiků.

- **Indikovaná primární prevence**

Je orientována přímo na jedince, kteří jsou již vystaveni vlivu rizikových faktorů, nebo se již rizikově projevují. Účelem této prevence je co nejdříve podchytit problém, správně ho posoudit a vyhodnotit. Tato prevence je zacílena například na oddálení užívání, snížení frekvence a zmírnění následků užívání návykových látek. Jedná se o podporu změny jejich chování.

6 Prevence rizikového chování na školách

Primární prevence na školách je založena na souborech přístupů, metod a intervencí, jejichž koncept je rozvíjen a garantován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Na školskou koncepci primární prevence lze pohlížet jako na jádro preventivních programů, protože zahrnuje hlavní cílové skupiny z hlediska preventivního působení. Současně dochází k prolínání programů jiných ministerstev. Zejména programy Ministerstva zdravotnictví (prevence poruch příjmu potravy) a Ministerstva vnitra (prevence kriminality). Podstatné je to, aby se jejich hlediska vzájemně respektovala a propojovala tak, aby výsledná podoba preventivních programů respektovala vlastnosti a potřeby cílové skupiny. (Miovský, 2010)

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ukládá školám povinnost vytvářet preventivní strategie a realizovat programy prevence. (vyhláška č. 75/2005, www.msmt.cz, 2005) Na školách je za primární prevenci rizikového chování zodpovědný školní metodik prevence. Ačkoliv je na níže uvedeném diagramu hierarchického uspořádání prevence uveden na posledním místě, přímo působí na děti ve škole a úzce spolupracuje s výchovným poradcem a třídními učiteli. Následně se na jejich kompetence zaměřím a stručně popíši.

Obrázek 1: Schématický nákres koordinace rizikového chování ve školství (MŠMT, 2008)

6.1 Ředitel školy

Ředitel školy je povinen vytvářet podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování. Má povinnost zakotvit prevenci rizikového chování ve školním řádu školy. Koordinuje tvorbu preventivních programů a kontroluje jejich realizaci. V rámci poskytování poradenských služeb jmenuje školního metodika prevence, kterého podporuje ve spolupráci s výchovným poradcem, rodiči a dalšími pracovníky školy. Všichni zaměstnanci školy jsou povinni vždy informovat

ředitele školy o podezření výskytu rizikového chování. (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, www.msmt.cz, 2010)

6.2 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence v úzké spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky vypracovává minimální preventivní program. Zároveň tento program koordinuje a podle aktuálních potřeb a podmínek ve škole ho obnovuje a průběžně vyhodnocuje jeho účinnost. Má za úkol odborně a metodicky vést činnosti učitelů v oblasti prevence rizikového chování. Pedagogům a ostatním pracovníkům školy poskytuje odborné informace a rady z oblasti prevence. Zaměřuje se na rizika vzniku a projevu rizikového chování a zároveň navrhuje vhodná opatření. Spolupracuje s krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, které realizují vzdělávání v prevenci. Taktéž spolupracuje s institucemi, které zajišťují sociálně právní ochranu dětí. Ve spolupráci s třídními učiteli vyhledává a zachycuje varovné signály rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd. Žákům s rizikovými projevy a jejich zákonným zástupcům poskytuje poradenské služby. (Slavíková, Zapletalová in Miovský, 2010)

6.3 Výchovní poradce

Výchovní poradce provádí poradenství a pomoc ve volbě vhodného následného vzdělávání a pozdějšímu profesnímu uplatnění. Dlouhodobě a průběžně se věnuje žákům, kteří mají problémy s učením a prospěchem. Zaměřuje se na podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na žáky z jiného kulturního prostředí, včetně žáků se sociálním znevýhodněním. Metodicky podporuje pedagogy a poskytuje informace žákům a jejich zákonným zástupcům o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu o jejich zaměření a možnostech využívání jejich služeb. (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, www.msmt.cz, 2010)

6.4 Třídní učitel

Třídní učitel má za úkol sledovat varovné signály vztahující se k rizikovému chování. Se svými žáky udržuje kontakt a získává o nich informace. Vytváří si přehled o jejich zvláštích a rodinném zázemí. Podporuje ve třídě pozitivní a bezpečné klima a rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky ve třídě. Spolupracuje se školním metodikem prevence a měl by se aktivně podílet na tvorbě preventivních programů. Zprostředkovává komunikaci a spolupráci

s ostatními pedagogy a zákonnými zástupci dětí. (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, www.msmt.cz, 2010)

6.5 Prevence agresivního chování a šikanování

Šikanování žáků základních škol patří mezi nejvýznamnější negativní jevy. Z tohoto důvodu je škola odpovědná za předcházení vzniku tohoto problému. Je dokázáno, že tam, kde se věnuje patřičná pozornost kvalitní prevenci šikanování, její výskyt klesá a nepřenáší se za hranice školy. Dospívající agresori bývají obvykle členy marginálních sociálních skupin a v jejich dospělosti mají mnohdy více konfliktů se zákonem než ostatní. V případě, že se jejich agresivní projevy chování zastaví co nejdříve v tomto věku, tím se sníží riziko jejich kriminalizace v dospělosti. (Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, www.msmt.cz, 2008) Škola je tedy povinna předcházet všem znakům agresivního chování a žádný z jejich zaměstnanců by ho neměl akceptovat. Škola by měla zajistit takové prostředí, kde se žák bude cítit bezpečně.

Preventivní program v rámci různých aktivit žákům vysvětluje informace o šikaně – její stádia, formy, kdo je oběť a kdo agresor. Následně je seznámí s postupy, jak se chovat v případě kontaktu se šikanou, komu ji nahlásit a jak sami mohou pomoci v její nápravě. Cílem prevence šikany je vytvořit zdravé a přívětivé klima ve třídě. (šikana, www.kapezet.cz, 2009) Pedagogicko psychologická poradna (šikana, www.kapezet.cz, 2009) doporučuje tuto strategii pro vyšetřování šikany, která je součástí preventivního programu. Postup je následující:

- Odhad závažnosti situace
- Rozhovor s obětí a s těmi, kteří na situaci upozornili
- Hledání vhodných svědků
- Individuální rozhovory se svědky
- Zajištění ochrany oběti
- Rozhovor s agresorem
- Spolupráce s výchovnou komisí
- Rozhovor s rodiči oběti
- Práce s celou třídou

6.6 Prevence vandalismu

Ve školním prostředí se vandalismus především projevuje ničením a poškozováním školního majetku nebo majetku ostatních žáků. Nejvíce rizikový čas jsou školní přestávky mezi

vyučujícími hodinami a mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. V rámci eliminace takového jednání existují různá opatření. Primární prevence zahrnuje fyzický dohled dospělé osoby. Tím že je dospělá osoba přítomná, komplikuje provedení ničení nebo poškození majetku. Dozorem sice vandalismus nevymizí úplně, ale nebude probíhat ve střeženém prostoru. Z hlediska vandalismu vytváří zcela bezpečný prostor kamerový systém v prostorách školy, ten ale není vítanou aktivitou pro Úřad pro ochranu osobních údajů, některé rodiče a zástupce veřejné bezpečnosti. Další způsobem jsou organizované přestávkové aktivity, kterých mohou využít ti jedinci, kteří nevědí, co o přestávce dělat. Konkrétní nabízené aktivity je mohou nasměrovat k jiným činnostem. Poškození a ničení majetku se také snižuje vytvořením míst k sezení (kouty, lavičky, židle), protože umožňují vykonávat další přirozené činnosti. Zvláštním časem pro výskyt vandalismu je vyučovací hodina ve spojení s žáky, kteří se v této době z různých důvodů (jdou na toaletu, něco někam nesou) nezdržují ve třídě. Riziko se tímto zvyšuje, protože se v tuto dobu po chodbách nevyskytuje dozor dospělé osoby. V případě výskytu takového jednání MŠMT (2012) doporučuje zakotvit podmínky zacházení se školním majetkem do školního řádu, včetně sankcí. Samozřejmostí je vymáhání nebo kompenzace škody po tom, kdo ji způsobil. Komunikace s žáky na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem je výchozím hlediskem, jak vandalismu předcházet. (Vandalismus, www.msmt.cz, 2012)

6.7 Prevence krádeže

Předmětem krádeže může být cokoliv, co někdo může potřebovat. Obvykle se jedná o věci, které jsou nezabezpečené a volně položené. Doporučené postupy podle metodického doporučení MŠMT (Krádeže, www.msmt.cz, 2012) ze strany školy jsou:

- Vštěpování žákům, že krádež je hanebný čin a protiprávní jednání od počátku jejich školní docházky
- Zapracování sankcí do školního řádu, které se použijí v případě takového jednání
- Umožnění rozhovoru dotyčného, který se krádeže dopustí s ředitelem školy
- Zabývání se příčinami, protože některé dítě se krádeže může dopustit pod nátlakem spolužáků
- Požadování nápravy vztahu mezi poškozeným a zlodějem formou vrácení věci, omluvy nebo nabídnutí kompenzace
- Informování zákonných zástupců po dohledání přesných příčin, které vedly dítě k takovému jednání
- Vyrozumění Policie ČR, v případě, že se jednalo o škodu většího rozsahu

- Zabývat se a vyšetřovat každou krádež. Je to důležitý projev zájmu jak pro poškozeného, tak pro zloděje.
- Provést záznam o krádeži a jejím šetření

6.8 Prevence záškoláctví

Podstatou prevence záškoláctví je vyšetření příčin, které k takovému jednání dospívajícího vedou. Jelikož jsou tyto příčiny různé, nelze doporučit univerzální řešení. Aby se dalo záškoláctví předcházet, je důležité porozumět individualitě dítěte. Pro kontakt pedagoga s dítětem se doporučuje přátelská komunikace bez jeho hodnocení, odsuzování a nálepkování. Důležité je hovořit o konkrétním chování a prožívání problému dítěte. (záškoláctví, www.msmt.cz, 2012) Lazarová (2008) uvádí postupy, které jsou vhodné pro pedagoga a řešení problematiky záškoláctví:

- Čím dříve se záškoláctví odhalí, tím je to pro dítě lepší. Při pátrání po příčinách je potřeba dostatek času pro analýzu případu a spojení se s rodiči nebo případně s psychologem.
- Pokud je záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, je potřeba navodit změnu a naplánovat opatření, které zamezí opakování situace.
- Jestliže je příčina záškoláctví spojena s hrozbami závislostí, je nutná spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami.
- Potřeba naučit se ve třídním kolektivu vyčist, jaké je postavení problémového žáka.
- Pomoci a doprovodit dítě při návratu do kolektivu třídy. Nemluvit a nevracet se k jeho problému a neprojevat mu nedůvěru. Zároveň spolupracovat s rodiči, aby další případné záškoláctví bylo včas odhaleno.
- Pedagog se vždy musí zamyslet nad vlastními postoji ve vztahu k dospívajícímu. Měl by se zbavit předsudků.

Škola ve svém školním řádu stanovuje pravidla, která se týkají problematiky záškoláctví a omlouvání a uvolňování žáků. Pokud jsou absence dítěte ve škole podezřelé a omluvenky nevěrohodné, řeší se na popud třídního učitele, který eviduje absenci žáků. Třídní učitel neomluvenou absenci do součtu deseti vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem dítěte. Při součtu nemluvených hodin nad deset vyučovacích hodin svolává ředitel školní výchovnou komisi. Komise je složena podle závažnosti a charakteru absence žáka z ředitele školy, zákonného zástupce, třídního učitele, výchovného poradce, školního metodika prevence a zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jestliže počet neomluvených hodin je vyšší než

dvacet pět vyučovacích hodin, ředitel má oznamovací povinnost o pokračujícím záškoláctví k příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (záškoláctví, www.msmt.cz, 2012)

6.9 Prevence užívání návykových látek

Pokles sociálně kladných postojů je běžný jev, který doprovází období dospívání. Taktéž může docházet k růstu postojů a aktivit, které mají rizikový charakter v souvislosti s experimenty s užitím alkoholu, tabáku a nelegálních látek. (Záškodná, 1997) Nešpor a Csémy (1997) uvádí, že problémy, které vyplývají z užívání návykových látek, nemají svůj původ ve škole. Tam se pouze poprvé projeví. Může se objevit zhoršení prospěchu, kázeňské problémy nebo absence. V tomto případě by měla škola pohotově pracovat s rodinou. Obecně se předpokládá, že rodina je místem, kde primární prevence začíná. Rodiče by se sami měli vyvarovat nadměrného užívání těchto látek před dětmi. Rovněž by dětem neměli povolovat užívání návykových látek. V případě, že se u dětí projeví některé z problémů, škola neodkladně informuje jejich rodiče, protože jim to umožňuje včasnou a účinnou reakci.

Cílem primární prevence užívání návykových látek na školách (nelegální drogy, tabák a alkohol) je odrazení dětí od prvního užití návykové látky, nebo alespoň oddálení prvního kontaktu s návykovou látkou. Hlavními složkami preventivního programu je (primární prevence užívání návykových látek, www.kapezet.cz, 2009):

- Tvorba informovanosti o drogách a o jejich negativních zdravotních a sociálních důsledcích, které vyplývají z jejich zneužívání
- Podpora protidrogových postojů a norem
- Podpora jednotlivců a skupin v osvojování osobních a sociálních dovedností, které jsou potřebné k rozvoji protidrogových postojů
- Podpora tvořivého a naplňujícího chování a životního stylu bez drog

V rámci prevence je osvědčeno, že je nevhodné používat citové apely nebo zastrašování, protože mají na dospívajícího opačný efekt. Škola je povinna prosazovat přiměřená pravidla a předvídatelné sankce za jejich porušení. Pokud je dospívající přistižen při konzumaci návykových látek v prostorách školy, v době školního vyučování nebo v rámci akcí, které pořádá škola, je prioritou mu další konzumaci těchto látek zabránit. Všichni zaměstnanci školy mají oznamovací povinnost k řediteli školy, pokud zjistí, že žák návykové látky užívá, distribuuje nebo přechovává. Vyžaduje se spolupráce s celou řadou institucí, která musí být navázána co nejdříve. Kromě toho se tato skutečnost oznámí rodičům a nabídne se jim zprostředkování vhodné pomoci. (Nešpor, Csémy, 1997, MŠMT, 2007)

6.10 Prevence poruch příjmu potravy

Jelikož se problémy spojené s poruchami příjmu potravy začínají objevovat u dětí ve věku okolo třinácti let, je nutné zaměřit se na preventivní působení mnohem dříve. Ideální je, aby si dítě již od narození utvářelo zdravé sebevědomí, úctu k sobě samému a zdravý přístup ke stravování.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (poruchy příjmu potravy, www.msmt.cz, 2012) uvádí, že v rámci prevence je důležitá výchova k přiměřenosti a umírněnosti v postojích dospívajícího a kladení důrazu na nebezpečí jednostranných či extrémních postojů ve výživě, v životním stylu a ve sportu. Škola by měla zajistit dobrou školní jídelnu a naopak omezit automaty na sladkosti a slazené nápoje v prostorách školy. V rámci školní prevence by měly být zahrnuto předcházení šikaně kvůli vzhledu, oblečení, tělesnému výkonu a stravování. Jako neúčinná prevence se jeví mechanická prezentace informací o poruchách příjmu potravy a samotných zástupců ze světa dospívajících, kteří trpí poruchami příjmu potravy, protože pouze vzbuzují nápodobu. Podstatné je nezmiňovat určité informace o návykových látkách a prostředků na hubnutí, které mají vliv na redukci tělesné hmotnosti. V případě, že si pedagog všimne typických příznaků poruch příjmu potravy (výrazné zhubnutí, opakované zvracení), nebo pokud dítě nechodí do školní jídelny, zprostředkuje dítěti a rodině zpětnou vazbu o některých jídelních zvyklostech a doporučí jim kontakt s psychologem nebo lékařem. V rámci primární prevence v oblasti problematiky poruch příjmu potravy se rozšiřují schopnosti pedagogů a metodiků prevence v systému dalšího vzdělávání. Jejich vzdělávání se zaměřuje na tyto hlavní oblasti (poruchy příjmu potravy, www.anabell.cz, 2012):

- Orientace v problematice poruch příjmu potravy a v oblasti zdravých stravovacích návyků
- Zpracování a prezentování zážitkové, srozumitelné a interaktivní formy programu
- Rozpoznání rizikových faktorů poruch příjmu potravy

Bylo již řečeno, že rodina, ve které dítě vyrůstá, primárně ovlivňuje jeho systém hodnot a životní filozofii. V rámci rodiny se dítě socializuje a vytváří si vzorce chování. Proto by rodiče měli dítěti vytvářet harmonické prostředí pro jeho kvalitní vývoj a rozvoj, stabilní atmosféru, zastávat středně omezující výchovu a přiměřený dohled, aby u něj nedocházelo ke vzniku rizikového chování. S tím souvisí i způsoby trávení volného času dítěte. V době, kdy rodiče pracují a dítě už netráví čas ve škole, se dítě lehce stává bez dozoru. Nekvalitní trávení volného

času je nebezpečím pro rizikové chování. V současné době panuje jakýsi útlum zájmu o volnočasové aktivity. Otázkou je, zda je tento útlum vyvolán nezájmem samotných dětí a rodičů nebo ekonomicko-sociálními problémy rodiny? Nicméně pozitivní aktivity v podobě různých sportovních nebo uměleckých kroužků pozitivně podporují utváření osobnosti dospívajících dětí. Dospívající dítě je také ovlivňováno společností. Úkolem prevence ve společnosti je pomoci vychovat z dětí zdravé, produktivní a vzdělané jedince, proto by společnost měla komplexně nabízet dostatek možností, které nesvedou dítě na rizikovou cestu.

7 Výzkumná část

Výzkumná část práce je zaměřena na konkrétní projevy rizikového chování u dětí 6. a 9. tříd základních škol ve Dvoře Králové nad Labem. Kapitola představuje výzkumné šetření, výzkumný problém a jeho hlavní cíle. Následně popisuje kvantitativní výzkumnou metodu a techniku dotazníku. Dále zahrnuje dílčí cíle, k nim přiřazené hypotézy a jejich vyhodnocení. Kapitola také popisuje organizaci výzkumného šetření a charakterizuje výzkumný soubor. Na základě prostudované odborné literatury (Disman, Kozel, 2006) jsem si před zahájením samotného výzkumu stanovila, co je výzkum, jaké jsou typy výzkumu, formulaci výzkumného problému a klíčová slova pro formulaci hypotéz.

7.1 Zadání výzkumného šetření

Výzkumné šetření vzniklo na základě setkání s řediteli základních škol ve Dvoře Králové nad Labem. Se samotným výzkumem souhlasili. Samotný výzkum je pro ředitele základních škol přínosem. Výsledky výzkumu poslouží pro orientaci ve výskytu rizikového chování žáků, které se následně použijí pro vytvoření plánu primární prevence. Pro realizaci výzkumného šetření si ředitelé kladli podmínku, že jména základních škol zůstanou v anonymitě. Samotní ředitelé potvrdili, že velkým problémem je kouření cigaret, zejména v blízkém okolí školy. O ostatních projevech rizikového chování se více nezmiňovali.

7.2 Výzkumný problém a cíle výzkumného šetření

Záměrem výzkumného problému je nahlédnout do problematiky dospívajících dětí. Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, v jaké míře se u žáků šestých a devátých tříd základních škol projevuje rizikové chování a jaké mají postoje k určitým projevům rizikového chování. Výsledky výzkumného šetření poslouží základním školám při tvorbě preventivních programů, proto výzkum zahrnuje poměrně široké spektrum projevů rizikového chování. V rámci dotazníkového šetření je následujícím cílem ověření stanovených hypotéz. Hypotéza je předpověď vztahu mezi dvěma činiteli. (Gavora, 2010) Práce používá zkratky: AČ jako absolutní četnost, RČ jako relativní četnost, H jako hypotéza, HC a DC jako hlavní a dílčí cíl.

7.3 Výzkumná strategie a technika sběru dat

Za výzkumnou strategii je zvolena kvantitativní strategie. Kvantitativní výzkum pomáhá zajistit informace o četnosti a intenzitě výskytu zkoumaného jevu či dalších jeho vlastností.

Hlavním cílem tohoto výzkumu jsou měřitelné číselné údaje. Provádí se na výzkumném vzorku, který by měl reprezentovat cílovou skupinu. (Kozel, 2006) Tento výběr výzkumu byl vzhledem k velkému vzorku respondentů nejvhodnější. Ke stanovenému cíli je zvolena technika dotazníku. Dotazník pomáhá získávat velké množství informací při malé investici času. (Gavora, 2010) Dotazník představuje techniku, při které respondent sám písemně odpovídá na předem připravené otázky v dotazníku. Kvantitativní výzkum díky své standardizaci dosahuje vysoké reliability. V případě, že bude výzkum opakován za stejných podmínek, budou zjištěny stejné výsledky. Na druhou stranu je v tomto typu výzkumu patrná nízká validita, protože, respondent je vázáný na volbu z uvedených možností v dotazníku a nemá tedy dostatečný prostor pro své hlubší zamyšlení. (Disman, 2000)

Anonymní dotazník, který vznikl pro účely tohoto výzkumného šetření, byl inspirován dotazníkem, který vznikl v rámci výzkumu ISRD-2, který v České republice organizovala Katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. (Podaná, Buriánek, 2007) Dotazník použitý v tomto výzkumném šetření obsahuje 108 uzavřených otázek, které umožňují dosáhnout větší jednotnosti měření a tím i možnosti statistických závěrů. Uzavřené otázky mají samozřejmě i své nevýhody. Zejména v tom, že odpověď respondenta mohou vynucovat, protože žádnou z nabízených alternativ neshledává jako vhodnou. (Dotazník, www.ped.muni.cz, 2008) Dotazník použitý ve výzkumném šetření je strukturován do čtyř oblastí. První oblast (otázky č. 1 až 3) zjišťuje identifikační údaje. Druhá část (otázky č. 4 až 10) je zaměřena na rodinné vztahy. Třetí část (otázky č. 11 až 29) získává informace o volném čase respondentů a jejich vrstevnících. Čtvrtá oblast dotazníku je zaměřena na rizikové chování a je dále rozčleněna na jeho projevy. Otázky č. 30 až 54 se váží k agresivnímu chování a antisociálnímu chování. Otázky č. 55 až 68 se zaměřují na užívání nealkoholových návykových látek, kromě marihuany a kouření cigarety. Těmto dvěma návykovým látkám jsou věnované samostatné otázky dotazníku. Marihuaně jsou věnovány následující otázky č. 69 až 76. Zjišťují zkušenosti s marihuanou. Otázky č. 77 až 84 získávají informace o zkušenostech respondentů s alkoholem. Otázky č. 85 až 93 jsou zaměřeny na zkušenosti s kouřením cigaret. Otázky č. 94 až 102 zjišťují dostupnost návykových látek. Otázky č. 103 až 108 jsou zaměřeny na poruchy příjmu potravy. Originál dotazníku je uveden v Příloze 2. Příloha 3 a 4 jsou dětmi vyplněné dotazníky.

7.4 Dílčí cíle a hypotézy

Hlavním cílem této práce je zjistit, v jaké míře se u žáků šestých a devátých tříd základních škol projevuje rizikové chování a jaké mají postoje k určitým projevům rizikového chování. Z tohoto cíle vycházejí následující dílčí cíle a hypotézy.

Prvním dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, s kým dotazovaní tráví nejvíce volného času. K tomuto cíli se váží následující dvě hypotézy.

H1: Žáci 6. tříd tráví nejvíce času s rodinou.

H2: Dívky tráví nejvíce času ve skupině samých dívek.

Druhým dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, v jaké podobě dotazovaní nejčastěji zažívají šikanu. K tomuto cíli se váží následující dvě hypotézy.

H3: Dívky z 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě nadávek a urážení.

H4: Chlapci z 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě fyzického násilí.

Třetím dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, v jaké nejčastější podobě se dotazovaní antisociálně chovají. K tomuto cíli se váží následující dvě hypotézy.

H5: Respondenti z 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost s chozením za školu.

H6: Respondenti z 9. tříd mají větší osobní zkušenost s lhaním učitelům i rodičům než respondenti z 6. tříd.

Čtvrtým dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké zkušenosti mají dotazovaní s nealkoholovými návykovými látkami. K tomuto cíli se váží následující čtyři hypotézy.

H7: Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými návykovými látkami než žáci 6. tříd.

H8: Chlapci mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými návykovými látkami než dívky.

H9: Respondenti mají největší osobní zkušenost s užitím marihuany.

H10: Děti, které znají ve svém okolí někoho, kdo užívá marihuanu, mají častější osobní zkušenost s marihuanou.

H11: Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím nealkoholových návykových látek, nejčastěji nealkoholové návykové látky užívali s vrstevníky.

Pátým dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké zkušenosti mají dotazovaní s legálními návykovými látkami. K tomuto cíli se váže následujících šest hypotéz.

H12: Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s konzumací alkoholu než žáci 6. tříd.

H13: Žáci 6. tříd jsou rodiči méně kontrolováni, zda konzumují alkohol než žáci 9. tříd.

H14: Děti, které ve svém okolí znají někoho, kdo užívá alkohol, mají častější osobní zkušenost s pitím alkoholu.

H15: Dívky mají častější osobní zkušenost s kouřením cigaret než chlapci.

H16: Žáci 9. tříd jsou rodiči častěji kontrolováni, zda kouří cigarety než žáci 6. tříd.

H17: Děti, které znají ve svém okolí někoho, kdo kouří, mají častější osobní zkušenost s kouřením.

H18: Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím legálních návykových látek, nejčastěji legální návykové látky užívali s vrstevníky.

Šestým dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, v jaké míře jsou dotazovaným dostupné legální návykové látky.

H19: Pro žáky 9. tříd je alkohol a cigarety snadno dostupný než pro žáky 6. tříd. Sedmým dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, zda dotazovaní mají osobní zkušenost s projevy poruch příjmu potravy. K tomuto cíli se váže následující hypotéza.

H20: Dívky více dbají na svou váhu než chlapci.

7.5 Způsob vyhodnocování jednotlivých hypotéz

Dílčí cíl 1 je naplňován pomocí dvou hypotéz. Hypotéza č. 1 je ověřována otázkami č. 1 a 23 dotazníku. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují a otázka č. 23 je zaměřená na to, s kým dotazovaní tráví nejvíce svého volného času. Hypotéza 2 je ověřována otázkami č. 2 a 29 dotazníku. Otázka č. 2 je zaměřená na pohlaví respondentů, otázka č. 29 na pohlaví skupinu, ve které dotazovaní tráví svůj volný čas.

Dílčí cíl 2 je naplňován taktéž pomocí dvou hypotéz. Hypotéza č. 3 a 4 je ověřovaná otázkami č. 2 a 30-35 dotazníku. Otázka č. 2 je zaměřená na pohlaví respondentů, otázky č. 30-35 dotazníku jsou zaměřené na osobní zkušenosti s konkrétními formami šikany.

Dílčí cíl 3 je naplňován rovněž pomocí dvou hypotéz. Hypotéza č. 5 a 6 je ověřovaná otázkami č. 2 a 48-54 dotazníku. Otázka č. 2 je zaměřená na pohlaví respondentů, otázky č. 48-54 jsou zaměřené na projevy antisociálního chování.

Dílčí cíl 4 je naplňován pomocí pěti hypotéz. Hypotéza č. 7 je ověřovaná otázkami č. 1 a 55-61. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázky č. 55-61 jsou zaměřené na osobní zkušenost s nealkoholovými návykovými látkami. Hypotéza č. 8 je ověřovaná otázkami č. 2 a 55-61. Otázka č. 2 je zaměřená na pohlaví respondentů, otázky č. 55-61 jsou zaměřené na osobní zkušenost s nealkoholovými návykovými látkami. Hypotéza č. 9 je ověřovaná otázkami č. 1 a 69. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 69 je zaměřená na osobní zkušenost užití marihuany. Hypotéza č. 10 je ověřovaná otázkami č. 69 a 75. Otázka č. 69 je zaměřená na osobní zkušenost užití marihuany, otázka č. 75 je zaměřená na to, zda dotazovaní znají někoho, kdo užívá marihuanu. Hypotéza 11 je ověřována otázkami č. 55-61 a 63 a č. 69 a 72. Otázky č. 55-61 jsou zaměřené na užití nealkoholových návykových látek, otázka č. 63 se ptá na to, s kým respondenti užívají drogy. Otázka č. 69 je

zaměřená na osobní zkušenost s užitím marihuany, otázka č. 72 se ptá na to, s kým respondenti užívali marihuanu.

Dílčí cíl 5 je naplňován pomocí šesti hypotéz. Hypotéza č. 12 je ověřovaná otázkami č. 1 a 77. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 77 je zaměřená na osobní zkušenost s konzumací alkoholu. Hypotéza č. 13 je ověřována otázkami č. 1 a 10. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují. Otázka č. 10 se ptá, jak často rodiče kontrolují své děti, zda konzumují alkohol. Hypotéza č. 14 je ověřovaná otázkami č. 77 a 83. Otázka č. 77 je zaměřená na osobní zkušenost s konzumací alkoholu. Otázka č. 83 se ptá, jestli respondenti znají někoho, kdo častěji než 1x týdně konzumuje alkohol. Hypotéza č. 15 je ověřovaná otázkami č. 1 a 85. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 85 se ptá na osobní zkušenost s kouřením cigaret. Hypotéza č. 16 je ověřována otázkami č. 1 a 9. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 9 se ptá, jak často rodiče kontrolují své děti, jestli kouří cigarety. Hypotéza č. 17 je ověřována otázkami č. 85 a 92. Otázka č. 85 se ptá na osobní zkušenost s kouřením cigaret. Otázka č. 92 se ptá, zda respondenti znají někoho, kdo pravidelně kouří. Hypotéza č. 18 je ověřována otázkami č. 77 a 80 a č. 85 a 89. Otázka č. 77 je zaměřená na osobní zkušenost s konzumací alkoholu, otázka č. 88 se ptá na to, s kým dotazovaní konzumují alkohol. Otázka č. 85 je zaměřená na osobní zkušenost s kouřením cigaret, otázka č. 89 se ptá na to, s kým dotazovaní kouří cigarety.

Dílčí cíl 5 je naplňován pomocí jedné hypotézy. Hypotéza č. 19 je ověřována otázkami č. 1, 94 a 95. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 94 se ptá na dostupnost alkoholu, otázka č. 95 se ptá na dostupnost cigaret.

Dílčí cíl 6 je naplňován pomocí jedné hypotézy. Hypotéza č. 20 je ověřována otázkami č. 1 a 103. Otázka č. 1 je zaměřená na ročník, který respondenti navštěvují, otázka č. 103 se ptá, zda si respondenti dělají starost, aby nepřibírali na váze.

Tabulka 1: Zobrazení operacionalizace

Hlavní cíl	Dílčí cíle	Hypotézy	Číslo hodnocené otázky dotazníku
HC	DC1	H1	1 a 23
		H2	1 a 29
	DC2	H3	1 a 34
		H4	1 a 35
	DC3	H5	1 a 53
		H6	1 a 50-51
	DC4	H7	1 a 55-61
		H8	1 a 55-61
		H9	1 a 69
		H10	69 a 75
		H11	55-61 a 63, 69 a 72
	DC5	H12	1 a 77
		H13	1 a 10
		H14	77 a 83
		H15	1 a 85
		H16	1 a 9
		H17	85 a 92
		H18	77 a 80, 85 a 89
	DC6	H19	1 a 94-95
	DC7	H20	1 a 103

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.6 Organizace výzkumného šetření

Na základě elektronické korespondence s řediteli základních škol byla domluvena osobní schůzka. Při osobním setkání byl představen samotný plán výzkum, k němuž ředitelé měli prostor se vyjádřit. K předloženým podkladům nebyly téměř žádné výtky. Některé otázky byly lehce poupraveny, ale zásadnější změny nebyly třeba provádět. Po telefonní domluvě, kdy byly určeny vhodné termíny, došlo k samotnému sběru dat v období od 7. dubna do 23. května 2014.

Žáky jsem navštívila a oslovila při vyučovacích hodinách. Ve většině případů bez pedagogického dozoru. Na vyplnění dotazníku měli žáci dostatek času, vždy jednu vyučovací hodinu. Většina z nich dotazník odevzdávala před vypršením času. Časová dotace byla tedy více než dostatečná. V průběhu vyplňování nenastaly žádné kázeňské problémy. Děti byly ochotné a hodné. V případě nevyplnění některých otázek je po mém připomenutí a vysvětlení doplnily. Zvolená přímá cesta sběru dat umožnila vysvětlit nejasnosti, které se v průběhu vyplňování mohly objevit a také zodpovědět případné dotazy. Přímý kontakt s žáky zaručoval téměř maximální návratnost dotazníků.

7.7 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumné šetření probíhalo ve čtyřech základních školách ve Dvoře Králové nad Labem, přičemž jedna z nich je sloučená ze tří bývalých samotných základních škol. Cílovou skupinou jsou žáci šestých a devátých tříd základních škol. Důvodem pro výběr žáků šestých tříd byl jejich přechod na druhý stupeň základní školy, kdy dochází ke slučování tříd a tvoření nových třídních kolektivů kvůli možnosti přestupu na víceleté gymnázium a možnosti výběru vzdělávacího zaměření nabízeného v rámci základních škol. Žáci devátých tříd se nacházejí v období puberty a kvůli svému věku jsou více ohroženi touhou zkusit návykové látky a rizikově se chovat. Do dotazníkového šetření bylo celkem zapojeno 401 respondentů, kteří byli při vyučování přítomni. Dohromady 17 dotazníků bylo vyřazeno z důvodů nevyplnění otázek nebo z důvodů různých komentářů k příslušným otázkám. Celkem bylo vyhodnoceno 384 dotazníků od 191 chlapců (49,74 %) a 193 dívek (50,26%). Šestou třídu navštěvovalo 181 žáků a devátou třídu 203 žáků.

7.8 Vyhodnocení dílčích cílů a hypotéz

Kapitola vyhodnocuje výsledky získané výzkumným šetřením podle dílčích cílů a k nim přiřazených hypotéz. Kapitola zahrnuje tabulky s absolutními a relativními hodnotami. Relativní četnost je vždy uváděna v procentech. Příloha 1 obsahuje grafy k jednotlivým hypotézám.

7.8.1 Vyhodnocení prvního dílčího cíle

DC1: Výzkumným šetřením zjistit, s kým dotazovaní tráví nejvíce volného času.

H1: Žáci 6. tříd tráví nejvíce času s rodinou.

Hypotéza 1 se **potvrdila**, neboť žáci šestých tříd tráví nejvíce volného času s rodinou. Z celkového souboru 181 dotazovaných tráví 46,41 % volného času se svou rodinou. Docela velký počet dětí (40,88 %) tráví svůj volný čas s jedním a více kamarádů. Rozdíl je nepatrný a to o 5,53 %. Pouze 16,75 % dětí z devátých tříd tráví volný čas s rodinou a 77,34 % dětí tráví volný čas ve společnosti jednoho a více kamarádů. Výsledek této hypotézy lze vysvětlit tím, že rodiče své děti v tomto věkovém období více hlídají a kontrolují, i přes to, že se u dětí již zintenzivňuje potřeba kontaktu s vrstevníky, kterým se chtějí, co nejvíce podobat. U dětí z devátých tříd dochází k výrazným změnám a začíná se u nich projevovat snaha odpoutání se od rodičů, protože jim záleží na udržitelnosti svého místa ve skupině. (Bukovská, 2010)

Tabulka 2: Společnost, ve které dotazovaní tráví většinu volného času

S kým trávíš většinu volného času?	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
sám/a	23	12,71	12	5,91
s rodinou	84	46,41	34	16,75
s jedním až třemi kamarády	57	31,49	79	38,92
s větší skupinou kamarádů	17	9,39	78	38,42
celkem	181	100	203	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H2: Dívky tráví nejvíce času ve skupině samých dívek.

Pokud tuto hypotézu rozebereme podle Tabulky 3, hypotéza se **nepotvrdila**. Z celkového souboru 181 dívek tráví volný čas ve skupině samých dívek pouze 29,83%. 70,17 % dívek tráví nejvíce volného času ve smíšené skupině. U chlapců je to obdobné, 40,72 % z nich působí ve skupině samých chlapců a 57,49 % ve smíšené skupině. V případě, že tuto hypotézu rozebereme podle Tabulky 4, hypotézu **nelze** opět **potvrdit**. I přes to, že se k ní dívky z šestých tříd procentuálním výsledkem přibližují. 47,56 % z nich tráví volný čas v kolektivu samých dívek. Dívek z devátých tříd pouze 15,31 %. Ve smíšené skupině tráví čas nepatrně vyšší procento 52,44 % dívek z šestých tříd. Rozdíl je o 4,88 %. Podstatně vyšší procento dívek (84,96 %) z devátých tříd patří smíšené skupině. Chlapci ze šestých tříd (48,65) se procentuálním zastoupením přibližují k tomu, že tráví čas ve společnosti stejného pohlaví. Stejně procento z nich se stýká se smíšenou skupinou. 64,52 % chlapců z devátých tříd tráví čas ve smíšené skupině. Stanovená hypotéza vychází z Bukovské (2010). Je opřena o teorii, že ve věku od 9 do 12 let dochází k výraznému oddělování chlapeckých a dívčích skupin, kde si děti potvrzují vlastní identitu a osvojují si vzorce chování, které jsou typické pro dané pohlaví. Nicméně zároveň dochází k potřebě být v kontaktu s vrstevnickou skupinou, kde si děti formují vlastní identitu a uspokojují své potřeby.

Tabulka 3: Struktura skupiny podle pohlaví, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají

O jakou skupinu se jedná?	dívky		chlapci	
	AČ	RČ	AČ	RČ
samí chlapci	0	0,00	68	40,72
samé dívky	54	29,83	3	1,80
smíšená skupina	127	70,17	96	57,49
celkem	181	100	167	100,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 4: Struktura skupiny podle pohlaví a tříd, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají

O jakou jde skupinu?	Samí chlapci				Samé dívky				Smíšená skupina			
	chlapci		dívky		chlapci		dívky		chlapci		dívky	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
6. třída	36	48,65	0	0,00	2	2,70	39	47,56	36	48,65	43	52,44
9. třída	32	34,41	0	0,00	1	1,08	15	15,31	60	64,52	83	84,69

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.8.2 Vyhodnocení druhého dílčího cíle

DC2: Výzkumným šetřením zjistit, v jaké podobě dotazovaní nejčastěji zažívají šikanu.

H3: Dívky 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě nadávek a urážení.

Hypotéza 3 se **potvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že celkem 54,46 % dívek z devátých tříd má vlastní osobní zkušenost s urážením a nadáváním jejich osoby. Takovou zkušenost má i 56,52 % dívek ze šestých tříd. O 2,06 % více. Z tabulky dále vyplývá, že 44,55 % dívek z 9. tříd má druhou nejčastější zkušenost s tím, že s nimi někdo nemluvil nebo ostatní byli navedeni, aby s nimi nemluvili. U 45,65 % dívek z 6. tříd je nejčastější zkušenost s ponižováním nebo zesměšňováním. Hypotéza je postavena na teorii, že šikana u dívek spočívá zejména ve vylučování ze skupinových aktivit, v ignorování, urážení, zesměšňování a pomlouvání než ve fyzickém násilí. (Koukolík, Drtilová, 2001)

Tabulka 5: Četnost osobní zkušenosti dívek s konkrétní podobou šikany

Ostatní žáci ve škole:	0x				1x				2-3x				4x a více			
	dívky 9.		dívky 6.		dívky 9.		dívky 6.		dívky 9.		dívky 6.		dívky 9.		dívky 6.	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Nadávali mi nebo mne uráželi	46	45,54	40	43,48	37	36,63	25	27,17	14	13,86	7	7,61	4	3,96	20	21,74
Bez dovolení mi něco vzali nebo vyhrožovali, pokud jim věci nedám	79	78,22	73	79,35	8	7,92	10	10,87	14	13,86	5	5,43	0	0,00	4	4,35
Něco mi ukradli	87	86,14	70	76,09	10	9,90	12	13,04	4	3,96	8	8,70	0	0,00	2	2,17
Ponižovali mě nebo mě zesměšňovali	67	66,34	50	54,35	24	23,76	25	27,17	8	7,92	6	6,52	2	1,98	11	11,96

Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili	56	55,45	51	55,43	36	35,64	26	28,26	5	4,95	4	4,35	4	3,96	11	11,96
Dali facku nebo mě zbili	86	85,15	87	94,57	9	8,91	2	2,17	1	0,99	2	2,17	5	4,95	1	1,09

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H4: Chlapci z 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě fyzického násilí.

Hypotéza se **nepotvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že osobní zkušenost s fyzickým násilím má pouze 21,57 % a 26,97 % chlapců z devátých a šestých tříd. Je zajímavé, že procentuální zastoupení chlapců z šestých tříd je o 5,40 % vyšší. Výzkumné šetření zjistilo, že chlapci z devátých (45,18 %) a šestých tříd (56,18 %) mají nejčastější osobní zkušenost s nadávkami nebo urážením. Hypotéza je postavena na teorii, že chlapci jsou viktimizováni více fyzicky. (Koukolík, Drtilová, 2001)

Tabulka 6: Četnost osobní zkušenosti chlapců s konkrétní podobou šikany

Ostatní žáci ve škole:	0x				1x				2-3x				4x a více			
	chlapci 9.		chlapci 6.		chlapci 9.		chlapci 6.		chlapci 9.		chlapci 6.		chlapci 9.		chlapci 6.	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Nadávali mi nebo mne uráželi	56	54,90	39	43,82	32	30,39	19	21,35	9	8,82	17	19,10	6	5,88	14	15,73
Bez dovolení mi něco vzali nebo vyhrožovali, pokud jim věci nedám	67	65,69	71	79,78	22	21,57	7	7,87	8	7,84	7	7,87	5	4,90	4	4,49
Něco mi ukradli	84	82,35	79	88,76	7	6,86	6	6,74	6	5,88	4	4,49	5	4,90	0	0,00
Ponižovali mě nebo mě zesměšňovali	62	60,78	54	60,67	23	22,55	18	20,22	12	11,76	5	5,62	5	4,90	12	13,48
Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili	76	74,51	60	67,42	18	17,65	17	19,10	5	4,90	6	6,74	3	2,94	6	6,74
Dali facku nebo mě zbili	80	78,43	65	73,03	12	11,76	15	16,85	5	4,90	3	3,37	5	4,90	6	6,74

7.8.3 Vyhodnocení třetího dílčího cíle

DC3: Výzkumným šetřením zjistit, v jaké nejčastější podobě se dotazovaní chovají antisociálně.

H5: Respondenti z 9. tříd mají větší osobní zkušenost s chozením za školu než žáci z 6. tříd.

Hypotéza se **potvrdila**. Výzkumné šetření potvrdilo, že 26,60 % dotazovaných z devátých tříd bylo minimálně jednou za školou, z šestých tříd jich bylo za školou pouze 3,31 %. Můžeme říci, že se chození za školu v devátých třídách jeví jako problematické, protože se vyskytuje u téměř jedné čtvrtiny z nich.

H6: Respondenti z 9. tříd mají větší osobní zkušenost s lhaním učitelům i rodičům než respondenti z 6. tříd.

Hypotéza se **potvrdila**. Výzkumné šetření potvrzuje, že 78,82 % dotazovaných někdy lhalo učitelům nebo se snažilo utajit něco, co udělalo a 79,80 % dotazovaných někdy lhalo svým rodičům o tom, kde nebo s kým bylo. Problém lhaní učitelům se téměř v jedné polovině (49,17 %) vyskytuje i u žáků šestých tříd. Rodičům někdy zalhalo 30,39 % z nich. Potvrzuje se, že lhaní je u pubescentů velký problém, který začíná již na začátku tohoto vývojového období. Dospívající tedy mají tendence vzpírat se autoritám.

Tabulka 7: Antisociální chování

Už jsi někdy:	6. třída				9. třída			
	ano		ne		ano		ne	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Začal/a se někdy prát nebo postrkovat?	128	70,72	53	29,28	143	70,44	60	29,56
Kradl/a v obchodě?	7	3,87	174	96,13	41	20,20	162	79,80
Lhal/a učitelům nebo se snažil/a utajit něco, co jsi udělal/a?	89	49,17	92	50,83	160	78,82	43	21,18
Lhal/a rodičům o tom, kde nebo s kým jsi byl/a?	55	30,39	126	69,61	162	79,80	41	20,20
Zůstal/a bez dovolení celou noc venku?	8	4,42	173	95,58	44	21,67	159	78,33
Šel/šla za školu?	6	3,31	175	96,69	54	26,60	149	73,40
Úmyslně ničil/a majetek?	21	11,60	160	88,40	43	21,18	160	78,82

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.8.4 Vyhodnocení čtvrtého dílčího cíle

DC4: Výzkumným šetřením zjistit, jaké zkušenosti mají dotazovaní s nealkoholovými (kromě marihuany) návykovými látkami.

H7: Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými drogami než žáci 6. tříd.

Hypotéza 7 se **potvrdila**. Výzkumné šetření potvrdilo, že žáci devátých tříd mají opravdu větší zkušenost s drogou než žáci šestých tříd. Z celkového počtu dotazovaných (203) má osobní zkušenost s drogou 10,34 % žáků devátých tříd. Respondenti mají nejčastější zkušenost s organickými rozpouštědly (4,93 %), s lysohlávkami (4,43 %) a s extází (0,99 %). U žáků šestých tříd se potvrdila zkušenost s organickými rozpouštědly (1,66%). Z výzkumného šetření vyplývá, že problém užívání nealkoholových drog není nijak zásadní. Hypotéza je postavena na teorii, že dospívající v tomto věku začínají experimentovat s drogami. (Pešek, Nečesaná, 2009). Potvrdilo se, že právě tyto drogy, které respondenti v minulosti užili, jsou lehce dostupné.

Tabulka 8: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami

Užil/a jsi:	Ano				Ne			
	9. třída		6. třída		9. třída		6. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Čichal/a lepidlo, spreje, ...	10	4,93	3	1,66	193	95,07	178	98,34
Užil/a extázi	2	0,99	0	0,00	201	99,01	181	100,00
Užil/a LSD (trip)	0	0,00	0	0,00	203	100,00	181	100,00
Užil/a kokain, crack	0	0,00	0	0,00	203	100,00	181	100,00
Užil/a heroin	0	0,00	0	0,00	203	100,00	181	100,00
Užil/a pervitin, amfetamin	0	0,00	0	0,00	203	100,00	181	100,00
Užil/a lysohlávky	9	4,43	0	0,00	194	95,57	181	100,00
celkem	21	10,34	3	1,66				

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H8: Chlapci mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými drogami než dívky.

Hypotéza 8 se **potvrdila**. Zkušenost s nealkoholovými drogami má z celkového počtu 191 dotazovaných chlapců z obou tříd 7,85 %. Dívky zastupují 4,66 %. Je patrné, že rozdíl mezi procenty není velký (3,19 %). Dívky mají zkušenosti menší, ale z hlediska biologického vývoje je jejich tělo zranitelnější a rychleji se stává závislým. Hypotéza je postavena na tvrzení, že mezi drogově zkušené jedince patří více chlapci než dívky. (Spáčilová a kol. in Adiktologie, 2005)

Tabulka 9: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami podle pohlaví

Užil/a jsi:	Ano				Ne			
	chlapci		dívky		chlapci		chlapci	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Čichal/a lepidlo, spreje	9	4,71	4	2,07	182	95,29	189	97,93
Užil/a extázi	1	0,52	1	0,52	190	99,48	192	99,48
Užil/a LSD (trip)	0	0,00	0	0,00	191	100,00	193	100,00
Užil/a kokain, crack	0	0,00	0	0,00	191	100,00	193	100,00
Užil/a heroin	0	0,00	0	0,00	191	100,00	193	100,00
Užil/a pervitin, amfetamin	0	0,00	0	0,00	191	100,00	193	100,00
Užil/a lysohlávky	5	2,62	4	2,07	186	97,38	189	97,93
celkem	15	7,85	9	4,66				

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H9: Respondenti mají největší osobní zkušenost s marihuanou.

Hypotéza se **potvrdila**. Výzkumné šetření zjistilo, že dotazovaní mají opravdu největší zkušenost s marihuanou v rámci nealkoholových drog. Zejména, co se týče žáků 9. tříd. Sice více než polovina chlapců a dívek marihuanu nikdy neužila, ale fakt, že 44,12 % chlapců a 40,59 % dívek je alarmující. Z tabulky dále vyplývá, že obě pohlaví z devátých tříd užilo marihuanu v minulosti vícekrát, jedná se o 24,51 % chlapců a 25,74% dívek. Osobní zkušenost s marihuanou má pouze 7,87 % chlapců a 5,43 % a dívek z šestých tříd. Jejich zkušenosti jsou téměř srovnatelné. Hypotéza je postavena na zjištění, že marihuana je stále nejčastěji užívanou drogou. (Evropská zpráva o drogách 2013: trendy a vývoj, www. drogy-info.cz, 2013)

Tabulka 10: Osobní zkušenost respondentů s marihuanou

Kouřil/a jsi někdy marihuanu nebo ji užil/a jinak?	chlapci 9.		dívky 9.		chlapci 6.		dívky 6.	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
Nikdy	57	55,88	60	59,41	82	92,13	87	94,57
Jednou	20	19,61	15	14,85	5	5,62	3	3,26
Vícekrát	25	24,51	26	25,74	2	2,25	2	2,17
celkem	102	100	101	100	89	100	92	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H10: Děti, které ve svém okolí znají někoho, kdo užívá marihuanu, mají častější osobní zkušenost s marihuanou.

Cílem této hypotézy je zjistit, jestli dotazovaní znají ve svém okolí někoho, kdo užívá marihuanu častěji než 1x měsíčně. Z celkového souboru dotazovaných dětí má osobní zkušenost s marihuanou 25,52 %. Z nich 58,33 % zná někoho, kdo užívá marihuanu častěji než 1x týdně. Hypotéza se tedy **nepotvrdila**, i když se procento uživatelů hodnotě 29,17 % (polovina těch, kteří znají někoho, kteří marihuanu užívají) přibližuje. Hypotéza je postavena na zjištění, že jedinci, kteří znají někoho, kdo má zkušenost s drogou, mají vyšší zkušenosti než ti, kteří někoho neznají. (Spáčilová a kol. in Adiktologie, 2005)

Tabulka 11: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s marihuanou, a které znají někoho, kdo marihuanu užívá

Celkem respondentů užilo			Celkem respondentů zná:		
	AČ	RČ		AČ	RČ
nikdy	286	74,48	rodiče	14	3,65
jednou	43	11,20	kamarády mladších 18 let	199	51,82
vícekrát	55	14,32	kamarády starších 18 let	11	2,86
celkem	384	100,00	neznám	160	41,67
			celkem	384	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H11: Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím nealkoholových návykových látek, nejčastěji nealkoholové návykové látky užívají s vrstevníky.

Hypotéza se **potvrdila**, protože z celkového souboru dotazovaných dětí užilo 23,70 % marihuanu a 5,73 % nealkoholové návykové látky ve skupině svých vrstevníků. Hypotéza je postavena na tvrzení, že se jedinci snaží přizpůsobit skupinové identitě, která je pro danou skupinu běžná. (Bukovská. 2010) Dále se hypotéza opírá o zjištění, že 80% všech závislostí začíná společnou konzumací návykových látek v partě. (Mlčoch, 2013-2014)

Tabulka 12: S kým děti z celkového souboru nejčastěji užívají nealkoholové návykové látky

užití návykových látek	marihuana		ostatní drogy	
	AČ	RČ	AČ	RČ
sám/a	4	1,04	1	0,26
s rodiči nebo jinými dospělými	3	0,78	1	0,26
s vrstevníky	91	23,70	22	5,73
celkem	98	25,52	24	6,25

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.8.5 Vyhodnocení pátého dílčího cíle

DC5: Výzkumným šetřením zjistit, jaké zkušenosti mají dotazovaní s legálními návykovými látkami.

H12: Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s konzumací alkoholu než žáci 6. tříd.

Hypotéza se **potvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že 98,03 % žáků devátých tříd má osobní zkušenost s konzumací alkoholu. Z šestých tříd je to 53,04 % dotazovaných. Takové zjištění je skutečně alarmující. Hypotéza je postavena na tvrzení (Pešek a Nečesaná, 2009, s. 24), že „dvě třetiny českých dětí požíly alkoholické nápoje ještě před dosažením třináctého věku života.“ Jak dokládá teorie, tak takto vysoká osobní zkušenost může být ovlivněna snadnou dostupností alkoholových nápojů a tolerancí ze strany společnosti.

Tabulka 13: Osobní zkušenost s konzumací alkoholu u žáků 6. a 9. tříd

	9. třída		6. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Nikdy	4	1,97	85	46,96
Jednou	77	37,93	55	30,39
Vícekrát	122	60,10	41	22,65
celkem	203	100,00	181	100,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H13: Žáci 6. tříd jsou rodiči méně kontrolováni, zda konzumují alkohol než žáci 9. tříd. Cílem této otázky dotazníku je zjistit, jak často rodiče kontrolují své děti, zda pijí alkoholové nápoje. Hypotéza se **potvrdila**, protože 42,54 % dětí z šestých tříd není nikdy svými rodiči kontrolováno. Oproti nim není nikdy kontrolováno jen 10,84 % žáků z devátých tříd. Pokud sečteme varianty odpovědí občas a často, dojdeme k tomu, že 27,62 % dětí z šestých tříd a 67,00 % dětí z devátých tříd je kontrolováno v častějších intervalech. Z tohoto zjištění vyplývá, že rodiče dotazovaných z šestých tříd nepředpokládají, že by jejich děti začaly v tomto věku s konzumací alkoholu. U dětí z devátých tříd je to naopak.

Tabulka 14: Kontrola rodičů, zda jejich děti konzumují alkohol

Rodiče kontrolují, že nepijí alkohol	9. třída		6. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
nikdy	22	10,84	77	42,54
málokdy	45	22,17	54	29,83
občas	71	34,98	30	16,57
často	65	32,02	20	11,05
celkem	203	100,00	181	100,00

H14: Děti, které ve svém okolí znají někoho, kdo nadužívá alkohol, mají častější osobní zkušenost s pitím alkoholu.

Celkem 87,24 % dotazovaných dětí zná ve svém okolí někoho, kdo konzumuje alkohol častěji než 1x týdně. Z toho má celkem 76,83 % dětí má osobní zkušenost s konzumací alkoholu. Rozdíl je 10,41 %. Hypotéza se tedy **potvrdila**. Více než polovina dotazovaných (42,45 %) pila alkohol vícekrát. Děti nejvíce znají kamarády mladší 18 let (45,83 %) konzumující alkohol, poté 42,97 % rodičů. Z Tabulky 15 je patrné, že rodiče zastupují poměrně vysoké procento, což je nebezpečné,

protože mají být svým dětem vzorem. Rodina je ve své podstatě vzorová společnost, ve které dítě přejímá základní vzorce chování a návyky. (Lovasová, 2005)

Tabulka 15: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s konzumací alkoholu, a které znají někoho, kdo konzumuje alkohol

Celkem respondentů užilo			Celkem respondentů zná:		
	AČ	RČ		AČ	RČ
nikdy	89	23,18	rodiče	140	36,46
jednou	132	34,38	kamarády mladších 18 let	163	42,45
vícekrát	163	42,45	kamarády starších 18 let	32	8,33
celkem	384	100,00	neznám	49	12,76
			celkem	384	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H15: Dívky mají častější zkušenost s kouřením cigaret než chlapci.

Hypotéza se **potvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že dívky mají opravdu větší osobní zkušenost s kouřením cigaret než chlapci. Sice 38,34 % z celkového počtu (193) dívek nikdy v minulosti nekouřilo, ale 67,87 % v minulosti kouřilo jednou nebo vícekrát. Z celkového počtu (191) chlapců v minulosti kouřilo 60,21 %. Dívky tedy mají o 7,66 % častější osobní zkušenost. Poměrně vysoké procento obou pohlaví má zkušenosti s kouřením cigaret, což může být způsobeno snadnou dostupností tabákových výrobků. Hypotéza je opřena o tvrzení, že dívky kouří více než chlapci. (Mlčoch, 2013-2014)

Tabulka 16: Osobní zkušenost s kouřením cigaret podle pohlaví

Kouřil/a jsi někdy v minulosti	dívky		chlapci	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Nikdy	74	38,34	76	39,79
Jednou	62	32,12	60	31,41
Vícekrát	57	29,53	55	28,80
celkem	193	100,00	191	100,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H16: Žáci 9. tříd jsou rodiči častěji kontrolováni, zda kouří cigarety než žáci 6. tříd.

Hypotéza se **potvrdila**. Pokud sloučíme odpovědi občas a často od respondentů devátých tříd, získáme 67,98 %. Toto procentuální zastoupení představuje žáky, kteří jsou svými rodiči kontrolováni v častějších intervalech. Žáci šestých tříd tvoří pouze 28,78 %. Z tohoto zjištění lze předpokládat, že rodiče dětí z devátých tříd vědí, že děti jsou v tomto věku náchylnější se rizikově chovat a tím, že své děti budou kontrolovat, zabrání častějšímu kouření cigaret.

Tabulka 17: Četnost kontroly rodičů, zda jejich děti kouří cigarety

Rodiče kontrolují, že nekouřím	9. třída		6. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
nikdy	22	10,84	78	43,09
málokdy	43	21,18	51	28,18
občas	76	37,44	32	17,68
často	62	30,54	20	11,05
celkem	203	100,00	181	100,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H17: Děti, které znají ve svém okolí někoho, kdo kouří, mají častější osobní zkušenost s kouřením.

Z celkového souboru dotazovaných dětí (384) zná 97,14 % někoho, kdo pravidelně kouří. Ze všech dotazovaných dětí uvedlo 60,94 %, že někdy kouřilo cigarety. Hypotéza se **potvrzuje**, protože počet dětí, které mají s kouřením zkušenost, přesahuje poloviční hodnotu (48,57 %) osob, které děti znají a pravidelně kouří cigarety. Jednou zkusilo kouřit 31,77 % dětí a vícekrát 29,17 %. Nejčastěji dotazovaní znají 49,22 % kamarádů mladších 18 let a 41,93 % rodičů, kteří pravidelně kouří. Fakt, že poměrně vysoké procento dětí má osobní zkušenost s kouřením cigaret, může být ovlivněn snadnou dostupností tabákových výrobků. (Pešek, Nečesaná, 2009) A zároveň tím, že dospívající přejímají vzory od vrstevníků a dospělých. (Lovasová, 2005)

Tabulka 18: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s kouřením cigaret, a které znají někoho, kdo pravidelně kouří cigarety

	Celkem respondentů užilo			Celkem respondentů zná:	
	AČ	RČ		AČ	RČ
nikdy	150	39,06	rodiče	161	41,93
jednou	122	31,77	kamarády mladších 18 let	189	49,22
vícekrát	112	29,17	kamarády starších 18 let	23	5,99
celkem	384	100,00	neznám	11	2,86
			Celkem	384	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

H18: Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím legálních návykových látek, nejčastěji legální návykové látky užívají s vrstevníky.

Hypotéza se **potvrdila**. Výzkumné šetření zjistilo, že 49,48 % a 45,31 % dotazovaných konzumuje alkoholické nápoje a kouří cigarety ve skupině svých vrstevníků. Hypotéza je postavena na teorii, že se jedinci snaží přizpůsobit skupinové identitě, která je pro danou skupinu běžná. (Bukovská. 2010) Dále se hypotéza opírá o zjištění, že 80% všech závislostí začíná společnou konzumací návykových látek v partě a stejně je tomu i u začínajících kuřáků (Mlčoch, 2013-2014)

Tabulka 19: S kým dotazovaní nejčastěji užívají legální návykové látky

užití návykových látek	alkohol		cigarety	
	AČ	RČ	AČ	RČ
sám/a	22	5,73	42	10,94
s rodiči nebo jinými dospělými	84	21,88	18	4,69
s vrstevníky	190	49,48	174	45,31
celkem	296	77,08	234	60,94

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.8.6 Vyhodnocení šestého dílčího cíle

DC6: Výzkumným šetřením zjistit, v jaké míře jsou dotazovaným dostupné legální návykové látky.

H19: Pro žáky 9. tříd je alkohol a cigarety snadno dostupný než pro žáky 6. tříd.

Hypotéza se **potvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že skutečně pro 84,24 % dětí z devátých tříd je alkohol velmi nebo docela snadno dostupný. Cigarety jsou velmi nebo docela snadno dostupné pro 76,36 % dětí. Jednoznačně jsou tato procenta vyšší než u žáků z šestých tříd a to konkrétně o 52,20 % a 49,29 %. Hypotéza se opírá o zjištění, že dostupnost zakoupení tabákových výrobků je pro děti a mládež vcelku snadná. (Pešek, Nečesaná, 2009) Dále se opírá o tvrzení, že dostupnost alkoholických nápojů je taktéž snadná, k čemuž přispívají i opatření vyplývající ze zákona, která v mnoha případech nejsou dodržována a systematicky kontrolována. (Alkohol, www.legaliazace.cz, 2013)

Tabulka 20: Dostupnost legálních návykových látek

Jak je ti dostupný/á:	alkohol				cigarety			
	9. třída		6. třída		9. třída		6. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
velmi snadné	65	32,02	14	7,73	83	40,89	14	7,73
docela snadné	106	52,22	44	24,31	72	35,47	35	19,34
velmi těžké	22	10,84	37	20,44	23	11,33	28	15,47
docela těžké	10	4,93	86	47,51	25	12,32	104	57,46
celkem	203	100	181	100	203	100	181	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

7.8.7 Vyhodnocení sedmého dílčího cíle

DC7: Výzkumným šetřením zjistit, zda dotazovaní mají osobní zkušenost s projevy poruch příjmu potravy.

H20: Dívky dbají na svou váhu více než chlapci.

Hypotéza se **potvrdila**. Z výzkumného šetření vyplývá, že 49,74 % dívek dbá na to, aby nepřibíralo na váze. Chlapci představují jen 26,18 %. Dívky tuto hodnotu převyšují o 23,56 %. Nicméně z tabulky vyplývá, že 50,26 % dívek si nedělá starosti o svou váhu. Hypotéza se opírá o teorii, že častěji pocitem nespokojenosti se svým zevnějškem trpí dívky. (Vágnerová, 2004)

Tabulka 21: Starost o svou váhu podle pohlaví

Dělám si starosti, abych nepřibíral/a na váze	dívky		chlapci	
	AČ	RČ	AČ	RČ
ano	96	49,74	50	26,18
ne	97	50,26	141	73,82
celkem	193	100	191	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8 Celkové výsledky a interpretace výzkumu

Tato kapitola je zaměřena na celkové vyhodnocení dotazníků a analýzu získaných informací. Práce používá zkratky: AČ jako absolutní četnost a RČ jako relativní četnost. RČ je vždy uváděna v procentech. Pro lepší přehlednost jsou uvedeny pouze tabulky.

8.1 Demografické údaje

Celkem bylo vyhodnoceno 384 dotazníků od 191 chlapců (49,74 %) a 193 dívek (50,26%) ze čtyř základních škol ve Dvoře Králové nad Labem. Šestou třídu navštěvovalo 181 žáků a devátou třídu 203 žáků. Pro upřesnění je věk žáků šestých tříd v rozmezí 11-13 let, věk žáků devátých tříd je v rozmezí 14-15 let. Věk 11 zastupuje 9,39 %, věk 12 let zastupuje 80,66 %, věk 13 let zastupuje 9,94 % dotazovaných ze šestých tříd. Věk 14 let je zastoupen 10,84 % a věk 15 let 89,16 % respondenty devátých tříd.

Tabulka 22: Rozdělení respondentů podle pohlaví

	Chlapci		Dívky	
	AČ	RČ	AČ	RČ
6. třída	89	23,18	92	23,96
9. třída	102	26,56	101	26,3
celkem	191	49,74	193	50,26

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 23: Věková struktura 6. a 9. tříd

	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
11	17	9,39	0	0,00
12	146	80,66	0	0,00
13	18	9,94	0	0,00
14	0	0,00	22	10,84
15	0	0,00	181	89,16

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.2 Rodinné vztahy

Tabulka 24 znázorňuje rodinnou strukturu žáků šestých a devátých tříd. Ukazuje se, že 70,72 % rodičů dětí z šestých tříd jsou manželé, 7,18 % jich je rozvedených, 2,21 % jich žije odděleně, 3,31 % jich žije v novém manželství či vztahu a 0,55% rodičů je ovdovělých. 67,00 % rodičů dětí z devátých tříd žijí v manželství, 8,87 % jich je rozvedených, 4,43 % jich žije

odděleně, 3,94 % jich svobodných, 14,78 % žije v novém manželství či vztahu a 0,99 % rodičů je ovdovělých.

Tabulka 24: Rodinná struktura

	6. třída	9. třída
manželé	70,72	67,00
rozvedení	7,18	8,87
žijící odděleně	2,21	4,43
svobodní	3,31	3,94
v novém manželství nebo vztahu	16,02	14,78
ovdovělí	0,55	0,99

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Z Tabulky 25 vyplývá, že více než polovina rodičů žáků šestých tříd projevuje zájem, aby jejich děti vyvíjely aktivity a zajímaly se o různé věci. Nejvíce byla zastoupena odpověď občas v 39,23%. Oproti tomu 35,47 % žáků z devátých odpovědělo ve shodě, že je jejich rodiče vedou k zájmu o různé věci málokdy nebo občas. Na otázku, zda rodiče svým dětem říkají, v kolik hodin se mají vrátit z venku domů, v naprosté většině vyšla odpověď často. Odpovědělo tak 82,32 % a 66,01 % žáků šestých a devátých tříd. Z odpovědí jasně vyplynulo, že 70,72 % rodičů žáků šestých tříd chtějí často vědět, s kým se ve volném čase jejich děti stýkají. U žáků devátých tříd byla odpověď přibližně stejná, a to v 69,95 %. Je zajímavé, že rodiče při nevhodném chování své děti napomínají podle odpovědí málokdy nebo občas. Zde se odpovědi žáků obou tříd velmi přibližovaly. U dětí z šestých tříd zazněla odpověď málokdy u 44,75 % a odpověď občas u 51,93 %. U dětí z devátých tříd zazněla odpověď málokdy u 47,78 % a u 46,80 % odpověď občas. U následujících dvou otázek, zda rodiče kontrolují své děti, jestli kouří nebo pijí alkohol, byly odpovědi žáků šestých a devátých tříd v kontrastu. Dotazovaní z šestých tříd téměř shodně uvedli, že je rodiče nikdy nekontrolují, zda kouří (43,09 %) nebo pijí alkohol (42,54 %). U žáků z devátých tříd odpověď občas zazněla u 37,44 % a často u 30,54 %. Přibližně stejná procenta vyšla u otázky týkající se alkoholu. Občas je kontrolováno 34,98 % a často 32,02 %.

Tabulka 25: Přístup rodičů k dětem

	Nikdy		málokdy		občas		Často	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
Rodiče mě vedou, abych se zajímal o různé věci	7,18	2,46	29,28	35,47	39,23	35,47	24,31	26,60
Rodiče mi říkají, v kolik hodin se mám vrátit domů, když jdu ven	0,00	0,00	1,66	2,46	16,02	31,53	82,32	66,01
Rodiče chtějí vědět, s kým se stýkám	0,00	0,00	2,76	2,96	26,52	27,09	70,72	69,95

Rodiče mě napomínají, když se jim nelíbí, jak se chovám	0,00	0,00	44,75	47,78	51,93	46,80	3,31	5,42
Rodiče kontrolují, že nekouřím	43,09	10,84	28,18	21,18	17,68	37,44	11,05	30,54
Rodiče kontrolují, že nepiji alkohol	42,54	10,84	29,83	22,17	16,57	34,98	11,05	32,02

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.3 Volný čas

První série otázek je zaměřena na aktivity během všedních dní. Z Tabulky 26 vyplývá, že nejvíce dětí z šestých tříd věnuje domácím úkolům 1 hodinu denně, totéž platí i u sledování televize. Čtení knih, časopisů a novin většina věnuje 30 minut denně. Odpovědi respondentů z šestých tříd na otázku kolik času věnují hraní počítačových her, byly téměř srovnatelné. U většiny z nich hraní počítačových her vyplňuje jejich volný čas v rozmezí 30 minut až 2 hodiny. Ovšem více času tráví na internetu, nejvíce byla zastoupena odpověď 2 hodiny denně. Z výzkumného šetření vyplynulo, že téměř všechny děti tráví čas doma bez přítomnosti dospělých v časovém rozpětí 30 minut až 4 hodiny. To samé platí i o času, který tráví venku. Respondenti z devátých tříd domácím úkolům nejvíce věnují 30 minut denně. Více než polovina tráví čas sledováním televize, nejvíce v rozmezí 1 až 2 hodiny denně. Taktéž více než jedna polovina vyplňuje svůj volný čas čtením knih, časopisů a novin, ovšem pouze v rámci 30 minut. Méně než jedna polovina žáků se vůbec nevěnuje hraní počítačových her. Ostatní hrají hry na počítači 1 a 2 hodiny denně. Internet vyplňuje volný čas žákům nejvíce v rozmezí 1 až 5 hodin denně, pouze jeden z respondentů nevěnuje internetu pozornost vůbec. Téměř každý žák deváté třídy tráví čas doma bez přítomnosti dospělých v rozmezí 2 až 4 hodin. Kromě jednoho respondenta tráví děti svůj volný čas venku. Nejvíce byla zastoupena odpověď 3 až 4 hodiny denně.

Tabulka 26: Aktivity žáků 6. a 9. tříd ve volném čase během všedních dní

	0 h		½ h		1 h		2 h		3-4 h		5 h	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
věnuješ domácím úkolům?	2,21	21,67	42,54	54,68	45,86	19,21	8,84	1,97	0,00	1,48	0,55	0,27
věnuješ sledování televize?	6,08	34,48	19,89	11,33	31,49	26,60	30,39	36,95	8,84	9,85	3,31	1,63

věnuješ čtení knihy, časopisu, novin?	16,02	33,99	37,02	39,41	21,55	15,76	14,92	6,90	6,63	2,46	3,87	1,91
věnuješ hraní počítačových her?	26,52	34,48	21,55	11,33	20,99	19,21	16,57	16,26	3,31	13,30	5,52	2,72
věnuješ internetu?	4,42	0,49	18,23	9,36	22,65	23,15	25,97	32,51	10,50	20,20	7,18	3,54
trávíš doma bez přítomnosti dospělých?	22,65	5,91	18,23	12,81	20,44	18,23	21,55	29,56	14,92	25,62	2,21	1,09
trávíš čas jen tak venku?	1,66	0,49	8,29	5,42	10,50	9,36	25,97	21,67	29,28	38,42	24,31	11,98

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Druhá série otázek se zaměřuje na aktivity během celého týdne. Tabulka 27 ukazuje, že 78,45 % žáků šestých tříd nechodí v noci mimo domov. Umělecké kroužky nenavštěvuje 70,17 % respondentů. Zbylí dotazovaní navštěvují, přičemž druhá nejpočetnější odpověď byla jednou týdně (16,02 %). Sportovní kroužky nenavštěvuje 37,57 %. Více než jedna polovina tedy organizovaně sportuje. Nejvíce byla zastoupena odpověď 2-3x týdně (28,73 %). Kromě 26,52 % dotázaných, většina sportuje ve volném čase sama nebo s přáteli. K otázce, zda děti navštěvují nějakou organizaci pro mládež, se více než jedna polovina, tedy 67,96 %, vyjádřila, že vůbec. V noci mimo domov jednou týdně chodí 44,33 % respondentů z devátých tříd. Oproti tomu 43,33 % zůstává doma. Umělecké kroužky nenavštěvuje 73,40 %. Sportovní kroužky nenavštěvuje 39,90 % žáků. Ostatní jako nejčastější odpověď uvedli, že sportovní kroužek navštěvují 2-3x týdně (35,47%). Kromě 9,85 % respondentů, většina sportuje sama nebo s přáteli. Většina z dotázaných, tedy 85,22 %, nenavštěvuje žádnou organizaci pro děti a mládež.

Tabulka 27: Aktivity žáků 6. a 9. tříd ve volném čase během týdne

Kolikrát během týdne:	0x		1x		2-3x		4-5x		6-7x	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
Chodíváš v noci mimo domov (diskotéky, návštěvy známých atd.)?	78,45	43,35	14,92	44,33	5,52	9,85	0,55	1,48	0,55	0,99
Navštěvuješ umělecké (hudební, taneční, výtvarné) kroužky?	70,17	73,40	16,02	9,36	8,84	12,32	4,97	3,94	0,00	0,99

Navštěvuješ sportovní kroužek?	37,57	39,90	22,10	15,76	28,73	35,47	6,08	3,94	5,52	4,93
Sportuješ sám/sama nebo s přáteli?	26,52	9,85	22,65	26,60	27,62	38,42	13,81	12,32	9,39	12,81
Navštěvuješ nějakou organizaci pro děti a mládež?	67,96	85,22	18,78	9,85	8,84	1,97	4,97	2,96	1,10	0,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Následující otázky dotazníku jsou orientovány na to, s kým dotazovaní tráví volný čas. Tabulka 28 zobrazuje dotazované z šesté a deváté třídy. Záměrně porovnává odpovědi chlapců a dívek. Je patrné, že obě pohlaví nejvíce času tráví s rodinou. Je zajímavé, že 20,22 % chlapců se projevuje samotářsky. Ukazuje se, že obě pohlaví tráví volný čas s kamarády. Nejvíce je u chlapců (28,09 %) i u dívek (34,78 %) zastoupena odpověď s jedním až třemi kamarády. 44,12 % chlapců z devátých tříd, tráví nejvíce času s jedním až třemi kamarády. Dívky představují 33,66 %. Z výzkumného šetření vyplývá, že téměř jedna polovina dívek (49,50 %) tráví čas ve skupině čtyř a více kamarádů. Chlapci představují jen 27,45 %.

Tabulka 28: S kým žáci 6. a 9. tříd tráví nejvíce volného času

S kým trávíš většinu volného času	sám/sama		s rodinou		s jedním až třemi kamarády		s větší skupinou kamarádů (4 a více)	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
6. třída	20,22	5,43	42,70	50,00	28,09	34,78	8,99	9,78
9. třída	5,88	5,94	22,55	10,89	44,12	33,66	27,45	49,50

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Z Tabulky 29 je jasné, že obě pohlaví z šestých a devátých tříd patří do skupiny přátel, se kterou tráví volný čas. Pouze 16,85 % chlapců a 10,87 % z devátých tříd a 8,82 % chlapců a 2,97 % dívek z devátých nepatří do žádné skupiny přátel. Pokud respondenti patří do nějaké party, Tabulka 30 ukazuje, že 75,68 % chlapců a 78,05 % dívek z šestých tříd patří do party složené z věkové struktury 12 až 15 let. S touto věkovou strukturou kamarádí 46,24 % chlapců a 45,94 % dívek z devátých tříd. 49,46 % chlapců a 46,94 % dívek z devátých tříd se stýkají se skupinou přátel od 16 do 18 let.

Tabulka 29: Členství v partě podle pohlaví

Patříš do nějaké skupiny přátel, s nimiž trávíš čas, podnikáš společné věci a různě se bavíš?	ano		ne	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky
6. třída	83,15	89,13	16,85	10,87
9. třída	91,18	97,03	8,82	2,97

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 30: Věková struktura party

Jaký věk charakterizuje členy tvé skupiny?	méně než 12		12 až 15		16 až 18		19 a více	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
6. třída	20,27	20,73	75,68	78,05	4,05	1,22	0,00	0,00
9. třída	0,00	0,00	46,24	45,92	49,46	46,94	4,30	7,14

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 31 věnuje pozornost vnitřní morálce skupiny, se kterou se dotazovaní stýkají. Tabulka slučuje obě pohlaví do jednotlivých tříd, protože jednotlivé odpovědi chlapců a dívek byly téměř shodné. Ukazuje se, že 66,67 % žáků šestých a 84,82 % žáků devátých tříd tráví s partou hodně času na veřejných místech. Pro 91,67 % dotazovaných z šestých tříd a jejich partu není přijatelné nebo normální dělat nezákonné věci a zároveň 94,23 % ve skutečnosti nedělá nezákonné věci. Pro téměř jednu polovinu, tj. 51,81 % žáků devátých tříd, je nepřijatelné dělat nezákonné věci a současně 65,45 % žáků se svou partou ve skutečnosti nezákonné věci nedělají.

Tabulka 31: Vnitřní morálka skupiny

	ano		ne	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
Tráví tvá skupina hodně času na veřejných místech (parky, ulice, okolí bydliště)?	66,67	84,82	33,33	15,18
Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nezákonné věci?	8,33	48,17	91,67	51,83
Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nezákonné věci i ve skutečnosti?	5,77	34,55	94,23	65,45

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Podle Tabulky 32 je jasné, že parta chlapců z šestých tříd je složena ze stejného pohlaví (48,65 %). Stejně procento chlapců tráví svůj čas ve smíšené skupině. Parta dívek je u 47,56 % tvořena dívkami a u 52,44 % je tvořena z obou pohlaví.

Tabulka 32: Struktura skupiny podle pohlaví

O jakou jde skupinu?	Samí chlapci				Samé dívky				Smíšená skupina			
	chlapci		dívky		chlapci		dívky		chlapci		dívky	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
6. třída	36	48,65	0	0,00	2	2,70	39	47,56	36	48,65	43	52,44
9. třída	32	34,41	0	0,00	1	1,08	15	15,31	60	64,52	83	84,69

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4 Projevy rizikového chování

8.4.1 Agresivní a antisociální chování

Tabulka 33 znázorňuje osobní zkušenost žáků šestých a devátých tříd s agresivním chováním. U všech forem šikany uvedených v tabulce, vyplývá, že více než polovina dotazovaných z obou tříd nemá osobní zkušenost se šikanou. Jen 56,35 % dětí z šestých tříd má osobní zkušenost s nadávkami nebo urážením. Pokud žáci mají osobní zkušenost se šikanou vůči své osobě, tak je nejčastější odpověď 1x. Nejvíce se v obou třídách objevují nadávky a urážení (53,35%; 49,75 %), ponižování a zesměšňování (42,54 %; 36,45 %), ignorování nebo navádění, aby ostatní z kolektivu s jedincem nemluvili (38,67 %, 34,98 %). Žáci mají nejmenší zkušenost s krádežemi osobních věcí (15,76 %; 17,68 %) a s fyzickým násilím (16,02 %; 18,23 %). K výpovědi, jestli se sami dotazovaní k ostatním chovají agresivně, uvedlo 52,49 % žáků šestých tříd a 55,17 % žáků devátých tříd, že nechovají. U této otázky jsou odpovědi ovšem na hraně, kdy polovina respondentů má tendence se k ostatním agresivně chovat.

Tabulka 33: osobní zkušenost respondentů s konkrétními formami šikany

Ostatní žáci ve škole:	0x		1x		2-3x		4x a více	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
Nadávali mi nebo mne uráželi	43,65	50,25	24,31	33,99	13,26	11,33	18,78	4,43
Bez dovolení mi něco vzali a vyhrožovali mi, pokud jim věci nedám	79,56	71,92	9,39	14,78	6,63	10,84	4,42	2,46
Něco mi ukradli	82,32	84,24	9,94	8,37	6,63	4,93	1,10	2,46
Ponižovali mě nebo zesměšňovali mě	57,46	63,55	23,76	23,15	6,08	9,85	12,71	3,45
Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili	61,33	65,02	23,76	26,60	5,52	4,93	9,39	3,45
Dali mi facku nebo mě zbili	83,98	81,77	9,39	10,34	2,76	2,96	3,87	4,93
Jak často ty sám se k ostatním chováš agresivně nebo nehezky?	52,49	55,17	34,25	34,98	6,08	5,91	7,18	3,94

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 34 znázorňuje postoje obou pohlaví k násilnému jednání. Respondenti se měli vyjádřit, do jaké míry souhlasí s následujícími výroky. Z tabulky je patrné, že se z většiny odpovědi chlapců a dívek liší. Nyní uvedu nejčastější odpovědi. 40,84 % chlapců spíše nesouhlasí s tím, že trocha násilí k zábavě patří. 56,99 % dívek s tímto výrokem rozhodně

nesouhlasí. S výrokem, že je třeba užívat síly, aby byl člověk respektován, spíše nesouhlasí 36,65 % chlapců a rozhodně nesouhlasí 44,04 % dívek. K výroku, když mě někdo napadne, vrátím mu to, se vyjádřilo 42,41 % chlapců a 42,49 % dívek, že spíše souhlasí. S výrokem, bez násilí by bylo všechno nudnější, rozhodně nesouhlasí 40,84 % chlapců a 64,77 % dívek. K výroku, je normální, že si kluci něco dokazují ve fyzickém střetávání s druhými, spíše souhlasí 38,74 % chlapců a 39,90 % dívek.

Tabulka 34: Postoje žáků k násilnému chování podle pohlaví

Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky o násilném chování?	rozhodně souhlasím		spíše souhlasím		spíše nesouhlasím		rozhodně nesouhlasím	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Trocha násilí k zábavě patří	10,47	1,04	19,37	10,36	40,84	31,61	29,32	56,99
38) Je třeba užívat síly, aby byl člověk respektován	10,47	4,15	27,23	18,13	36,65	33,68	25,65	44,04
39) Když mě někdo napadne, vrátím mu to	30,89	15,03	42,41	42,49	18,85	32,12	7,85	10,36
40) Bez násilí by bylo všechno nudnější	8,38	3,11	11,52	3,63	39,27	28,50	40,84	64,77
41) Je normální, že si kluci něco dokazují ve fyzickém střetávání s druhými	17,28	12,95	38,74	39,90	29,84	32,64	14,14	14,51

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 35 taktéž znázorňuje postoje obou pohlaví k násilnému jednání. V této tabulce je většina odpovědí procentuálně podobná. Opět uvedu nejčastější odpovědi. S výrokem, jedním impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a, spíše nesouhlasí 48,69 % chlapců a 46,11 % dívek. Druhá nejčastější odpověď u obou pohlaví je spíše souhlasím. K výroku, někdy podstupuji riziko, protože mě to baví, se 45,55% chlapců a 47,67 % vyjádřilo, že spíše souhlasí. Pro 36,13 % chlapců a 30,57 % dívek je dobrodružství spíše důležitější než bezpečí. Současně s tímto výrokem spíše nesouhlasí i 30,57 % dívek. K výroku, když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém, se 32,46 % chlapců vyjádřilo, že rozhodně nesouhlasí a naopak 27,46% dívek se vyjádřilo, že spíše souhlasí. S výrokem, rád/a získávám věci, které chci mít, i když vím, že to způsobí problémy, rozhodně nesouhlasí 44,50 % chlapců a 45,60 % dívek s ním spíše nesouhlasí. S výrokem, když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout, spíše nesouhlasí 35,60 % chlapců a 43,01 % dívek.

Tabulka 35: Postoje žáků k násilnému chování podle pohlaví

Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky o násilném chování?	rozhodně souhlasím		spíše souhlasím		spíše nesouhlasím		rozhodně nesouhlasím	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Jednám impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a	5,24	3,63	32,98	34,20	48,69	46,11	13,09	16,06
Někdy podstupuji riziko, protože mě to baví	16,23	11,40	45,55	47,67	30,37	27,98	7,85	12,95
Vzrušení a dobrodružství jsou pro mě důležitější než bezpečí	15,71	13,47	36,13	30,57	31,41	30,57	16,75	25,39
Když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém	14,14	24,87	25,65	27,46	27,75	26,42	32,46	21,24
Rád/a získávám věci, které chci mít, i když vím, že to způsobí problémy	3,66	3,63	8,90	7,77	42,93	45,60	44,50	43,01
Když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout	21,99	15,03	26,18	19,17	35,60	43,01	16,23	22,80

Tabulka 36 znázorňuje odpovědi chlapců a dívek na uvedené výroky, které se týkají antisociálního chování. Následně uvedu procentuálně nejvíce zastoupené odpovědi chlapců a dívek. 81,68 % chlapců se někdy začalo prát nebo postrkovat, 83,77 % nikdy nekradlo v obchodě, 69,11 % z nich lhalo učitelům, nebo se snažilo něco utajit. Rodičům lhalo 53,93 % chlapců. 87,43 % chlapců nikdy nezůstalo bez dovození celou noc venku, 85,86 % z nich nešlo nikdy za školu a 77,49 % chlapců úmyslně neničilo majetek. Odpovědi dívek jsou procentuálně téměř shodné. 59,59 % dívek se někdy začalo prát nebo postrkovat, 91,19 % nikdy nekradlo v obchodě. Učitelům lhalo 60,62 % dívek, rodičům 59,07 %. Bez dovození venku nikdy nezůstalo 85,49 % dívek. 87,56 % dívek nikdy nešlo za školu a 78,24 % z nich nikdy úmyslně neničilo majetek.

Tabulka 36: Antisociální chování podle pohlaví

	ano	ne	ano	ne
	chlapci		dívky	
48) Začal/a se někdy prát nebo postrkovat?	81,68	18,32	59,59	40,41
49) Kradl/a v obchodě?	16,23	83,77	8,81	91,19
50) Lhal/a učitelům nebo se snažil/a utajit něco, co jsi udělal/a?	69,11	30,89	60,62	39,38
51) Lhal/a rodičům o tom, kde nebo s kým jsi byl/a?	53,93	46,07	59,07	40,93
52) Zůstal/a bez dovození celou noc venku?	12,57	87,43	14,51	85,49

53) Šel/šla za školu?	14,14	85,86	12,44	87,56
54) Úmyslně ničil/a majetek?	22,51	77,49	21,76	78,24

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.2 Osobní zkušenost s nealkoholovými drogami

Z tabulky 37 vyplývá, že osobní zkušenosti žáků šestých a devátých tříd s užíváním nealkoholových drog je nízká. Výzkumné šetření zjistilo, že respondenti mají zkušenost pouze s organickými rozpouštědly, extází a lysohlávkami. Z celkového počtu dotazovaných chlapců z devátých tříd má osobní zkušenost s rozpouštědly 5,88 %, 0,98 % s extází a 4,90 % s lysohlávkami. Osobní zkušenost dívek z devátých tříd s rozpouštědly představuje 3,37 %, s extází 0,99 % a s lysohlávkami 3,96 %. Z celkového počtu dotazovaných žáků z šestých tříd má osobní zkušenost s organickými rozpouštědly pouze 3,37 % chlapců.

Tabulka 37: Osobní zkušenost chlapců a dívek s tvrdými drogami

Užil/a jsi někdy:	chlapci 9.	chlapci 6.	dívky 9.	dívky 6.
Čichal/a lepidlo, spreje, ...	5,88	3,37	3,96	0,00
Užil/a extázi	0,98	0,00	0,99	0,00
Užil/a LSD (trip)	0,00	0,00	0,00	0,00
Užil/a kokain, crack	0,00	0,00	0,00	0,00
Užil/a heroin	0,00	0,00	0,00	0,00
Užil/a pervitin, amfetamin	0,00	0,00	0,00	0,00
Užil/a lysohlávky	4,90	0,00	3,96	0,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 38 zobrazuje, v kolika letech měli dotazovaní šestých a devátých tříd první osobní zkušenost s drogou. Věk 11 let je v šesté třídě zastoupen 33,33 %, a věk 12 let je zastoupen 66,67 %. První zkušenost s drogou mělo v deváté třídě 9,52 % dotazovaných ve věku 10, 4,76 % ve věku 12 let, 19,05 % ve věku 13 let, 47,62 % ve věku 14 let a 19,05 % ve věku 15 let. Rizikový věk žáků devátých tříd je věk 14 let.

Tabulka 38: Věková struktura první osobní zkušenosti s drogou

Kolik let ti bylo:	6. třída	9. třída
10	0,00	9,52
11	33,33	4,76
12	66,67	0,00
13	0,00	19,05
14	0,00	47,62
15	0,00	19,05

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 39 zobrazuje, s kým žáci, kteří mají osobní zkušenost s drogou, drogu užívali. V naprosté většině vychází, že 100 % žáků šestých tříd a 90,48 % devátých tříd užilo drogu se svými vrstevníky, se kterými se stýkají.

Tabulka 39: S kým žáci 6. a 9. tříd užíli drogu

	6. třída	9. třída
Sám/sama	0,00	4,76
S rodiči nebo jinými dospělými	0,00	4,76
S dětmi nebo vrstevníky	100,00	90,48

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Z tabulky 40 vyplývá, že nikdo z šestých tříd neodpověděl na uvedené otázky kladně. 23,81 % respondentů z devátých tříd užilo drogu v posledních 30 dnech. Je zajímavé, že v případě přistihnutí žáka pod vlivem drogy, tj. 9,52 %, bylo i stejné procento žáků potrestáno. Ovšem většina, tj. 90,48 %, žáků nebylo přistihnuto, ani potrestáno.

Tabulka 40: Okolnosti užití drogy žáky z 6. a 9. tříd

	ano	ne	ano	ne
	6. třída	6. třída	9. třída	9. třída
Užití drogy v posledních 30 dnech	0,00	100,00	23,81	76,19
Všiml si nějaký dospělý, že užíváš drogy?	0,00	100,00	9,52	90,48
Byl/a jsi za to potrestána?	0,00	100,00	9,52	90,48

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 41 ukazuje, zda respondenti z šestých a devátých tříd znají někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké drogy. Pouze 1,10 % žáků šestých tříd zná kamarády mladší 18 let, kteří častěji než 1x měsíčně užívají drogy. Žádné rodiče ani kamarády starší 18 let neznají. 0,49 % dotazovaných z devátých tříd uvedlo, že zná rodiče, kteří častěji než 1x měsíčně užívají tvrdé drogy. Dále pak 5,91 % zná kamarády mladších 18 let a 0,99 % kamarádů starších 18 let. Výsledkem je, že 98,90 % dotazovaných z šestých tříd a 92,61 % z devátých tříd nikoho takového nezná.

Tabulka 41: Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké drogy?

Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké drogy?	Ano			
	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Rodiče	0	0,00	1	0,49
Kamarádi mladší 18 let	2	1,10	12	5,91
Kamarádi starší 18 let	0	0,00	2	0,99
Neznám	179	98,90	188	92,61
Celkem	181	100	203	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

V Tabulce 42 je zobrazeno, jaký postoj mají žáci šestých a devátých tříd ke člověku, který nadměrně užívá drogy. Vesměs se procentuálně názory žáků shodují. U 25,97 % žáků šestých tříd je nejvíce zastoupen názor, že si nadměrným užíváním člověk řeší problémy. Totožný názor je u 25,12 % žáků devátých tříd. Nejméně zastoupený názor u 12,15 % žáků šestých tříd je ten, že je to jeho věc. 15,27 % dotazovaných z devátých tříd si myslí, že takovým chování člověk způsobuje komplikace sobě i rodině.

Tabulka 42: Názor žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně užívá drogy

Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá drogy?	6. třída	9. třída
Je to jeho věc	12,15	17,24
Užívá si života	18,78	23,65
Řeší si své problémy	25,97	25,12
Potřebuje pomoci	22,10	18,72
Způsobuje komplikace sobě i rodině	20,99	15,27

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.3 Osobní zkušenost s užitím marihuany

Tabulka 43 zobrazuje četnost osobní zkušenosti respondentů s užitím marihuany. Více než polovina žáků z devátých tříd nemá žádnou osobní zkušenost. Jedná se o 55,88 % chlapců a 59,41 % dívek. Z celkového počtu dotazovaných chlapců z devátých tříd užilo marihuanu 19,61 % jednou a 24,51 % vícekrát. 14,85 % dívek užilo marihuanu jednou a 25,74 % vícekrát. Téměř většina respondentů z šestých tříd nikdy marihuanu neužila. Na odpověď jednou odpovědělo 5,62 % chlapců a 3,26 % dívek. Vícekrát s ní má zkušenost pouze 2,25 % chlapců a 2,17 % dívek.

Tabulka 43: Osobní zkušenost žáků 6. a 9. tříd s užitím marihuany

Kouřil/a jsi někdy marihuanu nebo ji užil/a jinak?	chlapci 9. tř.	dívky 9. tř.	chlapci 6. tř.	dívky 6. tř.
Nikdy	55,88	59,41	92,13	94,57
Jednou	19,61	14,85	5,62	3,26
Vícekrát	24,51	25,74	2,25	2,17

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 44 popisuje první osobní zkušenost respondentů z šestých a devátých tříd s užitím marihuany. V rámci šestých tříd se jeví jako nejrizikovější věk 12 let. V tomto případě užilo marihuanu 66,67 % dotazovaných. U respondentů z devátých tříd se ukazuje jako nejrizikovější věk 14 a 15 let, přičemž v těchto letech užilo poprvé marihuanu 30,23 % a 36,05 % žáků.

Tabulka 44: Věková struktura první osobní zkušenosti s marihuanou

Kolik let ti bylo:	6. třída	9. třída
10	0,00	1,16
11	25,00	4,65
12	66,67	8,14
13	8,33	19,77
14	0,00	30,23
15	0,00	36,05

Tabulka 45 zobrazuje, četnost užití marihuany žáků šestých a devátých tříd v posledních 30 dnech. Přičemž více než jedna polovina dotazovaných z obou tříd marihuanu neužila. 33,33 % žáků šestých tříd odpovědělo, že ji užilo nejvíce 1-2x. 25,58 % žáků devátých tříd užilo marihuanu v posledních 30 dnech 1-2x, 5,51 % 3-5x a 9,30 % 6x a více.

Tabulka 45: Četnost užití marihuany v posledních 30 dnech

Užití marihuany v posledních 30 dnech	6. třída	9. třída
0x	66,67	59,30
1-2x	33,33	25,58
3-5x	0,00	5,81
6x a více	0,00	9,30

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 46 znázorňuje, s kým respondenti z obou tříd nejčastěji užívali marihuanu. Všichni žáci šesté třídy užívali marihuanu s vrstevníky. Také 93,02 % respondentů z devátých tříd užívá nejčastěji marihuanu s vrstevníky.

Tabulka 46: S kým žáci 6. a 9. tříd užívali marihuanu

	6. třída	9. třída
Sám/sama	0,00	4,76
S rodiči nebo jinými dospělými	0,00	4,76
S dětmi nebo vrstevníky	100,00	93,02

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 47 zobrazuje okolnosti užití marihuany respondentů z obou tříd. 83,33 % žáků z šestých tříd si někdo z dospělých všiml, že marihuanu užívají a stejné procento bylo i potrestáno. U žáků devátých tříd se procentuální zastoupení liší. U 22,09 % si někdo z dospělých všiml, že užívají marihuanu a jen 15,12 % z nich bylo potrestáno.

Tabulka 47: Okolnosti užití marihuany

	6. třída		9. třída	
	ano	ne	ano	ne
Všiml si nějaký dospělý, že užíváš marihuanu?	16,67	83,33	22,09	77,91
Byl/a jsi za to potrestána?	16,67	83,33	15,12	84,88

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 48 ukazuje, zda žáci šestých a devátých tříd znají někoho, kdo užívá marihuanu častěji než 1x měsíčně. Více než polovina žáků šestých tříd, tj. 51,38 %, nikoho takového nezná. 45,30 % z nich zná kamarády mladší 18 let. 57,64 % respondentů z devátých tříd zná kamarády mladší 18 let a 33,00 % nikoho takového nezná.

Tabulka 48: Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu?

Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu?	Ano			
	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Rodiče	6	3,31	8	3,94
Kamarádi mladší 18 let	82	45,30	117	57,64
Kamarádi starší 18 let	0	0,00	11	5,42
Neznám	93	51,38	67	33,00
celkem	181	100	203	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 49 představuje názory žáků na člověka, který nadměrně užívá marihuanu. Uvedu nejvíce a nejméně procentuálně zastoupený názor dotazovaných. 27,07 % žáků šestých tříd si myslí, že si takový člověk užívá života a 13,26 % si myslí, že je to jeho věc. Názor, že si takový člověk užívá života, má i 64,04 % žáků z devátých tříd. Pouhých 2,46 % si myslí, takový člověk svým chováním způsobuje komplikace sobě i své rodině.

Tabulka 49: Názor žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně užívá marihuanu

Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá marihuanu?	6. třída	9. třída
Je to jeho věc	13,26	17,73
Užívá si života	27,07	64,04
Řeší si své problémy	20,44	9,85
Potřebuje pomoci	22,65	5,91
Způsobuje komplikace sobě i rodině	16,57	2,46

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.4 Osobní zkušenost s alkoholem

Tabulka 50 znázorňuje osobní zkušenost chlapců a dívek z šestých a devátých tříd s konzumací alkoholu. Z tabulky vyplývá, že téměř všichni z deváté třídy konzumovali alkohol. Vícekrát alkohol konzumovalo 70,59 % chlapců a 63,37 % dívek. Více než polovina dívek z šestých tříd nikdy nekonzumovala alkohol. Obě pohlaví z šestých tříd nejvíce konzumovala alkohol jednou. Jedná se 46,07 % chlapců a 29,35 % dívek.

Tabulka 50: Osobní zkušenost chlapců a dívek z 6. a 9. tříd s konzumací alkoholu

Konzumace alkoholu kdykoliv v minulosti	chlapci 9. tř.	dívky 9. tř.	chlapci 6. tř.	dívky 9. tř.
Nikdy	2,94	0,99	38,20	55,43
Jednou	26,47	35,64	46,07	29,35
Vícekrát	70,59	63,37	15,73	15,22

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 51 ukazuje věk, kdy respondenti šestých a devátých tříd měli první osobní zkušenost s konzumací alkoholu. Nyní uvedu nejvíce procentuálně zastoupený věk u jednotlivých tříd. Žáci šestých tříd konzumovali alkohol nejvíce v období 10 let až 12 let věku. V 10 letech poprvé konzumovalo alkohol 32,29 %, v 11 letech 31,25 % a ve 12 letech 21,88 %. Dotazovaní z devátých tříd mají nejčastější první zkušenost s alkoholem v období 12 let až 14 let. Ve 12 letech poprvé konzumovalo alkohol 12,56 %, ve 13 letech 28,64 % a ve 14 letech 35,18 %.

Tabulka 51: Věková struktura první osobní zkušenosti s konzumací alkoholu podle tříd

Kolik let ti bylo:	6. třída	9. třída
0 až 5	1,04	0,50
6 až 8	6,25	2,01
9	7,29	1,51
10	32,29	8,04
11	31,25	2,01
12	21,88	12,56
13	0,00	28,64
14	0,00	35,18
15	0,00	9,55

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 52 znázorňuje konzumaci alkoholu žáků obou tříd v posledních 30 dnech. Více než polovina žáků šestých tříd v posledních 30 dnech alkohol vůbec nekonzumovala. Pokud žáci alkohol užili, tak 19,79 % z nich ho užilo 1-2x. Více než polovina respondentů z devátých tříd, tj. 54,24 %, užila alkohol 1-2x v posledních 30 dnech.

Tabulka 52: Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech podle tříd

Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech?	6. třída	9. třída
0x	69,79	28,14
1-2x	19,79	54,27
3-5x	8,33	7,54
6x a více	2,08	10,05

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 53 zobrazuje opilost nebo změnu nálady konzumentů alkoholu žáků obou tříd. Více než polovina respondentů z šestých tříd uvedla, že nikdy nebyli opilí nebo nepocítili změnu

nálady. 20,83 % z nich uvedlo, že takový stav pocítili nejvíce 1-2x. 40,20 % dotazovaných z devátých tříd pocítili opilost nebo změnu nálady 1-2x a 19,60 % 3-5x.

Tabulka 53: Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu

Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu	6. třída	9. třída
0x	73,96	34,17
1-2x	20,83	40,20
3-5x	5,21	19,60
6x a více	0,00	6,03

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 54 znázorňuje, s kým respondenti nejvíce konzumovali alkohol. Z tabulky vyplývá, že 52,08 % žáků šestých tříd pilo alkohol pod dohledem rodičů nebo jiných dospělých a 37,50 % pilo alkohol s vrstevníky. Oproti tomu nejčastěji 77,39 % žáků devátých tříd konzumuje alkohol s vrstevníky.

Tabulka 54: S kým žáci 6. a 9. tříd konzumovali alkohol

S kým jsi pil/a?	6. třída	9. třída
Sám/sama	10,42	5,53
S rodiči nebo jinými dospělými	52,08	17,09
S dětmi nebo vrstevníky	37,50	77,39

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 55 ukazuje okolnosti konzumace alkoholu dotazovaných z šestých a devátých tříd. Z tabulky vyplývá, že u 64,58 % žáků šestých tříd si nějaký dospělý všiml, že konzumuje alkohol, z toho jich bylo 12,50 % potrestáno. Můžeme tedy říci, že více než polovina z nich pilo alkohol pod dozorem dospělých. U více než poloviny, tj. 60,30 %, žáků z devátých tříd, si žádný dospělý nevšiml, že konzumují alkohol.

Tabulka 55: Okolnosti konzumace alkoholu

	6. třída		9. třída	
	ano	ne	ano	ne
Všiml si nějaký dospělý, že piješ?	64,58	35,42	39,70	60,30
Byl/a jsi za to potrestána?	12,50	87,50	31,16	68,84

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 56 ukazuje, jestli žáci šestých a devátých tříd znají někoho, kdo se častěji než 1x týdně opíjí. Pouhých 20,44 % dětí z šestých tříd a 5,91 % dětí z devátých tříd nikoho takového nezná. Stejně procento žáků, tj. 37,57 %, zná rodiče nebo kamarády mladší 18 let, kteří častěji než 1x týdně konzumují alkohol. 35,47 % dotazovaných z devátých tříd zná rodiče a 46,80 % zná kamarády mladší 18 let, kteří častěji než 1x týdně konzumují alkohol.

Tabulka 56: Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opíjí?

Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opíjí?	Ano			
	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Rodiče	68	37,57	72	35,47
Kamarádi mladší 18 let	68	37,57	95	46,80
Kamarádi starší 18 let	8	4,42	24	11,82
Neznám	37	20,44	12	5,91
Celkem	181	100	203	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 57 představuje názory žáků šestých a devátých tříd na člověka, který nadměrně konzumuje alkohol. Následně uvedu nejvíce a nejméně procentuálně zastoupené názory. 31,49 % dotázaných z šestých tříd zastává názor, že nadměrnou konzumací alkoholu člověk řeší své problémy, jen 2,76 % z nich si myslí, že takový člověk potřebuje pomoci. 35,96 % respondentů z devátých tříd si myslí, že si takový člověk užívá života a jen 11,82 % zastává názor, že takový člověk potřebuje pomoci.

Tabulka 57: Názor žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně konzumuje alkohol

Jaký máš názor na člověka, který nadměrně zneužívá alkohol? (Vyber 1 odpověď)	6. třída	9. třída
Je to jeho věc	16,57	13,30
Užívá si života	20,99	35,96
Řeší si své problémy	31,49	23,65
Potřebuje pomoci	2,76	11,82
Způsobuje komplikace sobě i rodině	28,18	15,27

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.5 Osobní zkušenost s kouřením cigaret

Tabulka 58 zobrazuje zkušenost chlapců a dívek z šestých a devátých tříd s kouřením cigaret. Vícekrát kouřili cigarety obě pohlaví z 9. tříd. Chlapci zastupují 55,88% a dívky 62,38 %. Ukazuje se, že dívky mají větší osobní zkušenost s kouřením cigaret. Více než polovina chlapců a dívek z šestých tříd nikdy nekouřila. Jedenkrát kouřilo 21,74% dívek a 17,98 %. Vícekrát kouřilo a 15,22 % a 23,60 % chlapců.

Tabulka 58: Osobní zkušenost žáků 6. a 9. tříd s kouřením cigaret podle pohlaví

Kouřil/a jsi někdy cigarety?	chlapci 9. tř.	dívky 9. tř.	chlapci 6. tř.	dívky 9. tř.
Nikdy	23,53	15,84	58,43	63,04
Jednou	20,59	21,78	17,98	21,74
Vícekrát	55,88	62,38	23,60	15,22

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 59 znázorňuje věkovou strukturu první osobní zkušenosti s kouřením cigaret respondentů podle třídy. Nejrizikovějším věkem pro šesté třídy je věk 10 a 11 let, přičemž v tomto období má první zkušenost s kouřením cigaret 38,03 % a 36,62 % dotazovaných. Nejrizikovějším věkem pro žáky devátých tříd je věk 12 a 13 let, kdy má v tomto věkovém rozmezí první zkušenost s kouřením cigaret 22,70 % a 37,42 % dotazovaných.

Tabulka 59: Věková struktura osobní zkušenosti s kouřením cigaret podle tříd

Kolik let ti bylo:	6. třída	9. třída
0 až 5	0,00	0,00
6 až 8	4,23	2,45
9	2,82	2,45
10	38,03	0,61
11	36,62	9,20
12	18,31	22,70
13	0,00	37,42
14	0,00	19,02
15	0,00	6,13

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 60 ukazuje, kolik dní za posledních 30 dní žáci kouřili cigarety. Více než jedna polovina žáků šestých tříd, tj. 67,61 %, nekouřila cigarety ani jeden den. Jen 25,35 % z nich kouřilo několik dní. Více než jedna polovina žáků devátých tříd cigarety kouřila. 24,54 % z nich kouřilo několik dní, 20,86 % každý den a 15,34 % několik dní.

Tabulka 60: Kolik dní za posledních 30 dní žáci 6. a 9. tříd kouřili cigarety

Kolik dní jsi za posledních 30 dní kouřil/a?	6. třída	9. třída
Ani jeden	67,61	39,26
Několik dní	25,35	24,54
Většinu dní	5,63	15,34
Každý den	1,41	20,86

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 61 ukazuje, kolikrát za posledních 30 dní respondenti z obou tříd kouřili. 67,61 % dotazovaných z šestých tříd za posledních 30 dní nevykouřilo ani jednu cigaretu. V případě, že kouřili, tak 23,94 % vykouřilo dvě až pět cigaret. Více než polovina respondentů z 9. tříd vykouřila jednu a více cigaret. 28,83 % nejvíce vykouřilo dvě až pět cigaret a 27,61 % více než šest cigaret.

Tabulka 61: Počet vykouřených cigaret za posledních 30 dní

Pokud jsi za posledních 30 dní kouřil/a, kolik cigaret za den jsi vykouřil/a?	6. třída	9. třída
0	67,61	39,26
1	1,41	4,29
2 až 5	23,94	28,83
6 a více	7,04	27,61

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 62 znázorňuje, s kým respondenti nejvíce kouří cigarety. V obou třídách kouří s vrstevníky 71,83 % a 75,46 %. Je zajímavé, že 23,94 % žáků šesté třídy a 15,34 % žáků deváté třídy kouří cigarety sami.

Tabulka 62: S kým žáci 6. a 9. tříd nejvíce kouří cigarety

S kým jsi kouřil/a?	6. třída	9. třída
Sám/sama	23,94	15,34
S rodiči nebo jinými dospělými	4,23	9,20
S dětmi nebo vrstevníky	71,83	75,46

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 63 znázorňuje okolnosti kouření cigaret žáků šestých a devátých tříd. Z tabulky vyplývá, že 76,06 % žáků šestých tříd kouří cigarety tak, aby si jich nikdo z dospělých nevšiml. Pouze 23,94 % žáků šestých tříd bylo přistiženo nějakým dospělým při kouření cigaret a 22,54 % z nich jich bylo potrestáno. 34,97 % respondentů z devátých tříd bylo přistiženo nějakým dospělým při kouření cigaret a 26,99 % z nich jich bylo potrestáno. Jasná většina žáků devátých tříd, stejně jako většina žáků šestých tříd, kouří cigarety tak, aby nebyla přistižena.

Tabulka 63: Okolnosti kouření cigaret u žáků 6. a 9. tříd

	6. třídy		9. třídy	
	ano	ne	ano	ne
Všiml si nějaký dospělý, že kouříš?	23,94	76,06	34,97	65,03
Byl/a jsi za to potrestána?	22,54	77,46	26,99	73,01

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 64 ukazuje, zda respondenti obou tříd znají někoho, kdo pravidelně kouří cigarety. Jen 5,52 % žáků šestých tříd a 0,49 % žáků devátých tříd nezná nikoho, kdo pravidelně kouří cigarety. Dotazovaní z šestých tříd znají 48,62 % rodičů a 41,44 % kamarádů mladších 18 let, kteří pravidelně kouří. Respondenti z devátých tříd znají nejvíce 56,16 % kamarádů mladších 18 let a 35,96 % rodičů, kteří pravidelně kouří.

Tabulka 64: Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety?

Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety?	Ano			
	6. třída		9. třída	
	AČ	RČ	AČ	RČ
Rodiče	88	48,62	73	35,96
Kamarádi mladší 18 let	75	41,44	114	56,16
Kamarádi starší 18 let	8	4,42	15	7,39
Neznám	10	5,52	1	0,49
Celkem	181	101	203	100

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 65 zobrazuje názory dotazovaných z obou tříd na člověka, který pravidelně kouří cigarety. Nyní uvedu nejvíce a nejméně procentuálně zastoupené názory podle tříd. Obě třídy se shodly na názoru, že je to osobní věc člověka, který kouří. Šesté třídy tento názor zastupují v 51,38 % a deváté třídy v 71,43 %. Obě třídy si také myslí, že tím člověk způsobuje komplikace sobě i své rodině. Šesté třídy představují 7,72 %. Deváté třídy zastupují 2,96 %, přičemž stejné procento zastává názor, že si kouřením člověk řeší své problémy.

Tabulka 65: Názory žáků 6. a 9. tříd na člověka, který pravidelně kouří cigarety

Jaký máš názor na člověka, který pravidelně kouří cigarety	6. třída	9. třída
Je to jeho věc	51,38	71,43
Užívá si života	19,89	15,76
Řeší si své problémy	9,94	2,96
Potřebuje pomoci	11,05	6,90
Způsobuje komplikace sobě i rodině	7,73	2,96

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.6 Dostupnost návykových látek

Tabulka 66 znázorňuje dostupnost návykových látek pro žáky šestých a devátých tříd. Z tabulky vyplývá, že pro respondenty z šestých tříd je velmi těžká dostupnost ohledně nelegálních návykových látek. Pro 48,62 % z nich je velmi těžce dostupný alkohol a pro 57,46 % jsou velmi těžce dostupné cigarety. Obdobné výsledky vyšly i u žáků devátých tříd. I pro ně jsou velmi těžce dostupné nelegální návykové látky. Kromě marihuany, která je pro méně než polovinu dosažitelná. Pouze pro 43,84 % dotázaných je marihuana velmi těžce dostupná. Téměř celé většině respondentů z devátých tříd nedělá problém zajistit si alkohol a cigarety. Pouze pro 4,93 % je alkohol velmi těžce dosažitelný. Cigarety jsou velmi těžce dostupné jen pro 12,81% žáků z devátých tříd.

Tabulka 66: Dostupnost návykových látek pro žáky 6. a 9. tříd

Jak je ti dostupný/á:	velmi snadné		docela snadné		docela těžké		velmi těžké	
	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída	6. třída	9. třída
alkohol	7,73	32,02	23,20	52,22	20,44	10,84	48,62	4,93
cigarety	7,73	40,89	19,34	35,47	15,47	6,40	57,46	12,81
marihuana	0,55	16,26	2,76	23,65	3,31	16,26	93,37	43,84
pervitin	0,00	0,00	0,00	0,99	0,55	2,46	99,45	96,55
kokain	0,00	0,00	0,00	0,49	0,55	2,96	99,45	96,55
LSD	0,00	0,00	0,00	0,49	0,55	4,43	99,45	95,07
lysohlávky	0,00	0,99	0,00	4,93	0,55	6,90	99,45	87,19
extáze	0,00	0,00	0,00	1,97	0,55	8,87	99,45	89,16
heroin	0,00	0,00	0,00	0,49	0,55	1,48	99,45	98,03

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

8.4.7 Osobní zkušenost s poruchami příjmu potravy

Tabulka 67 zobrazuje v jaké míře dívky a chlapci souhlasí s výroky o projevech příjmu potravy. Z tabulky vyplývá, že 50,26 % dívek si dělá starosti, aby nepřibralo na váze, 57,51 % dívek se cítí tlustě, i když podle ostatních jsou hubené, 31,09 % dívek jí velké porce, i když nemají hlad a 45,60 % dívek je na sebe naštvaných, protože se přejídají a přibírají na váze. Chlapci na uvedené výroky vždy uvedli odpověď ne. V procentuálním zastoupení si 73,82 % chlapců nedělá starosti s přibíráním na váze, 80,63 % se necítí obézně, 75,92 % nejí velké porce a 82,72 % chlapců na sebe není naštvaných kvůli přejídání a přibírání na váze.

Tabulka 67: Projevy poruch příjmu potravy

	Ne		ano	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci
dělám si starosti, abych nepřibíral/a na váze	49,74	73,82	50,26	26,18
cítím se tlustý/á, i když podle ostatních jsem hubený/á	42,49	80,63	57,51	19,37
jím velké porce, i když nemám hlad	68,91	75,92	31,09	24,08
jsem na sebe naštvaný/á, protože se přejídám a přibírám na váze	54,40	82,72	45,60	17,28

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 68 zobrazuje četnost projevů poruch příjmu potravy u dívek a chlapců. Z tabulky vyplývá, že téměř jedna polovina dívek, tj. 49,22 %, nikdy během týdne nehladověla nebo nepřiměřeně necvičila, aby zabránila přibývání na váze. Pokud tak dívky učinily, tak nejčastější odpověď je, že 1-2x týdně (24,35 %) a 3-5x týdně (24,35%). Většina chlapců, tj. 75,39 %, nikdy během týdne nehladověla ani nepřiměřeně cvičila. Pokud tak chlapci učinili, nejčastější odpověď je 1-2x týdně (12,04 %). Tabulka dále ukazuje, že 75,65 % dívek se nikdy během týdne nepřinutilo zvracet ani neužilo projímadlo, aby zabránilo přibývání na váze. Jen 17,10 % dívek tak učinilo během týdne 1-2x. Naprostá většina chlapců, tj. 98,95 %, se nikdy během týdne nepřinutila zvracet nebo neužila projímadlo, aby zabránila přibývání na váze.

Tabulka 68: Projevy poruch příjmu potravy

	0x		1-2x		3-5x		6-10x		více než 10x	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
kolikrát týdně jsi hladověl/a nebo nepřiměřeně cvičil/a, abys zabránil/a přibývání na váze?	49,22	75,39	24,35	12,04	24,35	7,33	1,04	2,09	1,04	3,14
kolikrát týdně jsi se přinutil/a zvracet nebo jsi užil/a projímadlo, abys zabránil/a přibírání na váze?	75,65	98,95	17,10	1,05	5,70	0,00	1,55	0,00	0,00	0,00

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

9 Diskuze

Výzkum, který je probíraný v kapitole 7, byl zrealizovaný kvantitativní strategií. Vzhledem k velikosti zkoumaného souboru se tato zvolená strategie a zvolená technika dotazníkového šetření technicky vyplatila. Nejen, že samotné výzkumné šetření zahrnovalo poměrně vysoký počet respondentů, ale samotný dotazník byl velice rozsáhlý a orientoval se hned na několik rizikových jevů v životě dospívajícího jedince. Rozsah dotazníku (viz Příloha 2) byl 9 stran. Časový limit na jeho vyplnění byl 45 minut. Z tohoto důvodu byla zvolená metoda a technika více než vhodná. Vyhodnocování dotazníků bylo náročné, vzhledem k jeho rozsáhlosti. Co se týče jeho struktury, vyskytly se problémy v jeho pochopení spíše u žáků šestých tříd. Ponaučením je, aby se vždy vytvořily otázky, co nejjednodušším způsobem, kterým každý dotazovaný bezchybně porozumí.

Výzkum, který je zpracovaný v rámci diplomové práce, plnil sedm dílčích cílů, které následně naplňovaly hlavní výzkumný cíl. Dílčí cíle byly vytvořeny podle struktury dotazníku.

První dílčí cíl zahrnoval dvě hypotézy, které zkoumaly společnost, se kterou dotazovaní tráví volný čas. První hypotéza (Žáci 6. tříd tráví nejvíce času s rodinou) byla naplněna. Bylo zjištěno, že 46,41 % žáků šestých tříd tráví svůj volný čas ve společnosti rodiny. V tomto věkovém období dochází k intenzivnější potřebě kontaktu s vrstevníky. Druhá hypotéza (Dívky tráví nejvíce času ve skupině samých dívek) se nepotvrdila. Z celkového souboru dívek tráví volný čas se samými dívkami pouze 29,83 %. Hypotéza se nepotvrdila ani v případě, že dívky rozdělíme podle tříd, i přes to, že dívky ze šestých tříd se této hypotéze přibližují. 47,56 % z nich tráví volný čas se samými dívkami. Dívek z devátých tříd je jen 15,31 %.

Druhý dílčí cíl zahrnoval taktéž dvě hypotézy, které zkoumaly nejčastější formu šikany, kterou zažívají dívky a chlapci. Třetí hypotéza (Dívky z 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě nadávek a urážení) se potvrdila. Tuto podobu šikany zažívá 54,46 % dívek z devátých tříd, přičemž 36,63 % má takovou zkušenost 1x, 13,86 % 2-3x a 3,96 % 4x a více. Stejnou zkušenost má i 56,52 % dívek z šestých tříd. Jedenkrát ji zažilo 27,17 %, 2-3x 7,61 % a 21,74 % ji zažilo 4x a více. Čtvrtá hypotéza (Chlapci z 6. a 9. tříd mají nejčastější osobní zkušenost se šikanou v podobě fyzického násilí) se nenaplnila. S fyzickým násilím má zkušenost pouze 21,57 % chlapců z devátých tříd a 26,97 % chlapců z šestých tříd.

Třetí dílčí cíl obsahoval dvě hypotézy, které se zaměřovaly na nejčastější podobu antisociálního chování dotazovaných. Pátá hypotéza (Respondenti z 9. tříd mají větší osobní zkušenost s chozením za školu) se potvrdila, protože 26,60 % žáků devátých tříd bylo minimálně jednou za školou, tedy o 23,29 % více než žáků z šestých tříd. Šestá hypotéza (Respondenti z 9. tříd mají větší osobní zkušenost s lhaním učitelům i rodičům než žáci z 6. tříd) se naplnila.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že 78,82 % dotazovaných někdy lhalo učitelům nebo se snažilo utajit něco, co udělalo a 79,80 % někdy lhalo svým rodičům. Téměř jedna polovina (49,17 %) dotazovaných z šestých tříd má problém se lhaním učitelům.

Čtvrtý dílčí cíl byl naplňován pěti hypotézami, které zkoumaly, jaké zkušenosti mají dotazovaní s nealkoholovými drogami. Sedmá hypotéza (Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými drogami než žáci 6. tříd) se potvrdila. Osobní zkušenost s drogou má 10,34 % žáků z devátých tříd a jen 1,66 % žáků z šestých tříd. Nejčastější zkušenost mají s organickými rozpouštědly, lysohlávkami a extází. Osmá hypotéza (Chlapci mají větší osobní zkušenost s nealkoholovými drogami než dívky) se naplnila, neboť takovou zkušenost má 7,85 % chlapců z celkového zkoumaného souboru. Dívky mají zkušenost s drogou o 3,19 % menší. Devátá hypotéza (Respondenti mají největší osobní zkušenost s marihuanou) se naplnila. V rámci nelegálních drog má zkušenost s marihuanou 44,12 % chlapců a 40,59 % dívek z devátých tříd. 24,51 % chlapců a 25,74 % dívek ji užilo vícekrát. Marihuanu někdy užilo i 7,87 % chlapců a 5,43 % dívek z šestých tříd. Desátá hypotéza (Děti, které ve svém okolí znají někoho, kdo užívá marihuanu, mají častější osobní zkušenost s marihuanou) se nepotvrdila, protože z celkového souboru dotazovaných má osobní zkušenost s marihuanou jen 25,83 %. Z celkového souboru zná 58,33 % někoho, kdo užívá marihuanu častěji než 1x týdně. Jedenáctá hypotéza (Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím nealkoholových návykových látek, nejčastěji nealkoholové návykové látky užívají s vrstevníky) se potvrdila. Z celkového souboru dotazovaných dětí užilo 23,70 % marihuanu a 5,73 % nealkoholové drogy ve skupině svých vrstevníků.

Pátý dílčí cíl zahrnoval šest hypotéz, které zkoumaly, jaké zkušenosti mají dotazovaní s legálními návykovými látkami. Dvanáctá hypotéza (Žáci 9. tříd mají větší osobní zkušenost s konzumací alkoholu než žáci 6. tříd) se naplnila. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 98,03 % žáků z devátých tříd má zkušenost s konzumací alkoholu. Převyšují tak o 44,99 % žáky z šestých tříd. Třináctá hypotéza (Žáci 6. tříd jsou rodiči méně kontrolováni, zda konzumují alkohol než žáci 6. tříd) se potvrdila, neboť 42,54 % dětí z šestých tříd nebylo svými rodiči nikdy kontrolováno. Oproti nim nebylo kontrolováno jen 10,84 % žáků z devátých tříd. Čtrnáctá hypotéza (Děti, které znají ve svém okolí někoho, kdo nadužívá alkohol, mají častější osobní zkušenost s pitím alkoholu) se naplnila. Z celkového souboru dětí zná 87,24 % někoho, kdo konzumuje alkohol častěji než 1x týdně. Celkem 76,83 % dotazovaných má s pitím alkoholu zkušenost. Patnáctá hypotéza (Dívky mají častější zkušenost s kouřením cigaret než chlapci) se potvrdila, protože 67,87 % dívek někdy v minulosti kouřilo. Chlapce tak procentuálně převyšují o 7,66 %. Šestnáctá hypotéza (Žáci 9. tříd jsou rodiči častěji kontrolováni, zda kouří cigarety než žáci 6. tříd) se naplnila. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 67,98 % dětí z devátých tříd je

kontrolováno v častějších intervalech. Oproti nim je kontrolováno jen 28,78 % dotazovaných z šestých tříd. Sedmnáctá hypotéza (Děti, které znají ve svém okolí někoho, kdo kouří, mají častější osobní zkušenost s kouřením) se naplnila. Ze všech dotazovaných žáků zná 97,14 % někoho, kdo pravidelně kouří. Z celkového souboru dotazovaných uvedlo, že 60,94 % mělo někdy zkušenost s kouřením cigaret. Osmnáctá hypotéza (Respondenti, kteří mají osobní zkušenost s užitím legálních návykových látek, nejčastěji legální návykové látky užívají s vrstevníky) se potvrdila, neboť výzkumné šetření zjistilo, že 49,84 % dotazovaných někdy konzumovalo alkoholické nápoje a 45,31 % někdy kouřilo cigarety ve skupině svých vrstevníků.

Šestý dílčí cíl byl naplňován pomocí jedné hypotézy, která zjišťovala, v jaké míře jsou dotazovaným dostupné legální návykové látky. Devatenáctá hypotéza (Pro žáky 9. tříd je alkohol a cigarety snadno dostupný než pro žáky 6. tříd) se naplnila. Výzkumné šetření potvrdilo, že pro 84,24 % a 76,36 % dětí z devátých tříd jsou alkohol a cigarety velmi nebo docela snadno dostupné. Pro žáky šestých tříd jsou ve většině odpovědí těžce dostupné.

Sedmý dílčí cíl byl naplňován taktéž pomocí jedné hypotézy, která se zaměřovala na zkušenost dotazovaných s projevy poruch příjmu potravy. Dvacátá hypotéza (Dívky dbají na svou váhu více než chlapci) se potvrdila. Zjistilo se, že 49,74 % dívek dbá na to, aby nepřibíralo na váze. Dívky převyšují chlapce o 26,18 %. Zároveň je nutné podotknout, že více než polovina dívek (50,26 %) si takové starosti nepřipouští.

Celkově můžeme říci, že žáci devátých tříd mají větší tendence se rizikově chovat, zejména v oblasti nelegálních a legálních návykových látek. Vyrůstá u nich touha experimentovat a zkoušet nové věci. Ovšem je nutné vzít v potaz, že tato hranice se snižuje a ohrožuje i žáky mladší.

10 Závěr

Diplomová práce se zabývala projevem rizikového chování u dospívajících dětí. Hlavním záměrem diplomové práce bylo nahlédnout do problematiky rizikového chování a zjistit, v jaké míře se takové chování u žáků šestých a devátých tříd základních škol ve Dvoře Králové nad Labem vyskytuje. Teoretická část diplomové práce vymezila teoretické pojetí této problematiky a popsala základní pojmy projevů rizikového chování. Výzkumné šetření je popsáno v samostatné kapitole. Přičemž kapitola 7 se věnuje samotnému výzkumnému šetření, stanoveným hypotézám a jejich vyhodnocení. Kapitola 8 interpretuje výsledky celého výzkumného šetření.

Z teoretické části vyplývá, že období dospívání je jakýsi vývojový mezník, ve kterém se formuje osobnost dospívajícího jedince. Rozhodně se nejedná o jednoduché období. Proměna dítěte v dospívajícího jedince se neobejde bez zmatku, nejistot či konfliktů s rodiči. Pro dospívání je charakteristické testovat hranice a riskovat. Mladý člověk především testuje sám sebe, protože hledá svou identitu, zkouší kým je a kým bude. Proto je toto období nebezpečné pro rozvoj rizikového chování. Dospívajícího jedince ovlivňují výchovní činitelé jako je rodina, škola, vrstevníci a společnost. Rodiče představují vzorce chování, a pokud s nimi dospívající nebude mít vyvážené vztahy, může dojít k neadekvátnímu řešení situace ze strany dospívajícího. Mnohdy jako únik do problémového světa. Z těchto důvodů je potřeba objevit projevy rizikového chování v jejich začátcích. Je nutné hledat řešení k jejich předcházení a potlačování, zejména cílenou prevencí na všech úrovních rizikového chování.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že rodiče žáků šestých a devátých tříd v převážné většině projevují zájem o své děti, ve smyslu výchovném. Co se týče volného času dětí, tak převážně svůj den tráví sledováním televize, počítače nebo internetu. Poměrně velkou část času tráví venku nebo doma bez přítomnosti dospělých. Většina dospívajících nenavštěvuje žádné umělecké kroužky ani organizace pro děti a mládež, spíše navštěvují kroužky sportovní nebo sportují sami nebo s kamarády. Většina z nich tráví svůj volný čas s vrstevníky ve smíšené skupině. S tím je propojeno zjištění, že většina z nich vykazuje četné napojení na vrstevníky, kteří se rizikově projevují. V rámci šikany se zjistilo, že převážná většina s ní nemá zkušenosti. Postoje dotazovaných k násilnému chování jsou z velké části negativní. Z velké většiny se antisociálně projevují více chlapci než dívky. U obou pohlaví dominuje lhaní autoritám. Dále bylo zjištěno, že mnohé formy rizikového chování v oblasti návykových látek jsou poměrně rozšířené. Toto zjištění může být součástí kulturního zázemí a tradic, zejména u trendu experimentování s marihuanou nebo zkušeností s konzumací alkoholu. Osobní zkušenost s drogami vykazuje 6,25 % všech dotazovaných. Osobní zkušenost s užitím marihuany vykazuje

25,52 %. Osobní zkušenost s konzumací alkoholu má 76,83 % a osobní zkušenost s kouřením cigaret vykazuje 60,94 %. V této souvislosti platí, že legální návykové látky jsou dospívajícím skutečně dostupné. To samé platí i v případě organických rozpouštědel a lysohlávek, se kterými mají dospívající nejvíce zkušeností. V oblasti projevů poruch příjmu potravy bylo zjištěno, že tendence se tak chovat mají v převážné většině dívky. Výsledky, ale nepotvrdily zásadní problémy.

Závěrem bych podotkla, že je velmi důležitá spolupráce všech činitelů, kteří formují osobnost dospívajícího jedince, aby zamezili vzniku nebo projevům rizikového chování. Rizikové chování samozřejmě nikdy úplně nevymizí, proto je nutné, aby byla vedena promyšlená, účinná a soustavná primární prevence, která bude rizikové chování minimalizovat.

11 Seznam použité literatury

Monografie

- [1] BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. 197 s. Pedagogika. ISBN 80-86642-08-9.
- [2] BENEŠOVÁ, Dagmar a MIČOVÁ, Lenka. *Diety při onemocnění mentální anorexií a bulimií: recepty, rady lékaře*. 1. vyd. Praha: Sdružení MAC, 2003. 31 s. Diety pro nejčastější choroby; sv. 28. ISBN 80-86015-91-2.
- [3] BUKOVSKÁ, Lucie. *Děti a jejich problémy III. – sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2010. ISBN 978-80-254-6840-1.
- [4] CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 197 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3676-629.
- [5] ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. ISBN 80-902-6141-8.
- [6] DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- [7] DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 279 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-716-9254-9.
- [8] FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [9] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [10] GROGAN, Sarah. *Body image: psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000. 184 s. Psyché. ISBN 80-7169-907-1.
- [11] HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách: drogy a jejich účinky, rizika zvyšující užívání drog, léčba, problémové situace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2001. 133 s. ISBN 80-247-0135-9.
- [12] HAMANOVÁ, J. Rizikové chování v dospívání, především v reprodukční oblasti. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 4. odborný seminář, 6. - 8. října 2003, SZÚ Praha*. Praha: Free Teens Press, 2003. ISBN 80-902-8983-5.
- [13] HEŘMANSKÁ, Danuše. *Psychologická analýza dětské predelikvence: s interdisciplinárními aspekty a metodou posuzování činů*. Hradec Králové: Gaudeamus,

1994. 97 s. Vědecké práce Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové. ISBN 80-7041-097-3.
ISBN 978-80-7367-368-0.
- [14] KALINA, Kamil a kol. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001. 118 s. ISBN 80-238-8014-4.
- [15] KOZEL, Roman a kol. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 277 s. Expert. ISBN 80-247-0966-X.
- [16] František a DRTILOVÁ, Jana. *Život s deprivanty. I, Zlo na každý den*. 1. vyd. Praha: Galén, ©2001. 390 s. Makropulos. Velká řada. ISBN 80-7262-088-6.
- [17] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.
- [18] KRCH, František David a kol. *Poruchy příjmu potravy: vymezení a terapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 238 s. Psyché. ISBN 80-7169-627-7.
- [19] KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 155 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-965-8.
- [20] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [21] LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele: o situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2., upr. vyd. Brno: Paido, 2008. 69 s. ISBN 978-80-7315-169-0.
- [22] LOVASOVÁ, Lenka, Jaroslava HANUŠOVÁ a Kateřina HELLERBRANDOVÁ. *Děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7.
- [23] MACEK, Petr. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 80-717-8747-7.
- [24] MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992, 157 s. ISBN 80-852-9884-8.
- [25] MARÁDOVÁ, Eva. *Poruchy příjmu potravy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 32 s. ISBN 978-80-86991-09-2.
- [26] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [27] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Vyd. 1. Avicenum, 1986, 336 s. ISBN 08-011-86.

- [28] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, 335 p. ISBN 80-717-8771-X.
- [29] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [30] MIOVSKÝ, Michal a Pavel BARTÍK. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Vyd. 1. 253 s. ISBN 978-808-7258-477.
- [31] NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 4., rozš. vyd. Praha: BESIP, 1997. 128 s.
- [32] NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, PERNICOVÁ, Dana. *Prevence problémů působených návykovými látkami na školách. Příručka pro pedagogy*. Praha: Besip MV, 1994
- [33] NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 152 s. ISBN 80-7178-432-X.
- [34] NOVÁK, Miroslav. *O kouření*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1980. 163 s.
- [35] OREL, Miroslav a kol. *Psychopatologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 263 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3737-9.
- [36] PAPEŽOVÁ, Hana. *Bulimia nervosa: příručka pro všechny, kteří nemocí trpí - postižené samotné, jejich rodiny, přátele, partnery a některé odborníky (učitele a lékaře první linie)*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2003. 109 s. ISBN 80-85121-81-6.
- [37] PEŠEK, Roman a NEČESANÁ, Kateřina. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících: vybrané klíčové dokumenty, výsledky aktuálních výzkumů, příčiny a vývoj užívání drog, motivace ke změně a léčba: moderní metody pro nácvik psychosociálních dovedností zvyšujících sebedůvěru*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2009. 73 s. ISBN 978-80-254-5971-3.
- [38] PEŠEK, Roman, Andrea VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ a Ondřej VESELÝ. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2008, 84 s. ISBN 978-80-239-9405-6.
- [39] PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří. *Česká mládež v perspektivě delikvence: (výsledky mezinárodního výzkumu ISRD-2)*. [Praha]: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2007. 78, 24 s. ISBN 978-80-86284-68-2.

- [40] PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?*. 2., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. 88 s., [4] s. barev. il. Medica: praktické rady lékaře; sv. 9. ISBN 80-85800-25-X.
- [41] ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
- [42] ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
- [43] SPÁČILOVÁ, Lenka. *Adiktologie: odborný časopis pro prevenci, léčbu a výzkum závislostí*. Tišnov: Scan, 2001-. ISSN 1213-3841. Dostupné také z: <http://www.adiktologie.cz>.
- [44] SKÁLA, Jaroslav. *Až na dno? Fakta o alkoholu a jiných návykových lákách*. Vyd. 4. Praha: Avicenum, 1988. ISBN 08-045-88
- [45] SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4.
- [46] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
- [47] VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN 80-246-1074-4.
- [48] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.
- [49] VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.
- [50] VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Editor Ivan Slaměník. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-288.
- [51] ZÁŠKODNÁ, Helena. *Pojetí závislosti na návykových lákách*. Ostrava: Scholaforum, 1997. 27 s. Tematický sešit. Občanská výchova. ISBN 80-86058-36-0.
- [52] ZÁŠKODNÁ, Helena. *Sociální deviace dětí a mládeže*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 94 s. ISBN 80-704-2519-9.

Akademická práce

- [53] KOZUBÍKOVÁ, Dana. *Projevy rizikového chování a jejich prevence*. Zlín, 2011. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce JUDr. Libor Šnědar, Ph.D.

Internetové zdroje

- [54] *Co je prevence.* [online]. 2014 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3071/Co-je-prevence>
- [55] *Evropská zpráva o drogách 2013: trendy a vývoj* [online]. 2013 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: http://txt.www.drogy-info.cz/index.php/info/press_centrum/evropska_zprava_o_drogach_2013_trendy_a_vyvoj
- [56] GFROERER J. C., WU, L.-T., & PENNE, M. A. *Initiation of Marijuana Use:Trends, Patterns, and Implications* [online]. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Office of Applied Studies, 2002 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.samhsa.gov/data/mjinitiation/mjinitiation.pdf>
- [57] HURÝSEK, Lukáš. *Vstupní bránou do světa tvrdých drog je alkohol.* [online]. 2013 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.magazin-legalizace.cz/cs/articles/detail/544-vstupni-branou-do-sveta-tvrдых-drog-je-alkohol>
- [58] KOHOUTEK, Rudolf. *Dotazník* [online]. 2008 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wpsy/old/stud_materialy/koh_dotaznik.htm
- [59] *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže* [online]. 2010 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20273>
- [60] *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení* [online]. 2008 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20272>
- [61] MLČOCH, Zbyněk. *Kuřáková plíce: Statistiky týkající se kouření cigaret - souhrn všech údajů.* [online]. 2013-2014 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/statistiky-tykajici-se-koureni/10-statistiky-tykajici-se-koureni-cigaret.html
- [62] *Primární prevence šikany a agresivního chování* [online]. 2009 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.kapezet.cz/index.php?object=General&articleId=154&leveMenu=0>
- [63] *Primární prevence užívání návykových látek* [online]. 2009 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.kapezet.cz/index.php?object=General&articleId=152&leveMenu=0>
- [64] *Programy primární prevence poruch příjmu potravy* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.anabell.cz/index.php/anabell-praha/nase-sluzby/programy-primarni-prevence>

- [65] *Rizikové chování ve školním prostředí - krádeže* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20287>
- [66] *Rizikové chování ve školním prostředí - návykové látky* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20276>
- [67] *Rizikové chování ve školním prostředí - poruchy příjmu potravy* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20278>
- [68] *Rizikové chování ve školním prostředí - vandalismus* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20285>
- [69] *Rizikové chování ve školním prostředí - záškoláctví* [online]. 2012 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20286>
- [70] *Stimulační drogy: pervitin* [online]. 2003 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/stimulancia/stimulancia_strucne
- [71] *Taneční drogy* [online]. 2003 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy/tanecni_drogy/tanecni_drogy_souhrn
- [72] *Program primární prevence: Unplugged* [online]. 2011 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/2591/Unplugged-Program-primarni-prevence-pro-zaky-6-trid-zakladnich-skol>
- [73] *Užívání alkoholu mezi mládeží: výsledky ESPAD* [online]. 2003 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy/alkohol/uzivani_alkoholu_mezi_mladezi_vysledky_studie_espad
- [74] *Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: Šikana* [online]. 2013 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Ffile%2F31795_1_1%2F&ei=xsueU-LuKOWp7Ab33IDYCW&usg=AFQjCNGDdutKL_7YJGcJOXMkwqZwcfEj8Q&bvm=bv.68911936,d.ZWU
- [75] Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. In: 78/2005. 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

12 Seznam obrázků

Obrázek 1: Schématický nákres koordinace rizikového chování ve školství (MŠMT, 2008) 43

13 Seznam tabulek

Tabulka 1: Zobrazení operacionalizace	56
Tabulka 2: Společnost, ve které dotazovaní tráví většinu volného času	58
Tabulka 3: Struktura skupiny podle pohlaví, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají	58
Tabulka 4: Struktura skupiny podle pohlaví a tříd, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají	59
Tabulka 5: Četnost osobní zkušenosti dívek s konkrétní podobou šikany	59
Tabulka 6: Četnost osobní zkušenosti chlapců s konkrétní podobou šikany	60
Tabulka 7: Antisociální chování.....	61
Tabulka 8: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami	62
Tabulka 9: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami podle pohlaví	63
Tabulka 10: Osobní zkušenost respondentů s marihuanou	63
Tabulka 11: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s marihuanou, a které znají někoho, kdo marihuanu užívá.....	64
Tabulka 12: S kým děti z celkového souboru nejčastěji užívají nealkoholové návykové látky ...	64
Tabulka 13: Osobní zkušenost s konzumací alkoholu u žáků 6. a 9. tříd.....	65
Tabulka 14: Kontrola rodičů, zda jejich děti konzumují alkohol	65
Tabulka 15: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s konzumací alkoholu, a které znají někoho, kdo konzumuje alkohol.....	66
Tabulka 16: Osobní zkušenost s kouřením cigaret podle pohlaví.....	66
Tabulka 17: Četnost kontroly rodičů, zda jejich děti kouří cigarety	67
Tabulka 18: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s kouřením cigaret, a které znají někoho, kdo pravidelně kouří cigarety	67
Tabulka 19: S kým dotazovaní nejčastěji užívají legální návykové látky.....	68
Tabulka 20: Dostupnost legálních návykových látek.....	68
Tabulka 21: Starost o svou váhu podle pohlaví.....	69
Tabulka 22: Rozdělení respondentů podle pohlaví	70
Tabulka 23: Věková struktura 6. a 9. tříd	70
Tabulka 24: Rodinná struktura	71
Tabulka 25: Přístup rodičů k dětem.....	71
Tabulka 26: Aktivity žáků 6. a 9. tříd ve volném čase během všedních dní	72
Tabulka 27: Aktivity žáků 6. a 9. tříd ve volném čase během týdne.....	73
Tabulka 28: S kým žáci 6. a 9. tříd tráví nejvíce volného času	74

Tabulka 29: Členství v partě podle pohlaví.....	74
Tabulka 30: Věková struktura party	75
Tabulka 31: Vnitřní morálka skupiny.....	75
Tabulka 32: Struktura skupiny podle pohlaví	75
Tabulka 33: osobní zkušenost respondentů s konkrétními formami šikany.....	76
Tabulka 34: Postoje žáků k násilnému chování podle pohlaví.....	77
Tabulka 35: Postoje žáků k násilnému chování podle pohlaví.....	78
Tabulka 36: Antisociální chování podle pohlaví.....	78
Tabulka 37: Osobní zkušenost chlapců a dívek s tvrdými drogami	79
Tabulka 38: Věková struktura první osobní zkušenosti s drogou	79
Tabulka 39: S kým žáci 6. a 9. tříd užili drogu	80
Tabulka 40: Okolnosti užití drogy žáky z 6. a 9. tříd	80
Tabulka 41: Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké drogy?	80
Tabulka 42: Náзор žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně užívá drogy	81
Tabulka 43: Osobní zkušenost žáků 6. a 9. tříd s užitím marihuany.....	81
Tabulka 44: Věková struktura první osobní zkušenosti s marihuanou.....	82
Tabulka 45: Četnost užití marihuany v posledních 30 dnech.....	82
Tabulka 46: S kým žáci 6. a 9. tříd užili marihuanu.....	82
Tabulka 47: Okolnosti užití marihuany	82
Tabulka 48: Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu?	83
Tabulka 49: Náзор žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně užívá marihuanu	83
Tabulka 50: Osobní zkušenost chlapců a dívek z 6. a 9. tříd s konzumací alkoholu	84
Tabulka 51: Věková struktura první osobní zkušenosti s konzumací alkoholu podle tříd.....	84
Tabulka 52: Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech podle tříd.....	84
Tabulka 53: Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu.....	85
Tabulka 54: S kým žáci 6. a 9. tříd konzumovali alkohol	85
Tabulka 55: Okolnosti konzumace alkoholu	85
Tabulka 56: Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opíjí?	86
Tabulka 57: Náзор žáků 6. a 9. tříd na člověka, který nadměrně konzumuje alkohol	86
Tabulka 58: Osobní zkušenost žáků 6. a 9. tříd s kouřením cigaret podle pohlaví.....	86
Tabulka 59: Věková struktura osobní zkušenosti s kouřením cigaret podle tříd.....	87
Tabulka 60: Kolik dní za posledních 30 dní žáci 6. a 9. tříd kouřili cigarety	87
Tabulka 61: Počet vykouřených cigaret za posledních 30 dní	88
Tabulka 62: S kým žáci 6. a 9. tříd nejvíce kouří cigarety	88

Tabulka 63: Okolnosti kouření cigaret u žáků 6. a 9. tříd	88
Tabulka 64: Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety?	89
Tabulka 65: Názory žáků 6. a 9. tříd na člověka, který pravidelně kouří cigarety.....	89
Tabulka 66: Dostupnost návykových látek pro žáky 6. a 9. tříd	90
Tabulka 67: Projevy poruch příjmu potravy	90
Tabulka 68: Projevy poruch příjmu potravy	91

14 Seznam grafů

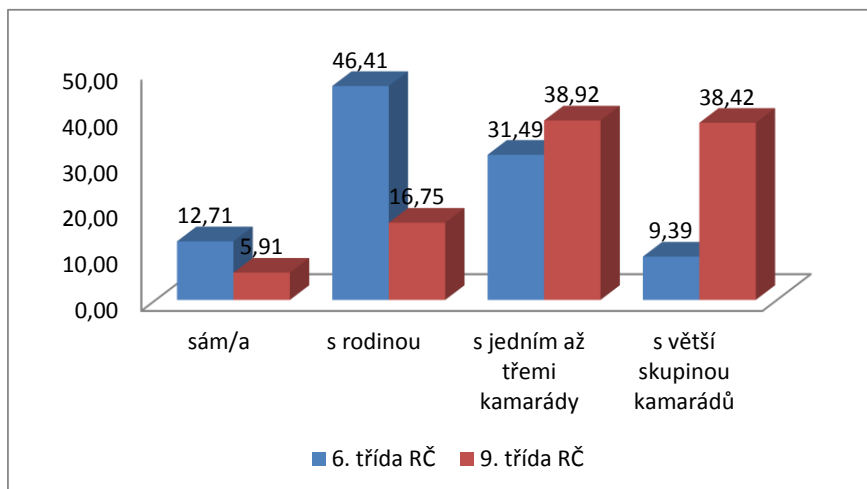
Graf 1: Společnost, ve které dotazování tráví nejvíce volného času	109
Graf 2: Struktura skupiny podle pohlaví, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají	109
Graf 3: Struktura skupiny podle pohlaví a tříd, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají	109
Graf 4: Četnost osobní zkušenosti dívek s konkrétní podobou šikany	110
Graf 5: Četnost osobní zkušenosti chlapců s konkrétní podobou šikany	110
Graf 6: Antisociální chování.....	111
Graf 7: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami (hodnoty v AČ).....	111
Graf 8: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami pod pohlaví (hodnoty v AČ)	111
Graf 9: Osobní zkušenost respondentů s marihuanou	112
Graf 10: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s marihuanou, a které znají někoho, kdo marihuanu užívá	112
Graf 11: S kým děti z celkového souboru nejčastěji užívají nealkoholové návykové látky	112
Graf 12: Osobní zkušenost s konzumací alkoholu u žáků 6. a 9. tříd	113
Graf 13: Kontrola rodičů, zda jejich děti konzumují alkohol.....	113
Graf 14: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s konzumací alkoholu, a které znají někoho, kdo konzumuje alkohol.....	113
Graf 15: Osobní zkušenost s kouřením cigaret podle pohlaví.....	114
Graf 16: Četnost kontroly rodičů, zda jejich děti kouří cigarety	114
Graf 17: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s kouřením cigaret, a které znají někoho, kdo pravidelně kouří cigarety	114
Graf 18: S kým dotazování nejčastěji užívají legální návykové látky	115
Graf 19: Dostupnost legálních návykových látek.....	115
Graf 20: Starost o svou váhu podle pohlaví	115

15 Seznam příloh

Příloha 1: Grafy k hypotézám.....	109
Příloha 2: Vzor dotazníku.....	116
Příloha 3: Vyplněný dotazník.....	123
Příloha 4: Vyplněný dotazník.....	132

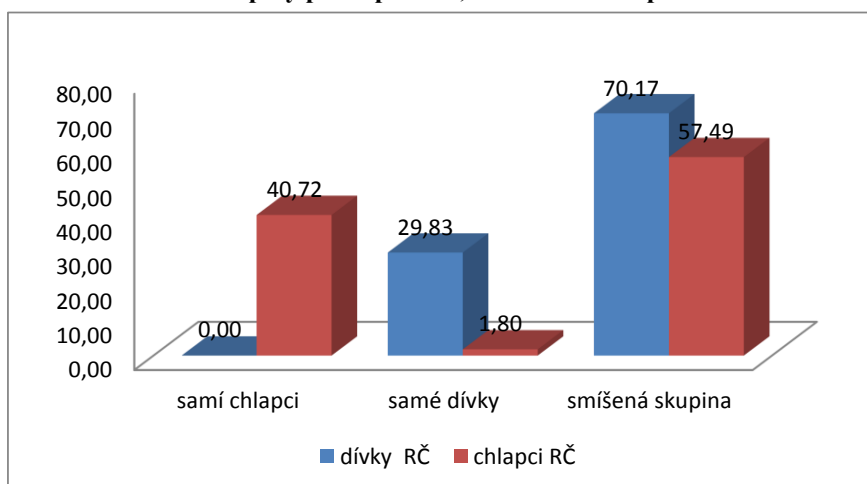
Příloha 1: Grafy k hypotézám

Graf 1: Společnost, ve které dotazování tráví nejvíce volného času

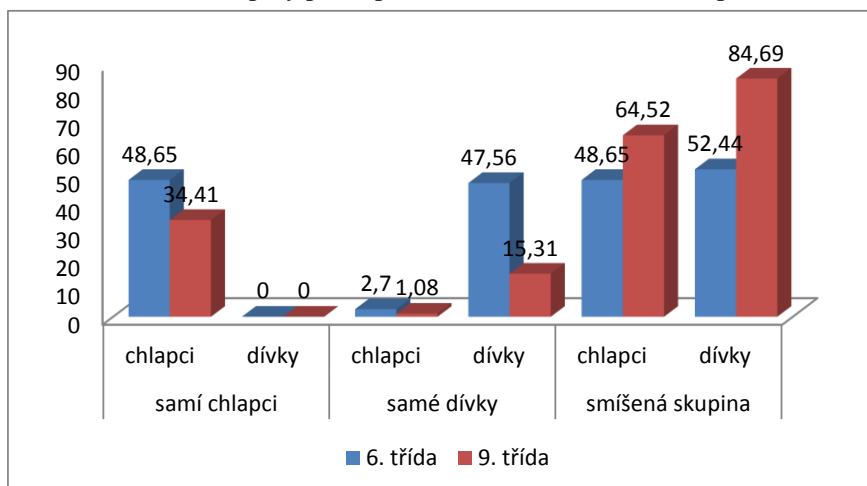
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 2: Struktura skupiny podle pohlaví, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají

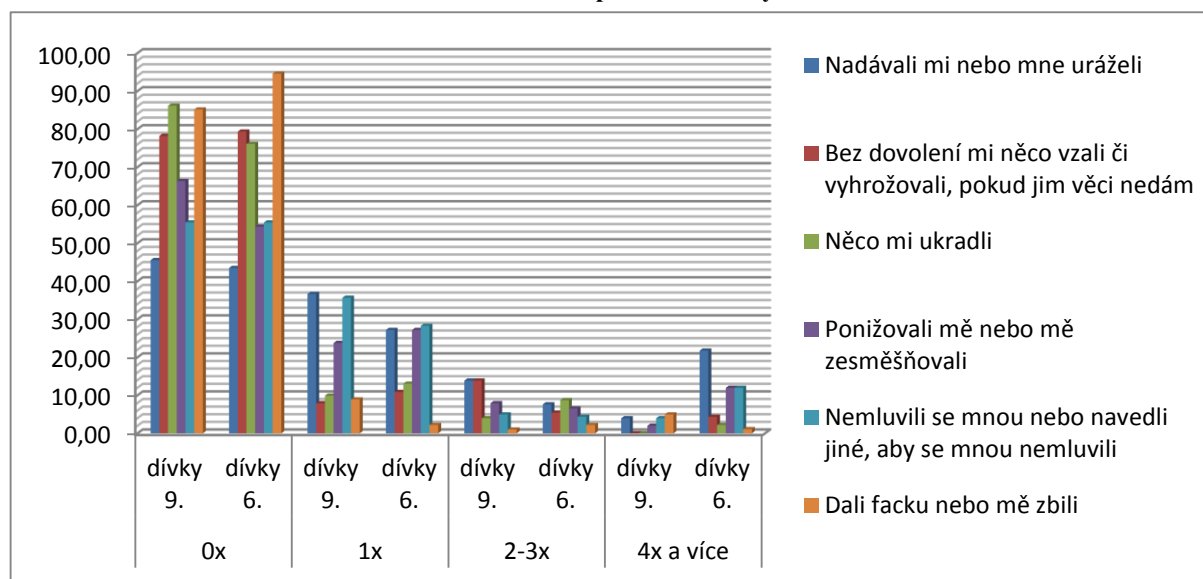
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 3: Struktura skupiny podle pohlaví a tříd, se kterou se respondenti ve svém volném čase stýkají

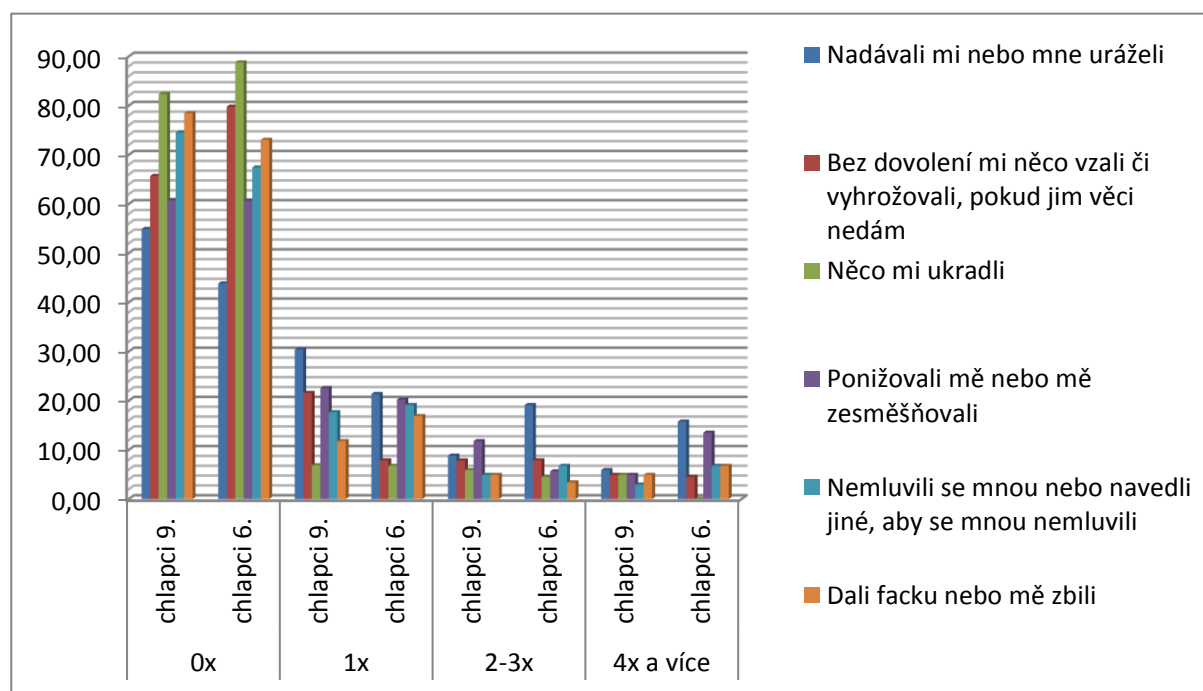
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 4: Četnost osobní zkušenosti dívek s konkrétní podobou šikany

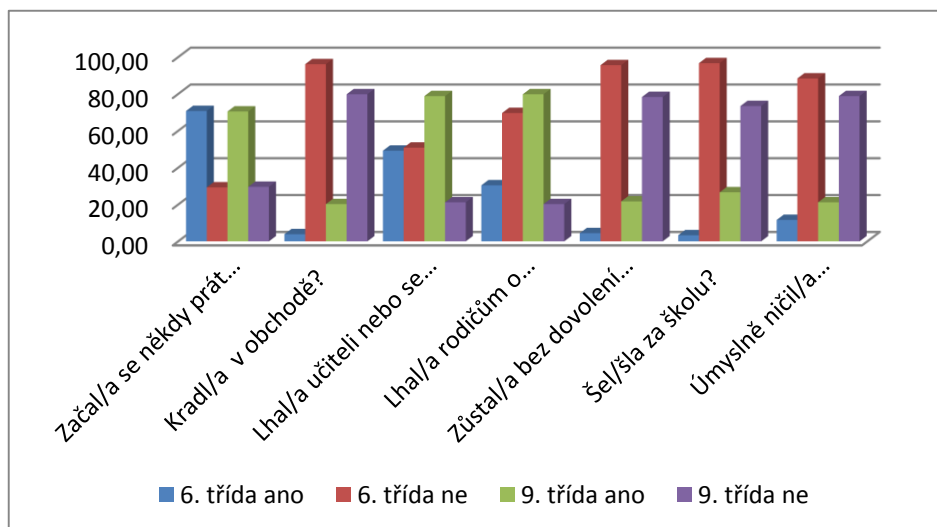
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 5: Četnost osobní zkušenosti chlapců s konkrétní podobou šikany

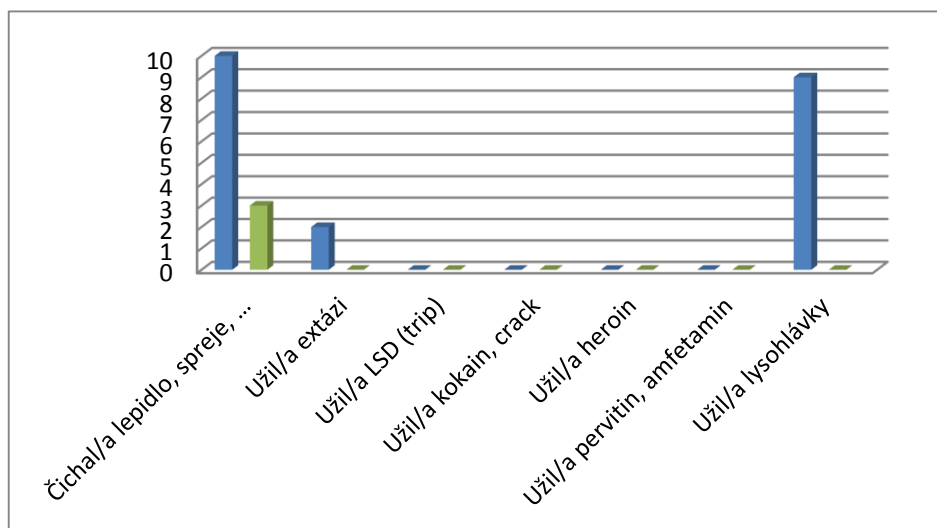
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 6: Antisociální chování

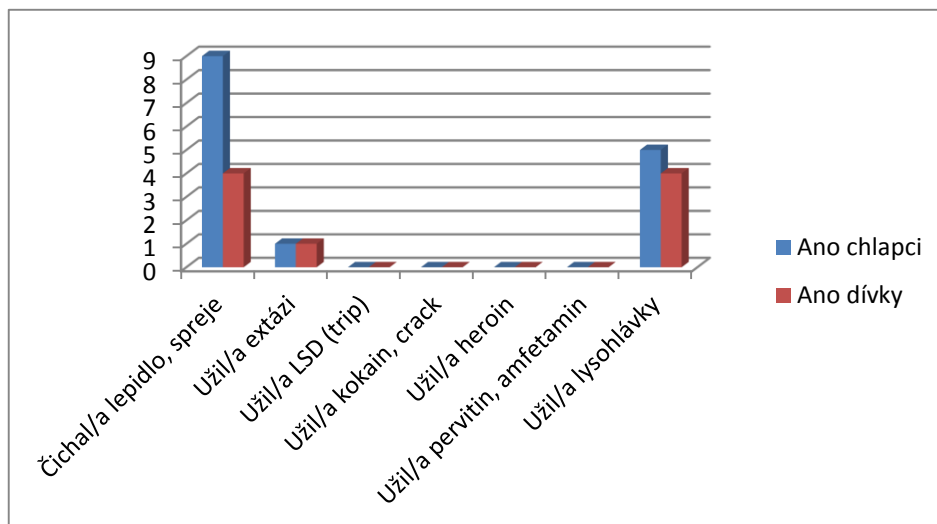
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 7: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami (hodnoty v AČ)

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

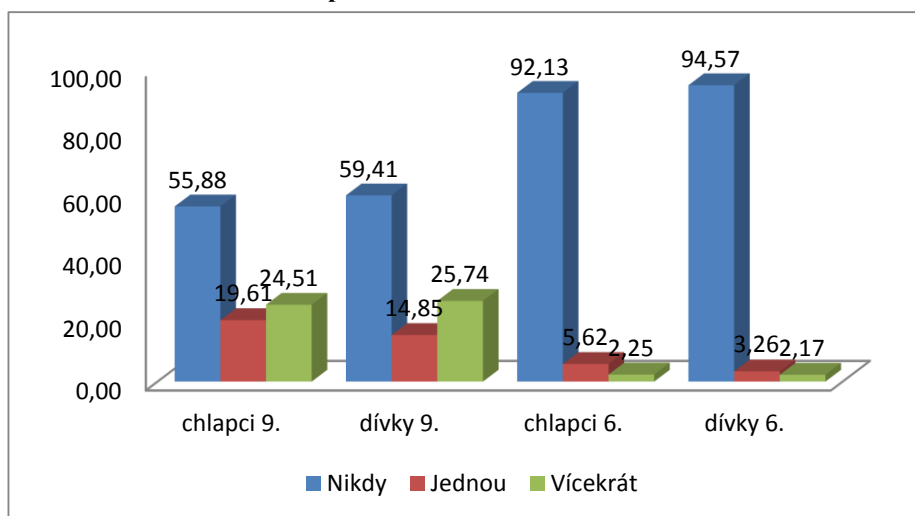
Graf 8: Osobní zkušenost respondentů s nealkoholovými drogami pod pohlaví (hodnoty v AČ)

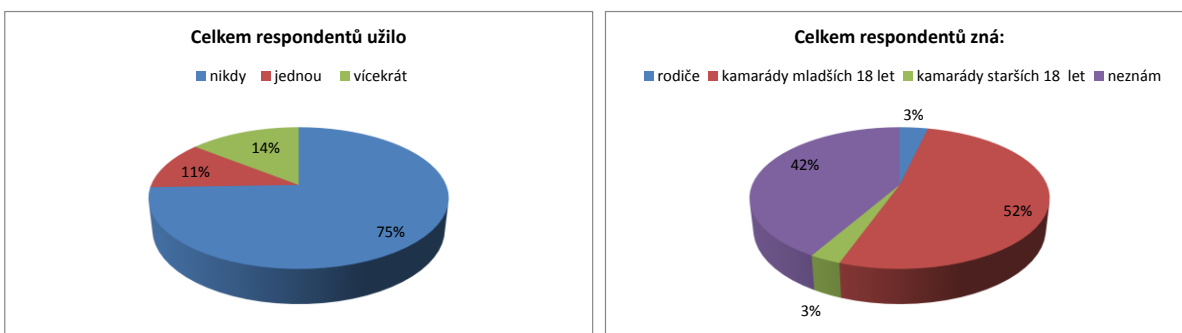
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 9: Osobní zkušenost respondentů s marihuanou

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

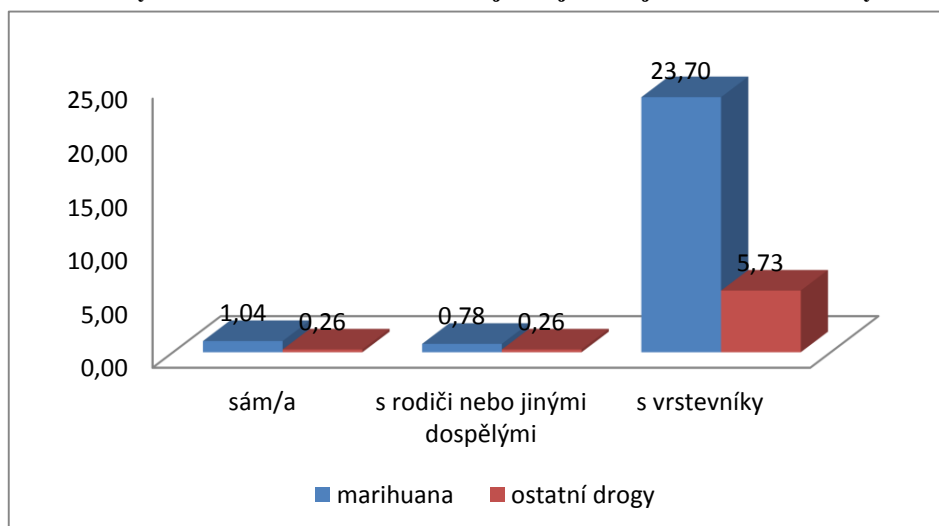
Graf 10: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s marihuanou, a které znají někoho, kdo marihuanu užívá

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

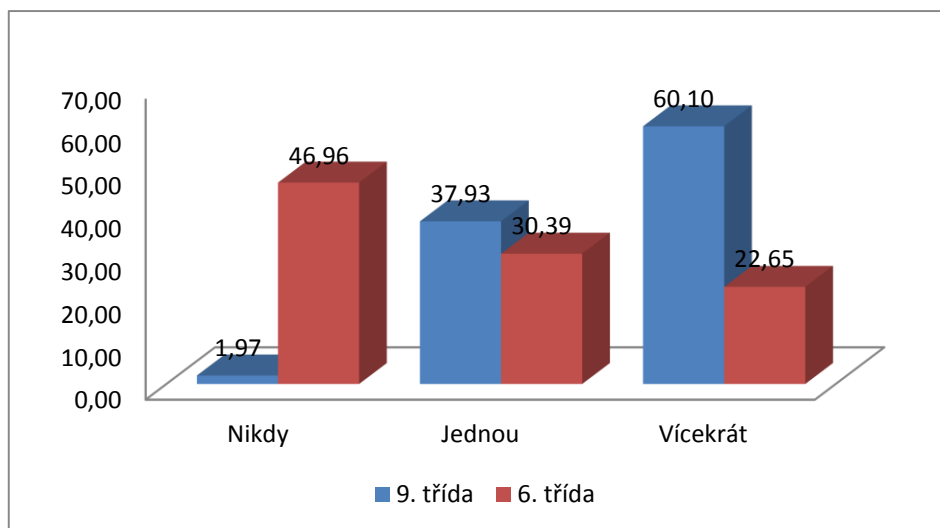
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 11: S kým děti z celkového souboru nejčastěji užívají nealkoholové návykové látky

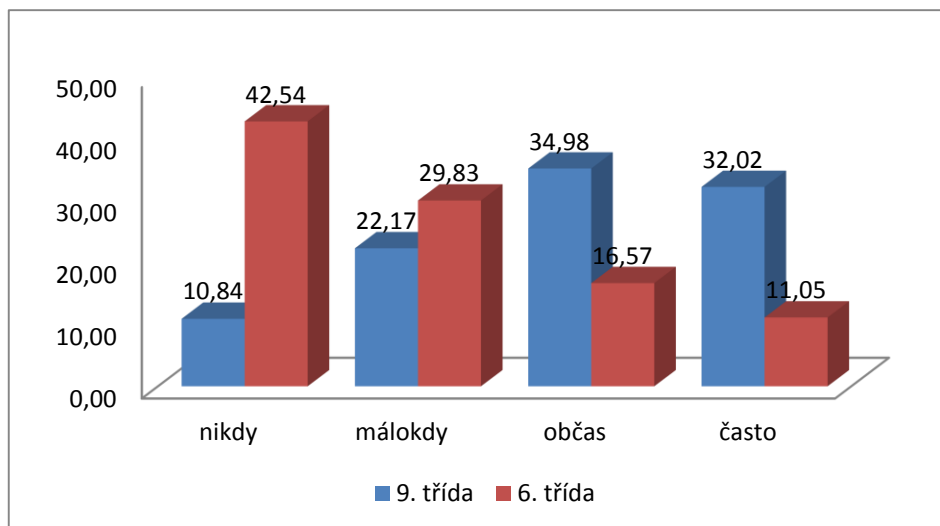
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 12: Osobní zkušenost s konzumací alkoholu u žáků 6. a 9. tříd

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 13: Kontrola rodičů, zda jejich děti konzumují alkohol

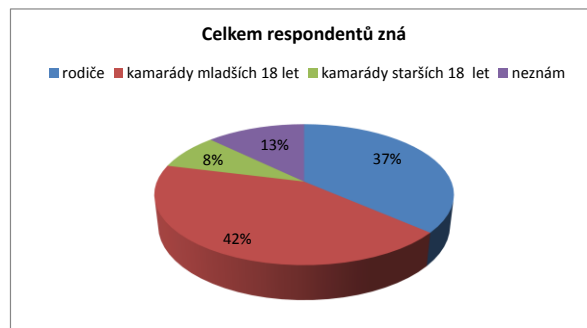

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 14: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s konzumací alkoholu, a které znají někoho, kdo konzumuje alkohol

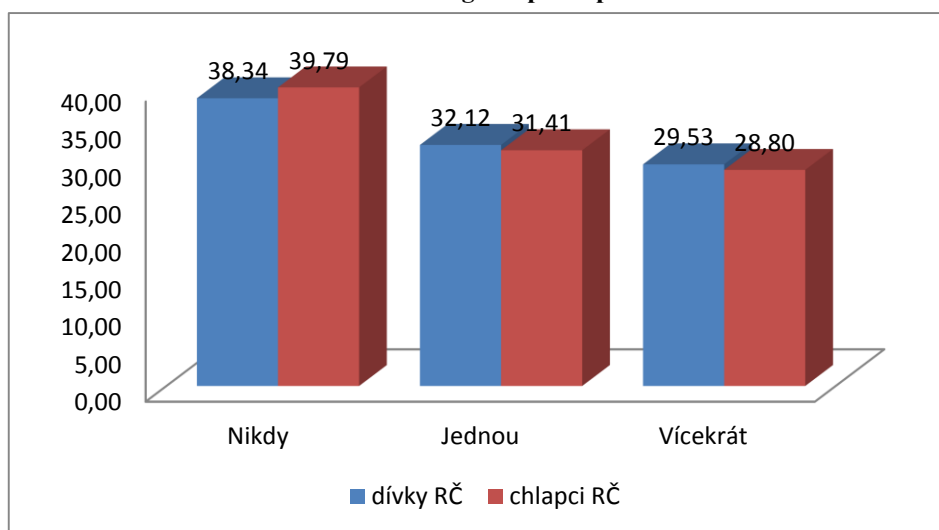

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

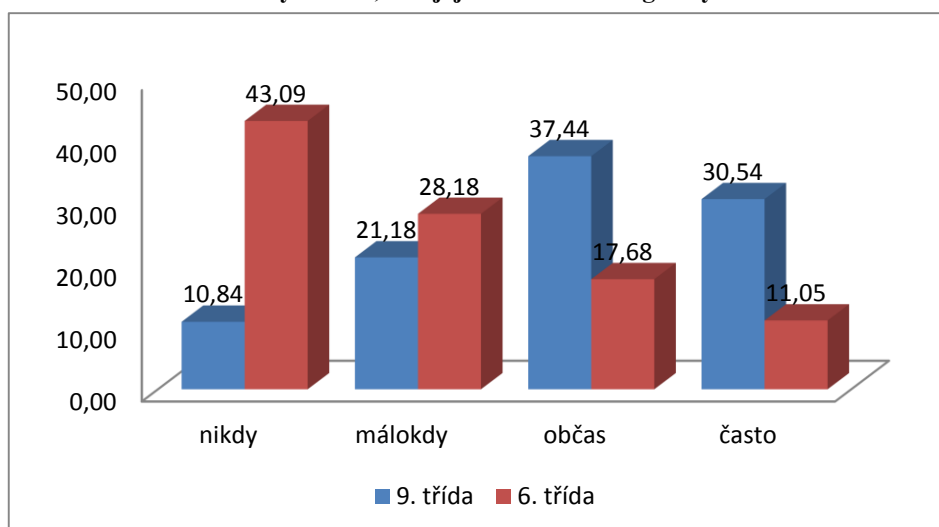
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 15: Osobní zkušenost s kouřením cigaret podle pohlaví

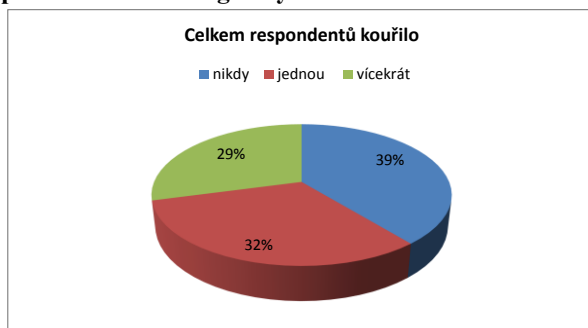
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 16: Četnost kontroly rodičů, zda jejich děti kouří cigarety

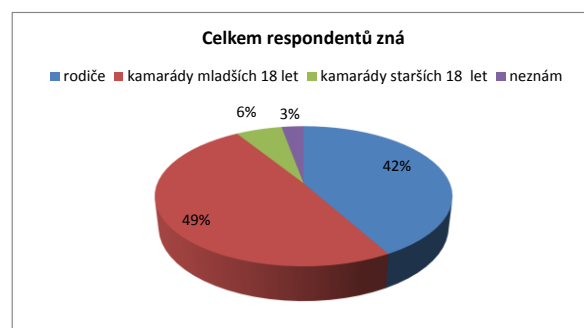

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 17: Děti z celkového souboru mající osobní zkušenost s kouřením cigaret, a které znají někoho, kdo pravidelně kouří cigarety

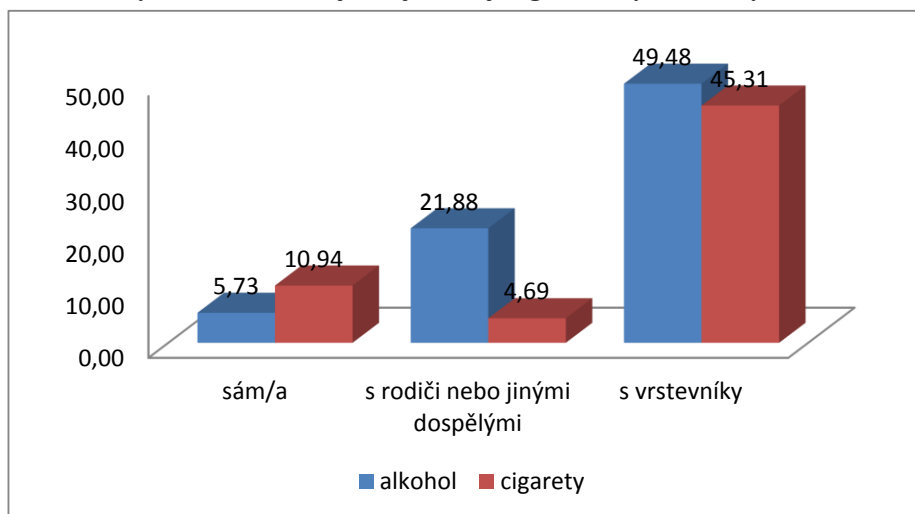

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

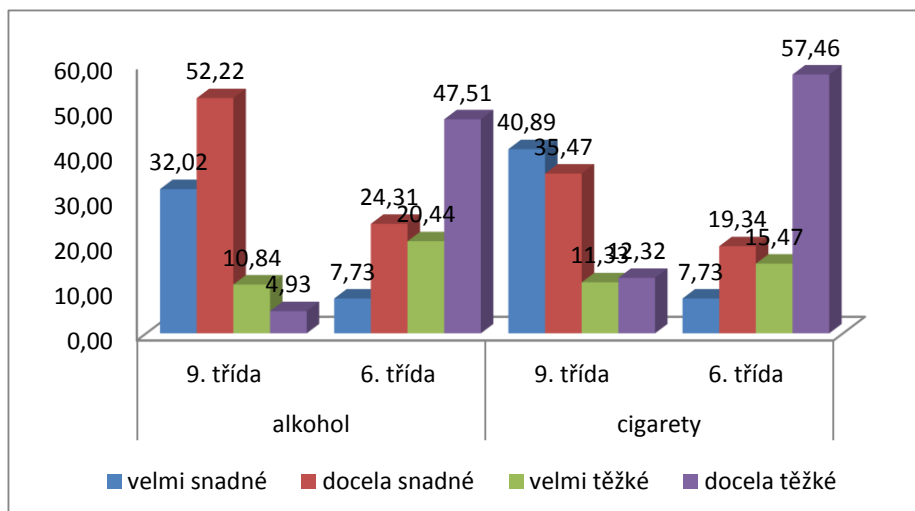
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 18: S kým dotazovaní nejčastěji užívají legální návykové látky

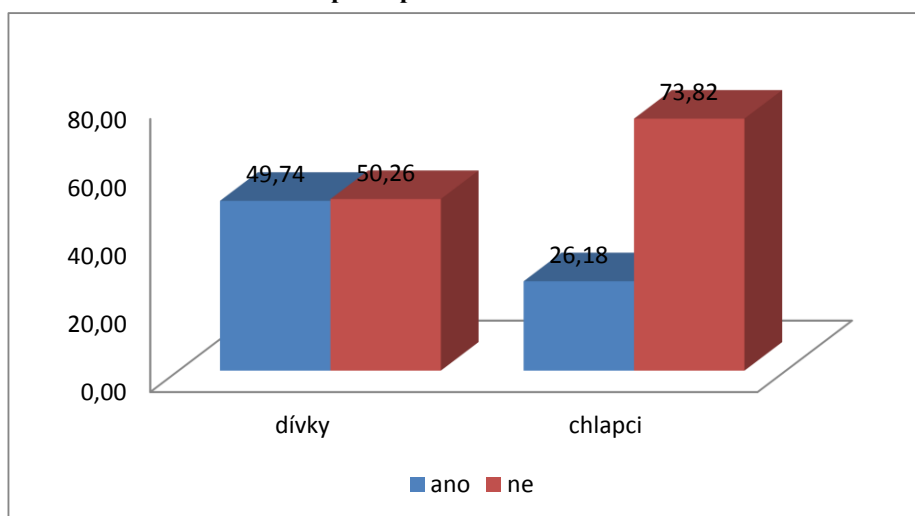
Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 19: Dostupnost legálních návykových látek

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Graf 20: Starost o svou váhu podle pohlaví

Pramen: Vlastní výzkumné šetření

Příloha 2: Vzor dotazníku

Ahoj.

Jsem studentka magisterského oboru Sociální práce na Univerzitě Karlově a obracím se na tebe s prosbou o vyplnění dotazníku.

Ráda bych se dozvěděla více o tvém životě, o způsobech, jak trávíš volný čas a o problémech, se kterými se setkáváš. Otázky v dotazníku se zaměřují na tvoje osobní názory a zkušenosti.

Dotazník je zcela anonymní. Neuvádí tvé jméno a odpovědi nebudou poskytnuty ani učitelům, ani rodičům.

Pokud nebudeš něčemu rozumět, zeptej se tazatele, který přinesl dotazníky. O otázkách nemusíš dlouho přemýšlet, protože mne zajímá tvoje přímá reakce nebo názor. Odpovědi označ křížkem.

Přístupuj prosím k vyplnění dotazníku svědomitě, ať výsledky mohou sloužit dobré věci.

Děkuji za tvou pomoc a spolupráci.

Jana

		6.	9.
1)	Ročník		

		Chlapec	Dívka
2)	Pohlaví		

		10	11	12	13	14	15	16
3)	Věk							

		Manželé	Rozvedení	Žijící odděleně	Svobodní	V novém manželství/vztahu	Ovdovělí
4)	Rodiče jsou						

		nikdy	málokdy	občas	Často
5)	Rodiče mě vedou, abych se zajímal o různé věci				
6)	Rodiče mi říkají, v kolik hodin se mám vrátit domů, když jdu ven				
7)	Rodiče chtějí vědět, s kým se stýkám				
8)	Rodiče mě napomínají, když se jim nelíbí, jak se chovám				
9)	Rodiče kontrolují, že nekouřím				
10)	Rodiče kontrolují, že nepiji alkohol				

	Kolik hodin denně (všední dny):	0 h	½ h	1 h	2 h	3-4 h	5h
11)	věnuješ domácím úkolům?						
12)	věnuješ sledování televize?						
13)	věnuješ čtení knihy, časopisu, novin?						
14)	věnuješ hraní počítačových her?						
15)	věnuješ internetu?						
16)	trávíš doma bez přítomnosti dospělých?						
17)	trávíš čas jen tak venku?						

	Kolikrát během týdne:	0x	1x	2-3x	4-5x	6-7x
18)	Chodíváš v noci mimo domov (diskotéky, návštěvy známých atd.)?					
19)	Navštěvuješ umělecké (hudební, taneční, výtvarné) kroužky?					
20)	Navštěvuješ sportovní kroužek?					
21)	Sportuješ sám/sama nebo s přáteli?					
22)	Navštěvuješ nějakou organizaci pro děti a mládež?					

		Sám/a	S rodinou	S jedním až třemi kamarády	S větší skupinou kamarádů (4 a více)
23)	S kým trávíš většinu volného času?				

		Ano	Ne (přejdi k otázce 30)
24)	Patříš do nějaké skupiny přátel, s nimiž trávíš čas, podnikáš společné věci a různě se bavíš?		

		Méně než 12	12 - 15	16 - 18	19 a více
25)	Jaký věk charakterizuje členy tvé skupiny?				

		Ano	Ne
26)	Tráví tvá skupina hodně času na veřejných místech (parky, ulice, okolí bydliště)?		
27)	Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nezákonné věci?		
28)	Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nezákonné věci i ve skutečnosti?		

		Samí chlapani	Samé dívky	Smíšená skupina
29)	O jakou jde skupinu?			

	Ostatní žáci ve škole:	0x	1x	2-3x	4x a více
30)	Nadávali mi nebo mne uráželi				
31)	Bez dovolení mi něco vzali (boty, mobil, hodinky atd.) a vyhrožovali mi, pokud jim věci nedám				
32)	Něco mi ukradli (knihy, peníze, sportovní vybavení atd.)				
33)	Ponižovali mě nebo mě zesměšňovali				
34)	Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili				
35)	Dali facku nebo mě zbili				
36)	Jak často ty sám se k ostatním chováš agresivně nebo nehezky?				

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky o násilném chování?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
37)	Trocha násilí k zábavě patří				
38)	Je třeba užívat síly, aby byl člověk respektován				
39)	Když mě někdo napadne, vrátím mu to				
40)	Bez násilí by všechno bylo nudnější				
41)	Je normální, že si kluci něco dokazují ve fyzickém střetávání s druhými				

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
42)	Jednám impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a				
43)	Někdy podstupuji riziko, protože mě to baví				
44)	Vzrušení a dobrodružství jsou pro mě důležitější než bezpečí				
45)	Když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém				
46)	Rád získávám věci, které chci mít, i když vím, že to působí problémy druhým lidem				
47)	Když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout				

	Už jsi někdy	ano	ne
48)	Začal/a se někdy prát nebo postrkovat?		
49)	Kradl/a v obchodě?		
50)	Lhal/a učiteli nebo se snažil/a utajit něco, co jsi udělal/a?		
51)	Lhal/a rodičům o tom, kde nebo s kým jsi byl/a?		
52)	Zůstal/a bez dovolení celou noc venku?		

53)	Šel/šla za školu?		
54)	Úmyslně ničil/a majetek?		

- **užívání návykových látek** - zkušenosti s nealkoholovými drogami (pokud odpovíš „ne“, nevyplňuj otázku číslo 62 až 66)

	Užil/a jsi někdy	Ano	Ne
55)	Čichal/a lepidlo, spreje, ...		
56)	Užil/a extázi		
57)	Užil/a LSD (trip)		
58)	Užil/a kokain, crack		
59)	Užil/a heroin		
60)	Užil/a pervitin, amfetamin		
61)	Užil/a lysohlávky		

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
62)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
63)	Užíval/a jsi drogy sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
64)	Užití drogy v posledních 30 dnech		
65)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš drogy?		
66)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

67)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

68)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- **užívání návykových látek** - zkušenosti s marihuanou (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 70 až 74)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
69)	Kouřil/a jsi někdy marihuanu nebo ji užil/a			

	jinak?			
--	---------------	--	--	--

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
70)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
71)	Užití marihuany v posledních 30 dnech				

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
72)	Užíval/a jsi marihuanu sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
73)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš marihuanu?		
74)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

75)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

76)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- **užívání návykových látek** – zkušenosti s konzumací alkoholu (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 78 až 82)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
77)	Konzumace alkoholu kdykoliv v minulosti			

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
78)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
78)	Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech				
79)	Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu				

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
80)	Pil/a jsi sám/sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
81)	Všiml si nějaký dospělý, že piješ?		
82)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

83)	Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opíjí? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

84)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně zneužívá alkohol? (Vyber 1 odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- **užívání návykových látek** - zkušenosti s kouřením cigaret (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 86 až 91)

		nikdy	jednou	Vícekrát
85)	Kouřil/a jsi někdy cigarety?			

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
86)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		Ani jeden	Několik dní	Většinu dní	Každý den
87)	Kolik dní jsi za posledních 30 dní kouřil/a?				

		Nekouřil/a	1	2-5	Více než 6
88)	Pokud jsi za posledních 30dní kouřil/a, kolik cigaret za den jsi vykouřil/a?				

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
89)	Kouřil/a jsi sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
--	--	------------	-----------

90)	Všiml si nějaký dospělý, že kouříš?		
91)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

92)	Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety? ((Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

93)	Jaký máš názor na člověka, který pravidelně kouří cigarety (Vyber 1 odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

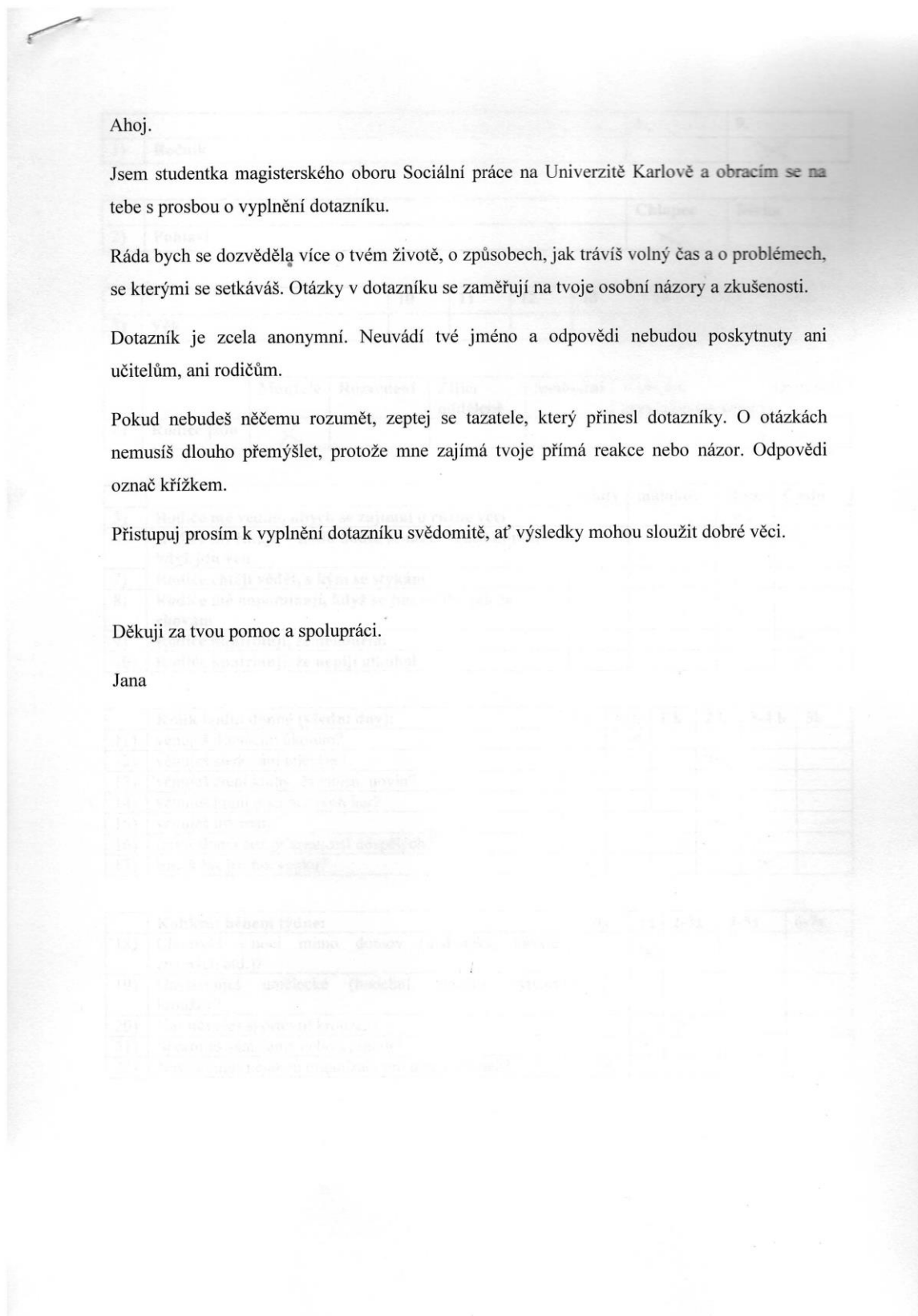
	Jak je ti dostupný/á:	Velmi snadné	Docela snadné	Docela těžké	Velmi těžké
94)	Alkohol				
95)	Cigarety				
96)	Marihuana				
97)	Pervitin				
98)	Kokain				
99)	LSD				
100)	Lysohlávky				
101)	Extáze				
102)	Heroin				

		Ano	Ne
103)	Dělám si starosti, abych nepřibíral/a na váze		
104)	Cítím se tlustý/á, i když podle ostatních jsem hubený/á		
105)	Jím velké porce, i když nemám hlad		
106)	Jsem na sebe naštvaný/á, protože se přejídám a přibírám na váze.		

		0x	1-2x	3-5x	6-10x	Více než 10x
107)	Kolikrát týdně jsi hladověl/a nebo nepřiměřeně cvičil/a, abys zabránil/a přibývání na váze?					
108)	Kolikrát týdně jsi se přinutil/a zvracet nebo jsi užil/a projímadlo, abys zabránil/a přibírání na váze?					

To je vše na, co jsem se chtěla zeptat. Děkuji za tvou pomoc!

Příloha 3: Vyplněný dotazník

1)	Ročník	6.	9.
			X

2)	Pohlaví	Chlapec	Dívka
		X	

3)	Věk	10	11	12	13	14	15	16
							X	

4)	Rodiče jsou	Manželé	Rozvedení	Žijící odděleně	Svobodní	V novém manželství/vztahu	Ovdovělí
		X					

		nikdy	málokdy	občas	Často
5)	Rodiče mě vedou, abych se zajímal o různé věci			X	
6)	Rodiče mi říkají, v kolik hodin se mám vrátit domů, když jdu ven				X
7)	Rodiče chtějí vědět, s kým se stýkám			X	
8)	Rodiče mě napomínají, když se jim nelíbí, jak se chovám			X	
9)	Rodiče kontrolují, že nekouřím				X
10)	Rodiče kontrolují, že nepiji alkohol				X

	Kolik hodin denně (všední dny):	0 h	½ h	1 h	2 h	3-4 h	5h
11)	věnuješ domácím úkolům?		X				
12)	věnuješ sledování televize?				X		
13)	věnuješ čtení knihy, časopisu, novin?	X					
14)	věnuješ hraní počítačových her?				X		
15)	věnuješ internetu?				X		
16)	trávíš doma bez přítomnosti dospělých?					X	
17)	trávíš čas jen tak venku?					X	

	Kolikrát během týdne:	0x	1x	2-3x	4-5x	6-7x
18)	Chodíváš v noci mimo domov (diskotéky, návštěvy známých atd.)?		X			
19)	Navštěvuješ umělecké (hudební, taneční, výtvarné) kroužky?	X				
20)	Navštěvuješ sportovní kroužek?			X		
21)	Sportuješ sám/sama nebo s přáteli?		X			
22)	Navštěvuješ nějakou organizaci pro děti a mládež?	X				

		Sám/a	S rodinou	S jedním až třemi kamarády	S větší skupinou kamarádů (4 a více)
23)	S kým trávíš většinu volného času?				☒

		Ano	Ne (přejdi k otázce 30)
24)	Patříš do nějaké skupiny přátel, s nimiž trávíš čas, podnikáš společné věci a různě se bavíš?	☒	

		Méně než 12	12 - 15	16 - 18	19 a více
25)	Jaký věk charakterizuje členy tvé skupiny?		☒		

		Ano	Ne
26)	Tráví tvá skupina hodně času na veřejných místech (parky, ulice, okolí bydliště)?	☒	
27)	Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nezákonné věci?	☒	
28)	Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nezákonné věci i ve skutečnosti?		☒

		Samí chlapci	Samé dívky	Smíšená skupina
29)	O jakou jde skupinu?			☒

	Ostatní žáci ve škole:	0x	1x	2-3x	4x a více
30)	Nadávali mi nebo mne uráželi		☒		
31)	Bez dovolení mi něco vzali (boty, mobil, hodinky atd.) a vyhrožovali mi, pokud jim věci nedám	☒			
32)	Něco mi ukradli (knihy, peníze, sportovní vybavení atd.)	☒			
33)	Ponižovali mě nebo mě zesměšňovali	☒			
34)	Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili	☒			
35)	Dali facku nebo mě zbili		☒		
36)	Jak často ty sám se k ostatním chováš agresivně nebo nehezky?		☒		

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky o násilném chování?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
37)	Trocha násilí k zábavě patří		☒		
38)	Je třeba užívat síly, aby byl člověk respektován		☒		
39)	Když mě někdo napadne, vrátím mu to		☒		
40)	Bez násilí by všechno bylo nudnější		☒		
41)	Je normální, že si kluci něco dokazují ve fyzickém střetávání s druhými		☒		

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
42)	Jednám impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a			X	
43)	Někdy podstupuji riziko, protože mě to baví		X		
44)	Vzrušení a dobrodružství jsou pro mě důležitější než bezpečí			X	
45)	Když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém		X		
46)	Rád získávám věci, které chci mít, i když vím, že to působí problémy druhým lidem			X	
47)	Když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout			X	

	Už jsi někdy	ano	ne
48)	Začal/a se někdy prát nebo postrkovat?	X	
49)	Kradl/a v obchodě?	X	
50)	Lhal/a učiteli nebo se snažil/a utajit něco, co jsi udělal/a?	X	
51)	Lhal/a rodičům o tom, kde nebo s kým jsi byl/a?	X	
52)	Zůstal/a bez dovolení celou noc venku?		X
53)	Šel/šla za školu?	X	
54)	Úmyslně ničil/a majetek?		X

- užívání návykových látek - zkušenosti s nealkoholovými drogami (pokud odpovíš „ne“, nevyplňuj otázku číslo 62 až 66)

	Užil/a jsi někdy	Ano	Ne
55)	Číchal/a lepidlo, spreje, ...		X
56)	Užil/a extázi		X
57)	Užil/a LSD (trip)		X
58)	Užil/a kokain, crack		X
59)	Užil/a heroin		X
60)	Užil/a pervitin, amfetamin		X
61)	Užil/a lysohlávky		X

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
62)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
63)	Užíval/a jsi drogy sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
64)	Užití drogy v posledních 30 dnech		
65)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš drogy?		
66)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

67)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	☒

68)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	☒
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- užívání návykových látek - zkušenosti s marihuanou (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 70 až 74)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
69)	Kouřil/a jsi někdy marihuanu nebo ji užil/a jinak?			☒

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
70)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?						☒			

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
71)	Užití marihuany v posledních 30 dnech		☒		

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
72)	Užíval/a jsi marihuanu sám, sama nebo s druhými lidmi?			☒

		Ano	Ne
73)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš marihuanu?		☒
74)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		☒

75)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	☐
	Kamarádi mladší 18 let	☒
	Kamarádi starší 18 let	☐
	Neznám	☐

76)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	☐
	Užívá si života	☒
	Řeší si své problémy	☐
	Potřebuje pomoci	☐
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	☐

- užívání návykových látek – zkušenosti s konzumací alkoholu (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 78 až 82)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
77)	Konzumace alkoholu kdykoliv v minulosti	☐	☐	☒

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
78)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
78)	Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech	☐	☐	☒	☐
79)	Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu	☐	☐	☒	☐

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
80)	Pil/a jsi sám/sama nebo s druhými lidmi?			☒

		Ano	Ne
81)	Všiml si nějaký dospělý, že piješ?	☒	
82)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

83)	Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opije? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	☒
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

84)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně zneužívá alkohol? (Vyber 1 odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	☒
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- užívání návykových látek - zkušenosti s kouřením cigaret (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 86 až 91)

		nikdy	jednou	Vícekrát
85)	Kouřil/a jsi někdy cigarety?			☒

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
86)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?					☒				

		Ani jeden	Několik dní	Většinu dní	Každý den
87)	Kolik dní jsi za posledních 30 dní kouřil/a?		☒		

		Nekouřil/a	1	2-5	Více než 6
88)	Pokud jsi za posledních 30 dní kouřil/a, kolik cigaret za den jsi vykouřil/a?			☒	

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
89)	Kouřil/a jsi sám, sama nebo s druhými lidmi?			☒

		Ano	Ne
90)	Všiml si nějaký dospělý, že kouříš?		☒
91)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

		Ano
92)	Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety? ((Vyber jednu odpověď))	☒
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

		Souhlasím
93)	Jaký máš názor na člověka, který pravidelně kouří cigarety (Vyber 1 odpověď)	
	Je to jeho věc	☒
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

	Jak je ti dostupný/á:	Velmi snadné	Docela snadné	Docela těžké	Velmi těžké
94)	Alkohol		☒		
95)	Cigarety			☒	
96)	Marihuana				
97)	Pervitin				
98)	Kokain				
99)	LSD				
100)	Lysohlávky				☒

101)	Extáze				☒
102)	Heroin				☒

		Ano	Ne
103)	Dělám si starosti, abych nepřibíral/a na váze		☒
104)	Cítím se tlustý/á, i když podle ostatních jsem hubený/á		☒
105)	Jím velké porce, i když nemám hlad	☒	
106)	Jsem na sebe naštvaný/á, protože se přejídám a přibírám na váze.		☒

		0x	1-2x	3-5x	6-10x	Více než 10x
107)	Kolikrát týdně jsi hladověl/a nebo nepřiměřeně cvičil/a, abys zabránil/a přibývání na váze?	☒				
108)	Kolikrát týdně jsi se přinutil/a zvracet nebo jsi užil/a projímadlo, abys zabránil/a přibírání na váze?	☒				

To je vše na, co jsem se chtěla zeptat. Děkuji za tvou pomoc!

Příloha 4: Vyplněný dotazník

Ahoj.

Jsem studentka magisterského oboru Sociální práce na Univerzitě Karlově a obracím se na tebe s prosbou o vyplnění dotazníku.

Ráda bych se dozvěděla více o tvém životě, o způsobech, jak trávíš volný čas a o problémech, se kterými se setkáváš. Otázky v dotazníku se zaměřují na tvoje osobní názory a zkušenosti.

Dotazník je zcela anonymní. Neuvádí tvé jméno a odpovědi nebudou poskytnuty ani učitelům, ani rodičům.

Pokud nebudeš něčemu rozumět, zeptej se tazatele, který přinesl dotazníky. O otázkách nemusíš dlouho přemýšlet, protože mne zajímá tvoje přímá reakce nebo názor. Odpovědi označ křížkem.

Přístupuj prosím k vyplnění dotazníku svědomitě, ať výsledky mohou sloužit dobré věci.

Děkuji za tvou pomoc a spolupráci.

Jana

		6.	9.
1)	Ročník	X	

		Chlapec	Dívka
2)	Pohlaví		X

		10	11	12	13	14	15	16
3)	Věk			X				

		Manželé	Rozvedení	Žijící odděleně	Svobodní	V novém manželství/vztahu	Ovdovělí
4)	Rodiče jsou		X				

		nikdy	málokdy	občas	Často
5)	Rodiče mě vedou, abych se zajímal o různé věci			X	
6)	Rodiče mi říkají, v kolik hodin se mám vrátit domů, když jdu ven				X
7)	Rodiče chtějí vědět, s kým se stýkám			X	
8)	Rodiče mě napomínají, když se jim nelíbí, jak se chovám			X	
9)	Rodiče kontrolují, že nekouřím		X		
10)	Rodiče kontrolují, že nepiji alkohol		X		

	Kolik hodin denně (všední dny):	0 h	½ h	1 h	2 h	3-4 h	5h
11)	věnuješ domácím úkolům?		X				
12)	věnuješ sledování televize?			X			
13)	věnuješ čtení knihy, časopisu, novin?			X			
14)	věnuješ hraní počítačových her?		X				
15)	věnuješ internetu?				X		
16)	trávíš doma bez přítomnosti dospělých?					X	
17)	trávíš čas jen tak venku?				X		

	Kolikrát během týdne:	0x	1x	2-3x	4-5x	6-7x
18)	Chodíváš v noci mimo domov (diskotéky, návštěvy známých atd.)?	X				
19)	Navštěvuješ umělecké (hudební, taneční, výtvarné) kroužky?	X				
20)	Navštěvuješ sportovní kroužek?	X				
21)	Sportuješ sám/sama nebo s přáteli?			X		
22)	Navštěvuješ nějakou organizaci pro děti a mládež?	X				

	Sám/a	S rodinou	S jedním až třemi kamarády	S větší skupinou kamarádů (4 a více)
23) S kým trávíš většinu volného času?			X	

	Ano	Ne (přejdi k otázce 30)
24) Patříš do nějaké skupiny přátel, s nimiž trávíš čas, podnikáš společné věci a různě se bavíš?	X	

	Méně než 12	12 - 15	16 - 18	19 a více
25) Jaký věk charakterizuje členy tvé skupiny?		X		

	Ano	Ne
26) Tráví tvá skupina hodně času na veřejných místech (parky, ulice, okolí bydlíště)?	X	
27) Je pro tvou skupinu přijatelné nebo normální dělat nějaké nezákonné věci?		X
28) Dělají lidé z tvé skupiny společně nějaké nezákonné věci i ve skutečnosti?		X

	Samí chlapeři	Samé dívky	Smíšená skupina
29) O jakou jde skupinu?			X

	Ostatní žáci ve škole:	0x	1x	2-3x	4x a více
30) Nadávali mi nebo mne uráželi			X		
31) Bez dovolení mi něco vzali (boty, mobil, hodinky atd.) a vyhrožovali mi, pokud jim věci nedám	X				
32) Něco mi ukradli (knihy, peníze, sportovní vybavení atd.)	X				
33) Ponižovali mě nebo mě zesměšňovali				X	
34) Nemluvili se mnou nebo navedli jiné, aby se mnou nemluvili				X	
35) Dali facku nebo mě zbili	X				
36) Jak často ty sám se k ostatním chováš agresivně nebo nehezky?			X		

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky o násilném chování?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
37) Trocha násilí k zábavě patří				X	
38) Je třeba užívat síly, aby byl člověk respektován			X		
39) Když mě někdo napadne, vrátím mu to				X	
40) Bez násilí by všechno bylo nudnější				X	
41) Je normální, že si kluci něco dokazují ve fyzickém střetávání s druhými			X		

	Do jaké míry souhlasíš/nesouhlasíš s těmito výroky?	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
42)	Jednám impulzivně, aniž bych u toho moc přemýšlel/a			X	
43)	Někdy podstupuji riziko, protože mě to baví			X	
44)	Vzrušení a dobrodružství jsou pro mě důležitější než bezpečí			X	
45)	Když to, co dělám, vadí druhým lidem, je to jejich problém		X		
46)	Rád získávám věci, které chci mít, i když vím, že to působí problémy druhým lidem			X	
47)	Když se opravdu naštvu, je pro ostatní lepší se mi vyhnout			X	

	Už jsi někdy	ano	ne
48)	Začal/a se někdy prát nebo postrkovat?	X	
49)	Kradl/a v obchodě?		X
50)	Lhal/a učiteli nebo se snažil/a utajit něco, co jsi udělal/a?	X	
51)	Lhal/a rodičům o tom, kde nebo s kým jsi byl/a?	X	
52)	Zůstal/a bez dovození celou noc venku?		X
53)	Šel/šla za školu?		X
54)	Úmyslně ničil/a majetek?		X

- **užívání návykových látek** - zkušenosti s nealkoholovými drogami (pokud odpovíš „ne“, nevyplňuj otázku číslo 62 až 66)

	Užil/a jsi někdy	Ano	Ne
55)	Čichal/a lepidlo, spreje, ...		X
56)	Užil/a extázi		X
57)	Užil/a LSD (trip)		X
58)	Užil/a kokain, crack		X
59)	Užil/a heroin		X
60)	Užil/a pervitin, amfetamin		X
61)	Užil/a lysohlávký		X

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
62)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
63)	Užíval/a jsi drogy sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
64)	Užití drogy v posledních 30 dnech		
65)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš drogy?		
66)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

67)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá nějaké nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	☒

68)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá nealkoholové drogy? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	☒
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- **užívání návykových látek** - zkušenosti s marihuanou (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 70 až 74)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
69)	Kouřil/a jsi někdy marihuanu nebo ji užil/a jinak?	☒		

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
70)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?									

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
71)	Užití marihuany v posledních 30 dnech				

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
72)	Užíval/a jsi marihuanu sám, sama nebo s druhými lidmi?			

		Ano	Ne
73)	Všiml si nějaký dospělý, že užíváš marihuanu?		
74)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		

75)	Znáš někoho, kdo častěji než 1x měsíčně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	X
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

76)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně užívá marihuanu? (Vyber jednu odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	X
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- užívání návykových látek – zkušenosti s konzumací alkoholu (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 78 až 82)

		Nikdy	Jednou	Vícekrát
77)	Konzumace alkoholu kdykoliv v minulosti			X

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
78)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?					X				

		0x	1-2x	3-5x	6x a více
78)	Konzumace alkoholu v posledních 30 dnech		X		
79)	Opilost nebo změna nálady po konzumaci alkoholu		X		

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
80)	Pil/a jsi sám/sama nebo s druhými lidmi?			☒

		Ano	Ne
81)	Všiml si nějaký dospělý, že piješ?		☒
82)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		☒

83)	Znáš někoho, kdo se častěji než 1x týdně opije? (Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	
	Kamarádi mladší 18 let	☒
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

84)	Jaký máš názor na člověka, který nadměrně zneužívá alkohol? (Vyber 1 odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	☒
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

- užívání návykových látek - zkušenosti s kouřením cigaret (pokud odpovíš „nikdy“, nevyplňuj otázku číslo 86 až 91)

		nikdy	jednou	Vícekrát
85)	Kouřil/a jsi někdy cigarety?			☒

		0 až 5	6 až 8	9	10	11	12	13	14	15
86)	Kolik ti bylo let, když si to zkusil/a poprvé?				☒					

		Ani jeden	Několik dní	Většinu dní	Každý den
87)	Kolik dní jsi za posledních 30 dní kouřil/a?		X		

		Nekouřil/a	1	2-5	Více než 6
88)	Pokud jsi za posledních 30 dní kouřil/a, kolik cigaret za den jsi vykouřil/a?				X

		Sám, sama	S rodiči nebo s jinými dospělými	S dětmi nebo vrstevníky
89)	Kouřil/a jsi sám, sama nebo s druhými lidmi?			X

		Ano	Ne
90)	Všiml si nějaký dospělý, že kouříš?		X
91)	Byl/a jsi za to potrestán/a?		X

92)	Znáš někoho, kdo pravidelně kouří cigarety? ((Vyber jednu odpověď)	Ano
	Rodiče	X
	Kamarádi mladší 18 let	
	Kamarádi starší 18 let	
	Neznám	

93)	Jaký máš názor na člověka, který pravidelně kouří cigarety (Vyber 1 odpověď)	Souhlasím
	Je to jeho věc	X
	Užívá si života	
	Řeší si své problémy	
	Potřebuje pomoci	
	Způsobuje komplikace sobě i rodině	

	Jak je ti dostupný/á:	Velmi snadné	Docela snadné	Docela těžké	Velmi těžké
94)	Alkohol		X		
95)	Cigarety		X		
96)	Marihuana			X	
97)	Pervitin				X
98)	Kokain				X
99)	LSD				X
100)	Lysohlávky				X

101)	Extáze					X
102)	Heroin					X

		Ano	Ne
103)	Dělám si starosti, abych nepřibíral/a na váze	X	
104)	Cítím se tlustý/á, i když podle ostatních jsem hubený/á	X	
105)	Jím velké porce, i když nemám hlad		X
106)	Jsem na sebe naštvaný/á, protože se přejídám a přibírám na váze.	X	

		0x	1-2x	3-5x	6-10x	Více než 10x
107)	Kolikrát týdně jsi hladověl/a nebo nepřiměřeně cvičil/a, abys zabránil/a přibývání na váze?		X			
108)	Kolikrát týdně jsi se přinutil/a zvracet nebo jsi užil/a projímadlo, abys zabránil/a přibírání na váze?	X				

To je vše na, co jsem se chtěla zeptat. Děkuji za tvou pomoc!

